

Koulutuksen arviointijärjestelmän kehittämistyöryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:27

Koulutuksen arviointijärjestelmän kehittämistyöryhmän muistio

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:27

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

Opetusministeriö / Undervisningsministeriet

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto / Utbildnings- och forskningspolitiska avdelningen

PL / PB 29

00023 Valtioneuvosto / Statsrådet

<http://www.minedu.fi/julkaisut>

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet, 2007

ISBN 978-952-485-362-0 (nid./htf)

ISBN 978-952-485-363-7 (PDF)

ISSN 1458-8102

Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/

Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:27

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetusministeriö

Julkaisun päivämäärä
20.4.2007

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Koulutuksen arviointijärjestelmän kehittämistyöryhmä Puheenjohtaja: Sakari Karjalainen Sihteerit: Merja Leinonen ja Mika Tammilehto	Julkaisun laji Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä Toimeksiantaja Opetusministeriö Toimielimen asettamispvm 3.11.2005 Dnro 66/040/2005		
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Koulutuksen arviointijärjestelmän kehittämistyöryhmän muistio (Promemoria av arbetsgruppen för utveckling av systemet för utbildningsutvärdering)			
Julkaisun osat Muistio + liitteet			
Tiivistelmä Kehittämistyöryhmän tehtävänä oli 1 arvioida koulutuksen arviointijärjestelmän nykytila koko koulutusjärjestelmän laajuudelta ottaen huomioon koulutuksen arviointia koskevat kansalliset ja kansainväliset kehittämistarpeet; 2 tehdä ehdotus koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin organisoinnista; sekä 3 tehdä esitys uudeksi koulutuksen ulkopuolista arviointia koskevaksi lainsäädännöksi. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan nykyinen arviointia koskeva säädösperusta sekä kansallinen arviointijärjestelmä ovat edelleenkin peruslähtökohdiltaan toimivia ja suomalaiseseen koulutusjärjestelmään sopivia. Järjestelmää tulee kuitenkin kehittää edelleen nykyisen järjestelmän pohjalta, jotta se vastaa kasvaviin kansallisiin ja kansainvälisiin haasteisiin. Koulutuksen ja korkeakoulujen ulkopuolisen arvioinnin organisointi on tarkoituksenmukaista toteuttaa niin, että siitä vastaa kaksi arviointineuvostoa kuten tähänkin asti. Neuvostojen ja muiden arviointiin osallistuvien toimijoiden välistä yhteistyötä tulee kuitenkin tiivistää. Koulutuksen arviointitoimintaan kohdennettujen voimavarojen tehokkaan käytön ja arviointiasiantuntemuksen hyödyntämisen kannalta on kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan perusteltua, että molempien arviointineuvostojen arviointisihteeristöt sijoitetaan samaan paikkaan. Kehittämistyöryhmä katsoo, että arviointisihteeristöjen ensisijainen sijoituspaikka tulee olla Helsinki. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan arviointitoiminnan koordinoimista voidaan selkeyttää laatimalla kansallinen koulutuksen arviointisuunnitelma määrääjain. Arviointisuunnitelma on tarkoitettu ensisijaisesti arvioinnista vastaavien tahojen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen tueksi. Sen tehtävänä on luoda yhteiset puitteet, jonka pohjalta arvioinnista vastaavat tahot voisivat tehdä omia arviointiin liittyviä ohjelmiaan ja selkeyttää keskinäistä työnjakoaan. Opetusministeriö vastaa suunnitelmasta ja sen toteutumisen seurannasta. Kehittämistyöryhmä katsoo, että korkeakoulutuksen viimeaikaiseen eurooppalaiseen ja kansalliseen kehitykseen voidaan parhaiten vastata vahvistamalla nykyistä kansallista laadunvarmistusjärjestelmää. Tämä tulee toteuttaa siten, että korkeakoulujen arviointineuvoston roolia vahvistetaan määrittämällä se korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien kansallisesta auditoinnista vastaavaksi tahoksi. Laadunvarmistusta koskevien eurooppalaisten linjausten huomioon ottaminen edellyttää kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan lisäksi korkeakouluja koskevan lainsäädännön muuttamista laadunvarmistukseen liittyvien vastuukysymysten osalta. Lainsäädäntöön tulee lisätä mainintaa korkeakoulujen velvollisuudesta osallistua säännöllisesti laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuoliseen arviointiin (eli auditointiin). Koulutuksen arviointineuvoston ja Opetushallituksen työnjakoa tulee kehittämistyöryhmän näkemyksen selkeyttää ja yhteistyötä tiivistää. Opetushallitus voi lakisäätteisten tehtäviensä perusteella edelleenkin seurata välittömästi opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden kehittämiseen liittyvien oppimistulosten kehitystä ja arvioida niitä suhteessa opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin tavoitteisiin. Opetushallituksen ohella kuitenkin myös muut tahot voivat tehdä oppimistulosten arviointeja.			
Avainsanat arviointi, laadunvarmistusjärjestelmä, koulutuksen arviointineuvosto, korkeakoulujen arviointineuvosto			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2007:27	ISSN 1458-8102	ISBN 978-952-485-362-0 (nid.) 978-952-485-363-7 (PDF)	
Kokonaissivumäärä 67	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Yliopistopaino		Kustantaja Opetusministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisningsministeriet

Utgivningsdatum
20.4.2007

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Arbetsgruppen för utveckling av systemet för utbildningsutvärdering Ordförande: Sakari Karjalainen Sekreterar: Merja Leinonen och Mika Tammilehto	Typ av publication Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
	Uppdragsgivare Undervisningsministeriet		
	Datum för tillsättande av 3.11.2005	Dnro 66/040/2005	
Publikation (även den finska titeln) Promemoria av arbetsgruppen för utveckling av systemet för utbildningsutvärdering (Koulutuksen arviointijärjestelmän kehittämissuorityöryhmän muistio)			
Publikationens delar Promemoria samt bilagor			
Sammandrag Arbetsgruppen hade i uppdrag att <ol style="list-style-type: none">1 bedöma nuläget inom utbildningsutvärderingen med utgångspunkt i hela utbildningssystemet och med beaktande av nationella och internationella utvecklingsbehov i fråga om utbildningsutvärdering,2 lägga fram ett förslag till hur den externa utvärderingen av utbildningen skall organiseras, samt3 lägga fram ett förslag till ny lagstiftning om extern utvärdering av utbildningen. <p>Enligt arbetsgruppens åsikt är den nuvarande rättsgrunden för utvärdering samt det nationella utvärderingssystemet fortfarande fungerande och lämpade för det finska utbildningssystemet om man ser till grundpremisserna. Systemet bör dock vidareutvecklas för att möta de växande nationella och internationella utmaningarna. Det är ändamålsenligt att organisera den externa utvärderingen av utbildningen och högskolorna så att man, såsom hittills, har två råd som svarar för utvärderingen. Samarbetet mellan råden och andra aktörer som deltar i utvärderingen bör dock intensifieras.</p> <p>För att resurserna för utbildningsutvärdering skall användas effektivt och utvärderingssakkunskapen utnyttjas är det enligt arbetsgruppens åsikt motiverat att sekretariaten för bägge utvärderingsråden placeras på samma ställe. Arbetsgruppen ser Helsingfors som den primära placeringsorten för utvärderingssekretariaten.</p> <p>Arbetsgruppen anser att samordningen av utvärderingsverksamheten kan göras klarare genom att man utarbetar en nationell plan för utbildningsutvärdering som utkommer med jämna mellanrum. Utvärderingsplanen är i första hand avsedd som stöd för de instanser som svarar för utvärderingen när de planerar och genomför verksamheten. Dess uppgift är att ange de gemensamma ramarna, utifrån vilka utvärderingsinstanserna kan göra egna program för utvärderingen och klargöra sin inbördes arbetsfördelning. Undervisningsministeriet svarar för planen och uppföljningen av utfallet.</p> <p>Arbetsgruppen anser att det bästa sättet att svara på den europeiska och nationella utveckling som skett inom den högre utbildningen på senare tid är att förstärka nuvarande nationella kvalitetssäkringssystem. Detta bör genomföras så att rådet för utvärdering av högskolorna får en starkare roll och anges som den instans som svarar för den nationella auditeringen av högskolornas kvalitetssäkringssystem. För att de europeiska riktlinjerna för kvalitetssäkring skall kunna beaktas måste också lagstiftningen om högskolorna ändras när det gäller de ansvarsfrågor som gäller kvalitetssäkringen. Det bör i lagstiftningen tas in ett omnämnande om att högskolorna är skyldiga att regelbundet delta i extern utvärdering av kvalitetssäkringssystemen (dvs. auditering).</p> <p>Arbetsfördelningen mellan rådet för utbildningsutvärdering och Utbildningsstyrelsen bör enligt arbetsgruppens mening göras klarare och samarbetet intensifieras. Utbildningsstyrelsen kan på basis av sina lagstadgade uppgifter fortfarande följa utvecklingen i inlärningsresultat som direkt hänför sig till utvecklingen av läroplansgrunderna och examensgrunderna och bedöma dem i förhållande till de mål som anges i läroplansgrunderna. Utöver Utbildningsstyrelsen kan dock också andra instanser göra utvärderingar av inlärningsresultaten.</p>			
Nyckelord utvärdering, kvalitetssäkringssystem, rådet för utbildningsutvärdering, rådet för utvärdering av högskolorna			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisningsministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2007:27	ISSN 1458-8102	ISBN 978-952-485-362-0 (htf.) 978-952-485-363-7 (PDF)	
Sidoantal 67	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Universitetstryckeriet		Förlag Undervisningsministeriet	

Opetusministeriölle

Opetusministeriö asetti 3 päivänä marraskuuta 2005 koulutuksen arviointijärjestelmän kehittämistyöryhmän. Kehittämistyöryhmän tehtävänä oli

- 1 arvioida koulutuksen arviointijärjestelmän nykytila koko koulutusjärjestelmän laajuudelta ottaen huomioon koulutuksen arviointia koskevat kansalliset ja kansainväliset kehittämistarpeet,
- 2 tehdä ehdotus koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin organisoinnista sekä
- 3 tehdä esitys uudeksi koulutuksen ulkopuolista arviointia koskevaksi lainsäädännöksi.

Kehittämistyöryhmän tuli kuulla Suomen Kuntaliittoa ja muita asiantuntijoita.

Opetusministeriö kutsui kehittämistyöryhmän puheenjohtajaksi ylijohtaja Arvo Jäppisen ja jäseniksi seuraavat henkilöt: puheenjohtaja Kauko Hämäläinen koulutuksen arviointineuvostosta, puheenjohtaja Ossi V. Lindqvist korkeakoulujen arviointineuvostosta, pääjohtaja Kirsi Lindroos Opetushallituksesta, johtaja Eeva-Riitta Pirhonen opetusministeriöstä, korkeakouluneuvos Anita Lehikoinen opetusministeriöstä, rehtori Mauri Panhelainen Jyväskylän ammattikorkeakoulusta, vararehtori Sirpa Suntioinen Kuopion yliopistosta, puheenjohtaja Arvo Ilmavirta Koulutuksen järjestäjien yhdistys ry:stä, hallitusneuvos Merja Leinonen opetusministeriöstä ja opetusneuvos Mika Tammilehto opetusministeriöstä. Leinonen ja Tammilehto toimivat kehittämistyöryhmän sihteereinä.

Ylijohtaja Arvo Jäppisen jäätyä eläkkeelle 1 päivästä kesäkuuta 2006 lukien kehittämistyöryhmän puheenjohtajaksi kutsuttiin ylijohtaja Sakari Karjalainen.

Kehittämistyöryhmä pyysi valtioneuvoston controller Tuomas Pöystiä arvioimaan niitä tulevaisuuden haasteita ja kansallisia kehityslinjauksia, jotka tulisi ottaa huomioon arviointijärjestelmän kehittämistyössä.

Kehittämistyöryhmä kuuli 12 päivänä syyskuuta 2006 Suomen Kuntaliiton asiantuntijoita.

Kehittämistyöryhmä kokoontui yhteensä 18 kertaa.

Kehittämistyöryhmän pyynnöstä sen määräaika on pidennetty 30 päivään maaliskuuta 2007 saakka.

Saatuun työnsä valmiiksi kehittämistyöryhmä luovuttaa muistionsa kunnioittavasti
opetusministeriölle.

Helsingissä 26 päivänä maaliskuuta 2007

Sakari Karjalainen

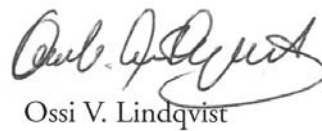
Kauko Hämäläinen

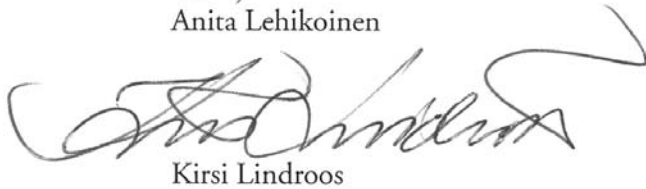
Arvo Ilmavirta

Anita Lehtikoinen

Ossi V. Lindqvist

Kirsi Lindroos

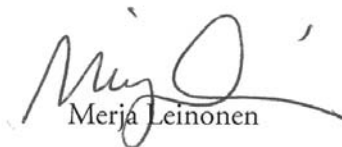
Mauri Panhelainen

Eeva-Riitta Pirhonen

Sirpa Suntioinen

Merja Leinonen

Mika Tammilehto

Sisältö

1	Johdanto	9
2	Koulutuksen ja korkeakoulujen arviointi ja laadunvarmistus	11
2.1	Koulutuksen ja korkeakoulutuksen arvioinnin tarkoitus ja tehtävät	11
2.2	Laadunvarmistus	13
3	Arviointitoiminnan ja laadunvarmistuksen muuttuva kansainvälinen toimintaympäristö	15
3.1	Koulutuksen ja korkeakoulujen laadunvarmistukseen liittyvän yhteistyön kehittyminen Euroopan unionissa	15
3.1.1	<i>Korkeakoulutus: Bolognan prosessi</i>	16
3.1.2	<i>Ammatillinen koulutus: Kööpenhaminan prosessi</i>	19
3.1.3	<i>Yleissivistävä koulutus</i>	20
3.1.4	<i>Eurooppalainen tutkintojen viitekehys</i>	22
3.2	Muu kansainvälinen yhteistyö	23
4	Arviointitoiminnan nykytila	25
4.1	Arviointitoimintaa koskeva lainsäädäntö	25
4.1.1	<i>Arviointi koulutusta koskevassa lainsäädännössä</i>	25
4.1.2	<i>Arviointi korkeakouluja koskevassa lainsäädännössä</i>	26
4.1.3	<i>Opetushallituksen arviointitoimintaa koskeva lainsäädäntö</i>	26
4.1.4	<i>Arviointi muussa lainsäädännössä</i>	27
4.2	Ulkopuolisen arviointitoiminnan organisointi	28
4.2.1	<i>Koulutuksen arviointineuvosto</i>	28
4.2.2	<i>Korkeakoulujen arviointineuvosto</i>	29
4.2.3	<i>Opetushallitus</i>	31
4.3	Ulkopuolisen arviointitoiminnan kohteet, menetelmät ja lähestymistavat	31
4.3.1	<i>Koulutuksen arviointineuvosto</i>	31
4.3.2	<i>Korkeakoulujen arviointineuvosto</i>	32
4.3.3	<i>Opetushallituksen arviointi- ja seurantatoiminta</i>	34
4.3.4	<i>Muu arviointitoiminta</i>	35
4.4	Arviointitoiminnan resurssit	36
4.4.1	<i>Koulutuksen arviointineuvosto</i>	36
4.4.2	<i>Korkeakoulujen arviointineuvosto</i>	36
4.4.3	<i>Opetushallitus</i>	36

5	Nykytilan arviointia	38
5.1	Koulutuksen arviointijärjestelmä kokonaisuutena	38
5.2	Koulutuksen ulkopuolinen arviointi	39
5.3	Korkeakoulujen ulkopuolinen arviointi	40
6	Työryhmän ehdotukset	42
6.1	Koulutuksen ja korkeakoulujen arviointijärjestelmän kehittämisen periaatteet	42
6.2	Kansallinen arviointisuunnitelma	44
6.3	Koulutuksen ulkopuolinen arviointi	46
	6.3.1 Arvioinnin järjestäminen	46
	6.3.2 Arvioinnista vastaavan elimen tehtävät	48
	6.3.3 Arvioinnista vastaavan elimen organisointi	49
	6.3.4 Arvioinnin resursointi	51
6.4	Korkeakoulutuksen ulkopuolinen arviointi	52
	6.4.1 Arvioinnin järjestäminen	53
	6.4.2 Arvioinnista vastaavan elimen asema ja tehtävät	54
	6.4.3 Arvioinnista vastaavan elimen organisointi	57
	6.4.4 Arvioinnin resursointi	59
	Litteet	
	Liite 1. Koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin järjestäminen esimerkkimaissa	61
	Liite 2. Sanastoa	65

1 Johdanto

Suomalaiseen koulutusjärjestelmään kohdistuu tulevaisuudessa monenlaisia haasteita erityisesti globalisaatiokehityksen ja väestökehityksen myötä. Globaalin työnjaon syvenemisen vaikutukset näkyvät kotimaisilla työmarkkinoilla monin tavoin. Ammattirakenteissa tapahtuu jatkuvia muutoksia ja osaamisvaatimukset muuttuvat ja kasvavat monilla työelämän aloilla. Keskeisiksi haasteiksi Suomen kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin vahvistamisen näkökulmasta nousevat uusien työpaikkojen luominen häviävien tilalle, työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto sekä työvoiman osaamistaso. Korkeatasoista osaamista ja sivistystä sekä innovatiivisuutta pidetään keskeisinä kilpailukyvyn ja hyvinvoinnin vahvistamisen edellytystekijöinä tulevaisuudessa.

Osaamis- ja sivistysvaatimusten kasvun ohella väestön ikärakenteessa tapahtuvat muutokset heijastuvat monin tavoin yhteiskuntaan ja koulutusjärjestelmään. Työvoiman tarjonnan niukentuessa ja alueellisten erojen kasvaessa uhkana on samanaikainen työvoimapula ja työttömyys. Nuorten osaavien työntekijöiden saatavuuden turvaamisen ohella ikääntyneiden pitäminen työelämässä nykyistä pidempään on sekä julkisen talouden kestävyys- että työvoiman riittävyyden kannalta tärkeää.

Toimintaympäristössä tapahtuvat muutokset asettavat koulutusjärjestelmälle, sen rakenteille sekä ohjaukselle ja kehittämiselle kasvavia haasteita. Koulutus- ja sivistyspalveluihin kohdistuvat vaatimukset edellyttävät koulutusjärjestelmältä tuloksellisuutta, ja sitä kautta parempaa tehokkuutta, vaikuttavuutta ja tuottavuutta. Koulutuksen arvioinnin ja laadunvarmistuksen merkitys on tämän myötä lisääntynyt niin paikallisella, kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla. Koulutuksen arviointi on tärkeä osa päätöksenteon tueksi tarvittavan tiedon tuotantoa. Kansainvälisen yhteistyö on lisääntynyt erityisesti Euroopan unionin puitteissa korkeakoulujen ja ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksessa. Laadunvarmistus on myös yksi kehitteillä olevan eurooppalaisen tutkintojen viitekehyksen keskeisistä elementeistä. Euroopan unionin yhteistyön ohella myös muu kansainvälinen yhteistyö on lisääntynyt. Esimerkiksi OECD:n puitteissa toteutetaan monia merkittäviä arviointi- ja seurantatietoa tuottavia hankkeita, kuten koulutusindikaattoreita, maa- ja teematutkintoja sekä tutkimusohjelmia, kuten PISA (Programme for International Students Assessment).

Kansallisella tasolla koulutuksen arvioinnin merkitystä on kasvattanut päätäntävällän siirtäminen koulutuksen järjestäjille. Siirtyminen koulutusprosessin ennakkollisesta sääntelystä yhä enemmän koulutuksen tavoitteisiin ja toimintaan perustuvaan lainsäädäntöön on korostanut lakisäätöisen arviointijärjestelmän merkitystä koulutuspalvelujen laadun varmis-

tamisessa ja kehittämisessä sekä valtakunnallinen vertailukelpoisuuden turvaamisessa. Tulevaisuudessa on entistä tärkeämpää, että koulutusta koskevan päätöksenteon tukena on mahdollisimman vahva ja laaja-alainen tietopohja niin kansallisella kuin paikallisella tasolla.

Toimintaympäristössä tapahtuneet kansalliset ja kansainväliset muutokset ja koulutuspoliittiset kehittämistavoitteet edellyttävät nykyisten koulutuksen arviointijärjestelmien toimivuuden tarkastelua. Järjestelmän läpikäynti kokonaisuudessaan on tarpeen, jotta arviointia voidaan kehittää koko koulutusjärjestelmää palvelevaksi toiminnaksi. Lisäksi tulee edistää arviointiin liittyvää tutkimusta, jotta arviointitoiminnan luotettavuutta, relevanssia ja vaikuttavuutta voidaan myös parantaa.

2 Koulutuksen ja korkeakoulujen arviointi ja laadunvarmistus

2.1 Koulutuksen ja korkeakoulutuksen arvioinnin tarkoitus ja tehtävät

Koulutuksen arviointi on laaja käsite, jota voidaan lähestyä useista eri näkökulmista. Arviointi voidaan määritellä esimerkiksi tarkasteltavan kohteen tai ominaisuuden tulkinnalliseksi analyysiksi ja toiminnan tuottaman hyödyn tai arvon määrittämiseksi (evaluation). Arvioinnille on tällöin luonteenomaista arvottaminen sekä suhteellisuus – arvoa määritetään usein suhteessa asetettuihin kriteereihin. Arviointia voidaan tarkastella myös asetettujen tavoitteiden ja saavutettujen tulosten välisen suhteen vertaamisena (assessment). Tällöin arviointi kohdistuu suorituksen tason määrittämiseen, mittaamiseen tai palautetiedon keräämiseen (esimerkiksi oppimistulosten arvioinnit).

Arviointia voidaan tarkastella itsearvioinnin, sisäisen arvioinnin ja ulkopuolisen arvioinnin näkökulmasta. Itsearvioinnilla tarkoitetaan toimijan/organisaation omaan toimintaan, sen edellytyksiin ja tuloksiin kohdistuvaa arviointia. Itsearvioinnin tarkoitus on tiedon kerääminen sekä oman toiminnan kehittäminen. Itsearviointi voi olla oma-aloitteista tai ulkopuolisen tahon edellyttämää. Sisäisellä arvioinnilla tarkoitetaan arviointia, jonka organisaatio itse organisoii oman toimintansa kehittämiseksi. Se voidaan toteuttaa organisaation oman henkilöstön tai ulkopuolisten asiantuntijoiden toimesta. Ulkopuolinen arviointi on arviointia, jonka toteuttaa arviointikohteen suhteen ulkopuolinen taho. Se voi olla yksittäiseen koulutusinstituutioon kohdistuvaa tai koko koulutusjärjestelmään tai sen osaan kohdistuvaa. Sisäisen ja ulkopuolisen arvioinnin menetelmät voivat olla samantyyppisiä koostuen esimerkiksi itsearvioinnista, arviointivierailuista ja julkisesta raportista.

Työryhmä tarkoittaa tässä muistiossa koulutuksen ulkopuolisella arvioinnilla ulkopuolisen tahon toteuttamaa, koulutukseen ja sen tuloksiin sekä koulutusinstituutioihin tai niiden toimintayksiköihin liittyvää systemaattista tiedonhankintaa ja sen pohjalta tapahtuvaa kokonaisvaltaista arvottavan analyysin tekemistä. Koulutuksen ulkopuolista arviointia voidaan tarkastella sekä laadunvarmistuksen että laajemminkin koulutuksen tehokkuuden, taloudellisuuden ja vaikuttavuuden näkökulmasta. Arviointi kattaa koko opetustoimen kokonaisuuden. Koska koulutuksen ulkopuolinen arviointi on laaja ja monipuolinen kokonaisuus, työryhmä keskittyy tarkastelemaan ensisijaisesti arviointitoimintaa, josta vastaavat opetusministeriö, koulutuksen arviointia varten asetetut toimielimet sekä muut toimijat, joiden lakisäätöihin tehtäviin se kuuluu. Sen sijaan esimerkiksi koulutuksen järjestäjien tai korkeak-

koulujen omasta toimeksiannosta toteutetut ulkopuoliset arvioinnit eivät kuulu työryhmän muistion tarkastelun piiriin.

Työryhmä jakaa arviointitoiminnan kokonaisuuden korkeakoulujen ulkopuoliseen arviointiin sekä koulutuksen ulkopuoliseen arviointiin. Viitattaessa koko koulutusjärjestelmään käytetään käsitettä arviointi. Korkeakoulujen ulkopuolinen arviointi kattaa korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien ja korkeakoulujen antaman koulutuksen ja muun toiminnan¹ ulkopuoliset arvioinnit, joita toteutetaan korkeakoulu-, koulutusala- ja teema-arviointeina sekä muina korkeakoulupoliittisina arviointeina. Koulutuksen arvioinnilla työryhmä tarkoittaa koulutusta koskevien lakien nojalla säädettyä koulutusta koskevaa arviointia. Se käsittää esi- ja perusopetuksen, toisen asteen yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen, vapaan sivistystyön sekä aikuiskoulutuksen. Koulutuksen ulkopuolinen arviointi kattaa koulutusinstituutioihin, niiden osiin sekä toimintaan liittyvät tila-, teema- ja järjestelmäarvioinnit sekä oppimistulosten arvioinnit.

Arvioinnille voidaan määrittää useita erilaisia tehtäviä. Arviointi voi kohdistua tilivelvollisuuteen tai tulosvastuullisuuteen, jolloin tavoitteena on usein selvittää koulutukselle asetettujen yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamista sekä voimavarojen tehokasta käyttöä. Arvioinnin tehtävänä voi olla toiminnan kehittäminen, jolloin arvioinnilla pyritään laadun parantamiseen sekä parempien toimintamallien kehittämiseen. Arvioinnin tehtävänä voi myös olla tiedon tuottaminen, jolloin tavoitteena on tuottaa sellaista tietoa, jonka avulla tarkasteltavaa toimintaa ymmärretään syvällisemmin.

Lainsäädännössä arvioinnin tarkoitusta ja tehtävää on määritelty eri tavoin riippuen koulutussektorista. Korkeakouluja koskevassa lainsäädännössä arvioinnin tehtäviin viitataan toimijoiden tehtävien kautta. Yliopistolain (645/1997) 4 §:n mukaan yliopistojen tehtävänä on järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä osoittaen. Lain 5 §:ssä säädetään yliopistojen velvollisuudesta arvioida koulutustaan, tutkimustaan sekä taiteellista toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Ammattikorkeakouluissa (351/2003) säädetään, että ammattikorkeakoulujen velvollisuus on vastata järjestämänsä koulutuksen ja muun toiminnan laatuasosta ja jatkuvasta kehittämisestä ja osallistua määräajoin ulkopuoliseen arviointiin.

Muilla koulutusasteilla arvioinnin tehtävistä ja tarkoituksesta on säädetty samansisällöisesti. Koulutuksen arvioinnin tarkoituksena on turvata koulutusta koskevan lainsäädännön tarkoituksen toteuttamista sekä tukea koulutuksen kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä. Koulutuksen arvioinnin tavoitteista on tarkemmin säädetty koulutuksen arvioinnista annetun valtioneuvoston asetuksen (150/2003), jäljempänä arviointiasetus, 2 §:ssä. Sen mukaan koulutuksen arvioinnin tavoitteena on 1) hankkia ja analysoida tietoa valtakunnallisen koulutuspoliittisen päätöksenteon ja koulutuksen kehittämisen pohjaksi, 2) hankkia ja analysoida tietoa koulutuksen paikallisen kehittämistyön ja päätöksenteon pohjaksi sekä 3) tukea opiskelijoiden oppimista, opetustoimen henkilöstön työtä ja oppilaitosten kehittämistä.

Yhteenvedona voidaan todeta, että kansallisen arvioinnin keskeisenä tavoitteena on kehittää koulutusta ja tukea oppimista, varmistaa koulutuksen laatua sekä tuottaa koulutuksen paikallisessa, alueellisessa ja valtakunnallisessa kehittämistyössä ja päätöksenteossa sekä kansainvälisessä vertailussa tarvittavaa tietoa. Tällä käsitetään sekä koulutusinstituutioihin, koulutukseen sekä oppimistuloksiin liittyvää arvioivaa tietoa. Lisäksi on pidetty tärkeänä,

¹ Tutkimuksen arviointi kuuluu Suomen Akatemialle, ks. tarkemmin luku 4.1.4

että arvioinnit tuottavat tietoa opiskelijoille ja heidän huoltajilleen opintoja koskevien valintojen perusteeksi.

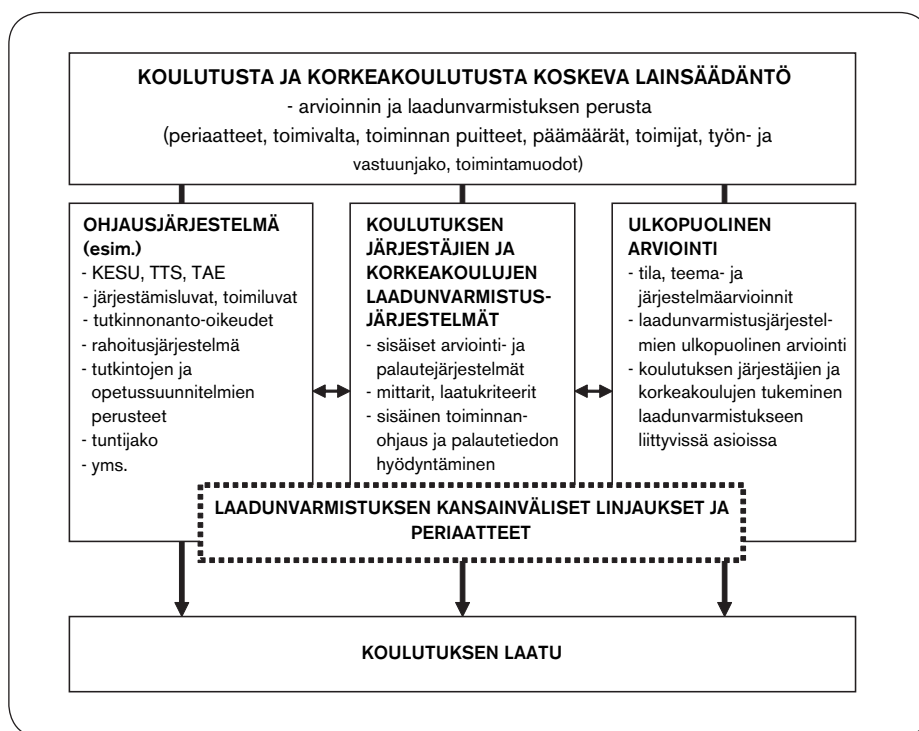
Arviointien toteuttaminen kytkeytyy arviointijärjestelmään, jota voidaan tarkastella niin kansallisella kuin paikallisella tasolla. Arviointijärjestelmällä tarkoitetaan sitä toimintojen kokonaisuutta, jonka tarkoituksena on tuottaa tarvittavaa tietoa suunnittelun, päätöksenteon ja koulutuksen kehittämisen tueksi. Tämän lisäksi arvioinnin tulee tuottaa sekä koulutuksen järjestäjille että päätöksentekijöille ja muille sidosryhmille tietoa koulutukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisesta. Suomessa valtakunnallisen ulkopuolisen arviointijärjestelmän voidaan katsoa rakentuvan ulkopuolisesta arviointitoiminnasta, indikaattorituotannosta sekä oppimistuloksiin liittyvästä seurannasta ja arvioinnista. Valtakunnallinen järjestelmä on yhteydessä koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ja korkeakoulujen sisäiseen arviointitoimintaan ja laadunvarmistukseen perustuvaan järjestelmään.

Arviointijärjestelmän toiminnan yhtenä peruslähtökohtana on kaikilla koulutusasteilla ollut kehittävän arvioinnin periaate, jossa tavoitteena on tukea koulutusorganisaatioita niiden kehittäessä koulutustaan. Kehittävä arviointi on käyttäjälähtöinen prosessi, jossa arvioinnin menetelmä räätälöidään arvioinnin tavoitteiden, arvioitavan teeman ja osallistujien tarpeiden mukaan. Kehittävän arvioinnin periaate korostaa arvioinnista vastaavien tahojen ja arvioinnin kohteiden välistä luottamusta sekä koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ylläpitäjien ja korkeakoulujen vastuuta laadunvarmistusta ja arviointia koskevissa asioissa. Ulkopuolisen arviointitoiminnan yhteys rahoituksen myöntämisperusteisiin on pidetty ohuena.

2.2 Laadunvarmistus

Laadunvarmistus on yksi arvioinnin päätehtävä. Arviointi on käsitteenä laajempi kuin laadunvarmistus, koska sen tehtävänä on tuottaa tietoa laajemminkin kuin vain laadunvarmistuksen tueksi. Koulutukseen liittyen laadunvarmistus voidaan määritellä eri tavoin tarkastelutavasta riippuen. Tässä muistiossa koulutuksen laadunvarmistuksella tarkoitetaan menettelytapoja, prosesseja tai järjestelmiä, joiden avulla turvataan ja kehitetään koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ylläpitäjien sekä korkeakoulujen sekä niiden järjestämän koulutuksen ja muun toiminnan laatua. Määritelmä kattaa myös laadun kehittämisen ja -hallinnan. Koulutuksen laadunvarmistusjärjestelmällä puolestaan tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu erilaisista laadunvarmistuksen menettelytavoista ja mekanismeista.

Suomessa koulutuksen laadunvarmistusjärjestelmän voidaan katsoa muodostuvan kansallisesta koulutuspoliittisesta ohjausjärjestelmästä, koulutuksen järjestäjien omista arviointijärjestelmistä sekä koulutuksen ulkopuolisesta arviointitoiminnasta. Perustan laadunvarmistusjärjestelmälle luo lainsäädäntö. Koulutuksen laadunvarmistuksen kansainväliset linjaukset heijastuvat yhä vahvemmin kansallisen laadunvarmistusjärjestelmän elementteihin (kuvio 1).

Kuvio 1. Koulutuksen kansallisen laadunvarmistusjärjestelmän elementit

Koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ylläpitäjien ja korkeakoulujen omat laadunvarmistuksen menettelytavat tai järjestelmät muodostavat laadunvarmistusjärjestelmän yhden pääelementin. Koulutusta ja korkeakouluja koskevassa lainsäädännössä säädetään koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen velvollisuudesta koulutuksen arviointiin. Lainsäädäntö eri sektoreilla antaa koulutuksen järjestäjille, oppilaitosten ylläpitäjille ja korkeakouluille laajan toimivallan koulutuksen arviointiin ja laadun varmistamiseen liittyvissä kysymyksissä. Toimijat voivat määritellä itse oman laadunvarmistusjärjestelmänsä sekä asettaa laadunvarmistuksen kriteerit koulutuspoliittisen ohjausjärjestelmän asettamien suuntaviivojen ja puitteiden rajoissa. Itsearviointiprosesseissa on eniten käytetty kehittävän arvioinnin, esimerkiksi monitahoarvioinnin tai vertaisarvioinnin, kokonaisvaltaisen laadunhallinnan viitekehyksiä ja metodeja taikka itse kehitettyjä malleja ja mittareita². Koulutuksen järjestäjän oman arvioinnin tulee kuitenkin olla systemaattista ja säännöllistä.

Ulkopuolinen arviointi on toinen laadunvarmistusjärjestelmän pääelementti. Ulkopuolista arviointia organisoivat koulutuksen arviointineuvosto ja korkeakoulujen arviointineuvosto. Arviointineuvostojen ohella arviointia ja erilaisia seurantoja toteuttavat myös useat muut tahot, kuten Opetushallitus, lääninhallitukset ja eräissä mielessä myös valtiontalouden tarkastusvirasto ja valtiontilintarkastajat.

Koulutuspoliittinen ohjaus muodostaa kolmannen laadunvarmistuksen elementin. Ohjauksella tarkoitetaan yleisesti mekanismeja, joilla toimintaa säädellään ja toiminnalle asetettuja tavoitteita toteutetaan. Opetushallinnon alalla ohjauksen voidaan katsoa käsittävän normiohjauksen, tulosohjauksen, rahoitusohjauksen, koulutuksen arvioinnin, informaatio-ohjauksen ja muun hallinnollisen ohjauksen. Ohjaukseen voidaan katsoa liittyvän myös muita mekanismeja, kuten esimerkiksi laillisuusvalvonta ja muutoksenhaku. Arviointien tulokset heijastuvat eri tavoin koulutuspoliittiseen ohjaukseen.

² Harri Rönholm & Anu Räsänen (toim.): Arviointi tukee kehittymistä – miten arvioinnin kehittymistä tuetaan? Koulutuksen järjestäjien tukeminen arviointiin liittyvissä asioissa. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 7, s. 23.

3 Arviointitoiminnan ja laadunvarmistuksen muuttuva kansainvälinen toimintaympäristö

Koulutukseen ja tutkimukseen liittyvä monenkeskinen yhteistyö on viime vuosina lisääntynyt. Yhä useammat asiakokonaisuudet ovat horisontaalisesti esillä eri kansainvälisillä foorumeilla. Kansainvälistyvässä toimintaympäristössä koulutuksen, tutkintojen ja niiden tuottaman osaamisen korkea laatu on koulutuksen vaikuttavuuden, tehokkuuden ja tuottavuuden edellytys. Koulutuksen laadunvarmistuksen ohella yhä tärkeämmäksi tehtäväksi muodostuu koulutuksen ja tutkimuksen laadun jatkuvaan parantamiseen liittyvien menettelytapojen, prosessien ja toimintajärjestelmien kehittäminen. Laatu on myös koulutuksen vetovoimaisuuden ja läpinäkyvyyden lisäämisen kannalta keskeinen tekijä. Kansainvälinen kehitys heijastuu monin tavoin koulutuksen arviointiin ja laadunvarmistukseen.

3.1 Koulutuksen ja korkeakoulujen laadunvarmistukseen liittyvän yhteistyön kehittyminen Euroopan unionissa

Euroopan unionin toiminta koulutus- ja tutkimussektorilla on viime vuosien aikana voimakkaasti vahvistunut, vaikka toimivalta näissä kysymyksissä on pääasiassa jäsenvaltioilla. Tähän on vaikuttanut erityisesti se, että Euroopan unionin Lissabonin strategiassa yhdeksi keskeiseksi tavoitteeksi on asetettu luoda Euroopasta maailman kilpailukykyisin ja dynaamisin tietoon perustuva talous. Lissabonin tavoitteiden toteuttamiseksi on käynnistetty Koulutus 2010 -työohjelma. Sen strategisina päämäärinä on koulutusjärjestelmien laadun ja vaikuttavuuden parantaminen, koulutukseen pääsyn edistäminen ja koulutusjärjestelmien lähentäminen ympäröivään maailmaan.

Lissabonin strategian toimeenpanon myötä Eurooppaan on muodostumassa yhtenäinen koulutus- ja tutkimusalue. Kansainvälinen kilpailu lahjakkaista opiskelijoista, opettajista ja tutkijoista kiihtyy samalla kun Eurooppa pyrkii voimavaroja yhdistämällä vahvistamaan vaikuttavuuttaan globaalilla tasolla. Suomen kannalta on tärkeää, että koulutus- ja tutkimusjärjestelmän toimintaedellytysten tulee turvata mahdollisuudet toimia tasavertaisesti muiden maiden kanssa.

Koulutuksen laadunvarmistus on ollut jo pitkään yksi keskeinen politiikkaprioriteetti Euroopan unionissa. Laadunvarmistukseen liittyvä yhteistyö ja toimintamuodot ovat vaihdelleet koulutussektorin mukaan. Laadunvarmistukseen liittyvä yhteistyö on edennyt pisimmälle korkeakoulusektorilla, jossa Bolognan prosessin puitteissa on linjattu yhteisiä puitteita korkeakoulutuksen laadunvarmistukselle. Ammatillisen koulutuksen osalta Kööpenhaminan prosessilla on vastaavansuuntaiset tavoitteet. Yleissivistävän koulutuksen osalta laadunvarmistus on painottunut ensisijaisesti kansalliseksi kehittämisen painopisteeksi, mutta EU:n linjaukset vaikuttavat myös siihen. Kansallisten koulutuksen laadunvarmistusjärjestelmien kehittämisessä EU:n tasolla sovitulla yhteisillä koulutuksen laadunvarmistusta koskevilla linjauksilla ja suosituksilla tulee olemaan kasvava merkitys.

3.1.1 Korkeakoulutus: Bolognan prosessi

Korkeakoulujen laadunarviointia ja -varmistusta koskeva keskustelu käynnistyi Euroopan unionin tasolla vuonna 1998, kun opetusneuvosto antoi eurooppalaista yhteistyötä korkeakouluopetuksen laadun arvioinnissa koskevan suosituksen³. Suosituksessa jäsenvaltioita kehoitetaan perustamaan kansalliset laadunvarmistusjärjestelmät. Suosituksen mukaan laadunarviointijärjestelmät tulisi toteuttaa seuraavien periaatteiden mukaisesti:

- 1 arviointiorganisaatioiden itsenäisyys arviointimenetelmien osalta
- 2 sellaisten arviointimenetelmien käyttöönotto, jotka ottavat huomioon korkeakoulujen itsenäisyyden
- 3 arvioinnin sisäinen tai ulkoinen hyödyntäminen
- 4 sidosryhmien mukaan ottaminen arviointiprosessiin sekä
- 5 arviointitulosten julkinen raportointi.

Bolognan julistus, jonka 29 Euroopan maan opetusministeriä allekirjoitti kesäkuussa 1999, pohjautuu laadunvarmistuksen osalta vuoden 1998 suositukseen. Bolognan julistuksen perimmäinen tavoite on synnyttää yhteinen eurooppalainen korkeakoulutusalue vuoteen 2010 mennessä. Tarkoituksena on lisätä eurooppalaisen korkeakoulutuksen kilpailukykyä ja vetovoimaa muihin maanosiin verrattuna. Tavoitteeseen pyritään lähinnä seuraavilla kuudella tavoitteella: ymmärrettävät tutkintorakenteet (opintosuoritusten siirto- ja mitoitusjärjestelmä sekä tutkintotodistuksen liite), yhdenmukaiset tutkintorakenteet (pääsääntöisesti kehitetään kahden syklin mallin pohjalle), opintojen mitoitusjärjestelmien käyttöönotto, liikkuvuuden lisääminen, laadunarvioinnin eurooppalainen ulottuvuus (yhteistyön lisääminen) ja korkeakoulutuksen eurooppalainen ulottuvuus.

Bolognan prosessin seurauksena tutkintorakenteet ovat Euroopassa kehittymässä Bolognan suuntaisiksi, ja bachelor-master -rakenteesta on tulossa vallitseva malli. Tutkintojen laajuudet ja pituudet kuitenkin vaihtelevat, yleisimmät rakenteet ovat 3+2 vuotta tai 4+1 vuosi. Opintosuoritusten siirto- ja mitoitusjärjestelmä (ECTS) ja tutkintotodistuksen liite ovat käytössä useissa maissa.

Bolognan prosessin etenemistä seurataan ja erityistavoitteita linjataan joka toinen vuosi järjestettävässä opetusministerikokouksessa. Lisäksi seurantaa ja työohjelman laatimista varten on muodostettu seurantaryhmä, jossa on edustaja kustakin prosessiin osallistuvasta maasta.

³ Neuvoston suositus, annettu 24 päivänä syyskuuta 1998, eurooppalaisesta yhteistyöstä korkeakouluopetuksen laadun arvioinnissa (98/561/EY). Virallinen lehti nro 270, 7.10.1998, s. 56–59.

Ensimmäinen ministeritasoinen seurantakokous järjestettiin Prahassa toukokuussa 2001. Siellä hyväksyttiin menettelytavat prosessin laajentamiselle ja muutama maa hyväksyttiin mukaan. Alkuperäisiin tavoitteisiin lisättiin opiskelijoiden osallistuminen prosessiin, elinikäinen oppiminen ja yhteisten tutkintojen luominen. Erityistä huomiota kokouksessa kiinnitettiin laadunarvioinnin eurooppalaiseen yhteistyöhön. Tältä osin Prahan kommu-
nien pohjautuu pitkälti vuoden 1998 suositukseen ja konkretisoi sitä edelleen. Prahan jälkeen ministeritasoiset seurantakokoukset järjestettiin Berliinissä syyskuussa 2003 ja Bergenissä toukokuussa 2005. Seuraava ministerikokous on Lontoossa vuonna 2007.

Melkein kaikki jäsenvaltiot ovat vuoden 1998 suosituksen mukaisesti luoneet kansallisia järjestelmiä ja panneet alulle tai mahdollistaneet yhden tai useamman laadunvarmistus- tai akkreditointielimen perustamisen. ENQA-verkoston (European Network for Quality Assurance in Higher Education) vuonna 2002 tekemän kartoituksen mukaan Euroopassa on käytössä kahdeksan arviointityyppiä, joista yleisimmät ovat koulutusohjelma-akkreditointi ja koulutusohjelmien arviointi. Suuri osa arviointiorganisaatioista on ottanut käyttöön vuoden 1998 suosituksen mukaisen järjestelmämallin, mutta myös kriteereiden ja standardien käyttö on yleistynyt. Akkreditoinnin mukaantulo on ollut merkittävä arviointia koskeva muutos. Sen käyttöä on perusteltu pyrkimyksellä arvioinnin vastuullisuuteen, läpinäkyvyyteen ja vertailtavuuteen. Osa akkreditointia harjoittavista maista on vahvistanut keskinäistä yhteistyötään⁴. ENQA-verkosto on lähtenyt siitä, että akkreditointi on yksi monista arviointimenetelmistä ENQA:n toimintaympäristössä.

Berliinin opetusministerikokouksessa vuonna 2003 korostettiin yhteisten laadunvarmistuksen kriteerien ja metodologisen kehittämisen tarvetta. Niiden kehittämismandaatin opetusministerit antoivat ENQA -verkostolle. ENQA kehitti yhteistyössä EUA:n (European University Association), EURASHE:n (European Association of Institutions in Higher Education) ja ESIB:n (National Unions of Students in Europe) kanssa korkeakoulutuksen laadunvarmistusta koskevat periaatteet ja suositukset⁵. Ne voidaan jakaa kolmeen osaan: (1) eurooppalaiset periaatteet ja suositukset korkeakoulun sisäiselle laadunvarmistukselle, (2) eurooppalaiset periaatteet ja suositukset korkeakoulujen ulkoiselle laadunvarmistusmenettelylle, sekä (3) eurooppalaiset periaatteet ja suositukset ulkoisesta laadunvarmistuksesta vastaavien kansallisten ja alueellisten arviointielinten toiminnalle.

Korkeakoulujen sisäiselle laadunvarmistukselle määritellyissä periaatteissa korostettiin muun muassa korkeakoulujen laatupolitiikkaa ja toimivia menettelytapoja koulutuksen laadun varmistamiseksi. Tässä lähtökohtana on laadun jatkuvan parantamisen strategia. Korkeakouluilla tulee myös olla viralliset menettelytavat koulutusohjelmien ja tutkintojen jatkuvaa kehittämistä varten ja opiskelija-arvioinnissa tulee käyttää julkisia kriteerejä, ohjeita ja menettelytapoja johdonmukaisesti. Tärkeinä periaatteina pidetään myös, että korkeakouluilla on menettelytavat, joilla voidaan varmistua opetushenkilöstön muodollisesta ja ammatillisesta pätevyydestä ja että opiskelijoiden oppimisen tukemisen voimavarat ovat riittävät ja tarkoituksenmukaiset jokaisessa koulutusohjelmassa. Korkeakoulujen tulee myös kerätä, analysoida ja käyttää asiaankuuluvaa tietoa tehokasta koulutuksen ja muun toiminnan johtamista varten. Korkeakoulujen tulee lisäksi julkistaa säännöllisesti ajantasaista, puolueetonta ja objektiivista määrällistä ja laadullista tietoa tarjoamastaan koulutuksesta ja tutkinnoista. ENQA:n suosituksissa laadunvarmistuksen kohteena on ensisijaisesti koulutus, mutta sen ohella myös muita tekijöitä, kuten opetuksen ja opiskelun tukitoimintoja,

⁴ Vuonna 2003 perustettiin epävirallinen Euroopan akkreditointikonsortio (European Consortium for Accreditation, ECA).

⁵ Eurooppalaisten korkeakoulujen laadunvarmistuksen periaatteita ja suosituksia koskeva asiakirja "Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area" on saatavissa osoitteesta <http://www.enqa.eu/files/ENQA%20Bergen%20Report.pdf>

otetaan huomioon. Tutkimuksen rooli näkyy tutkimuksen ja opetuksen välisenä yhteytenä.

Ulkoista laadunvarmistusta koskevat suositukset kohdistuvat korkeakoulun sisäisen laadunvarmistusmenettelyjen vaikuttavuuteen (effectiveness). Edellytyksenä on, että ulkoisen laadunvarmistuksen päämäärät tulee määritellä ennen arviointiprosessia ja julkistaa yhdessä käytettävien menettelytapojen kuvausten kanssa. Ulkoisen laadunvarmistuksen tulosten perusteella tehtävien johtopäätösten tulee perustua julkistettuihin kriteereihin. Ulkoinen laadunvarmistus tulee olla suunniteltu siten, että menettelyt vastaavat ulkoiselle laadunvarmistukselle asetettuja tavoitteita. Myös selkeää raportointia, korkeakoululle laadittujen suositusten toteutumisen seuranta, ulkoisen laadunvarmistuksen toteuttamista määräajoin sekä auditointeja koskevien yhteenvetoraporttien tekemistä suositellaan.

Laadunvarmistuksen eurooppalaiset periaatteet sisältävät myös arviointielinten asemaa, voimavaroja ja toimintaa koskevia suosituksia. Niissä korostetaan sitä, että arvioinnista vastaaville tahoille on lainsäädännössä määritelty virallinen status sekä mandaatti, joka kattaa ulkopuolisen arvioinnin vaatimukset. Ulkopuolisesta arvioinnista vastaavien tahoilla tulee olla autonomia suhteessa arviointeja koskeviin toimintoihinsa sekä arvioinnin tuloksiin. Lisäksi edellytyksenä on arviointitoiminnan säännöllisyys sekä riittävät aineelliset ja henkiset voimavarat arviointitoiminnan organisointiin. Ulkopuoliselle laadunvarmistuksen ohella myös laadunvarmistuksesta vastaavilla arviointielimillä tulee olla selkeät ja julkituodut tavoitteet toiminnalle sekä ennalta määritellyt ja julkistetut kriteerit ja lähestymistavat arviointitoiminnalle.

Laadunvarmistuksen yhteisten periaatteiden ja linjausten luomisen ohella Berliinin ministerikokouksessa ministerit edellyttivät lisäksi, että vuoteen 2005 mennessä kaikissa prosessiin osallistuvissa maissa on oltava uskottava ja läpinäkyvä laadunvarmistusjärjestelmä. Kansallisiin laadunvarmistusjärjestelmiin tulisi kuulua:

- 1 asianomaisten elinten ja laitosten välinen vastuunjako,
- 2 koulutusohjelmien tai korkeakoulujen arviointi, mukaan lukien sisäinen arviointi, ulkoinen arviointi, opiskelijoiden osallistuminen arviointiin sekä tulosten julkistaminen;
- 3 akkreditointi-, sertifiointi- tai muu vastaava järjestelmä; sekä
- 4 osallistuminen kansainväliseen toimintaan, yhteistyöhön ja verkostoihin.

Laadunvarmistusta koskevaa keskustelua jatkettiin vuonna 2005 Bergenin opetusministerikokouksessa. Vuonna 2005 Bergenin opetusministerikokouksessa korkeakoulujen laadunvarmistuksen tavoitteeksi asetettiin eurooppalaisten laadunvarmistuksen periaatteiden ja -suuntaviivojen käyttöön ottaminen, mihin opetusministerit sitoutuivat.

Lisäksi ministerit ilmoittivat kannattavansa kansalliseen arviointiin perustuvan arviointielinten eurooppalaisen rekisterin periaatetta. ENQA:aa pyydettiin kehittämään rekisterin käytännön toimeenpanoa. Lontoon kokouksessa vuonna 2007 on tarkoitus seurata edistymistä muun muassa laadunvarmistusstandardien ja -suuntaviivojen sekä kansallisten tutkintojen viitekehysten toteuttamisessa.

Bolognan prosessin ohella korkea-asteen koulutuksen laadunvarmistusta koskeva keskustelu on jatkunut myös unionin virallisissa toimielimissä. Helmikuussa 2006 annettiin Euroopan parlamentin ja neuvoston suositus eurooppalaisen yhteistyön jatkamisesta korkea-asteen koulutuksen laadun varmistamisessa (2006/143/EY). Sen tavoitteena on saada aikaan eurooppalainen järjestelmä, jonka puitteissa laadunvarmistus ja -arviointijärjestelmät voidaan vastavuoroisesti tunnustaa Euroopassa. Tavoitteeseen pyritään seuraavien viiden suosituksessa olevien kohtien avulla:

- 1 korkeakoulujen sisäisten laadunvarmistusjärjestelmien luominen;
- 2 yleiset standardit, menettelytavat ja ohjeistot;
- 3 laadunvarmistusorganisaatioiden eurooppalainen rekisteri;
- 4 korkeakoulujen autonomia laadunvarmistusorganisaation valinnassa; sekä
- 5 jäsenvaltioiden kompetenssi hyväksyä arvioinnit ja niiden seuraamukset.

Eurooppalaisen arviointielinten rekisterin olisi suosituksen mukaan pidettävä luetteloa luotettavista elimistä, joiden arviointeihin jäsenvaltiot voisivat tukeutua. Luettelon laativat yhteistyönä kansalliset viranomaiset, korkea-asteen koulutuksen sekä jäsenvaltioiden laadunvarmistus- ja akkreditointielinten edustajat sekä työmarkkinaosapuolet. Luetteloon hyväksyttävät elimet voisivat olla alueellisia tai kansallisia, yleisiä tai erikoistuneita sekä julkisia tai yksityisiä. Elinten rekisteröintiedellytyksiä voisivat suosituksen mukaan olla muun muassa: 1) sitoutuminen täydelliseen riippumattomuuteen arvioihin päädyttäessä, 2) vähintään sen jäsenvaltion, jossa elin toimii, suorittama tunnustaminen, 3) toiminnan perustuminen jäsenvaltioille osoitetuissa suosituksissa tarkoitettuihin yhteisiin standardeihin, 4) vertaistahojen ja muiden asiantuntijoiden suorittama säännöllinen ulkoinen tarkastelu, johon sisältyy perusteiden, menetelmien ja tarkastelun tulosten julkistaminen. Tapauksissa joissa rekisteröinti hylätään ensimmäisellä kerralla, on mahdollista suorittaa uusia arvio tehtyjen parannusten jälkeen.

Bolognan prosessi ja siinä asetetut konkreettiset korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien kehittämistavoitteet eivät ole kuitenkaan ainoita suomalaisen korkeakoulutuksen laadunvarmistusjärjestelmään kohdistuvista haasteista. Monet korkeakoulutukseen liittyvät kansainväliset trendit, esimerkiksi yksityisten korkeakoulujen lisääntyminen, edellyttävät huomion kiinnittämistä laadunvarmistukseen niin korkeakoulun kuin kansallisen järjestelmän tasolla.

3.1.2 Ammatillinen koulutus: Kööpenhaminan prosessi

Kansainvälisen yhteistyön merkitys ammatillisen koulutuksen sektorilla on lisääntynyt Kööpenhaminan prosessin (ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen yhteistyön tiivistäminen) myötä. Kööpenhaminan prosessin päätavoitteena on parantaa ammatillisen koulutuksen laatua, lisätä ammatillisen koulutuksen vetovoimaa sekä edistää ammatillisessa koulutuksessa olevien ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden liikkuvuutta. Sen avulla on parannettu ammatillisen koulutuksen näkyvyyttä ja asemaa Euroopan tasolla ja Lissabonin strategiassa. Kööpenhaminan prosessi kattaa sekä nuorten että aikuisten ammatillisen koulutuksen.

Kööpenhaminan prosessille on määritelty kahdeksan painopistettä. Näitä ovat 1) ammatillisen koulutuksen eurooppalaisen ulottuvuuden vahvistaminen, 2) läpinäkyvyyden lisääminen, 3) opintojen siirrettävyyden kehittäminen, 4) alakohtaisten kompetenssien ja kvalifikaatioiden kehittäminen, 5) yhteisten laatukriteereiden ja laadunvarmistusmenetelmien kehittäminen, 6) eurooppalaisen ulottuvuuden vahvistaminen ohjauksen ja neuvonnan avulla, 7) non-formaalien ja informaalien oppimisen tunnistaminen ja hyväksilukeminen sekä 8) opettajien ja kouluttajien lisäkoulutustarpeiden huomioiminen.

Kööpenhaminan prosessin painopisteitä tarkistettiin Helsingissä joulukuussa 2006. Helsingin julkilausumassa painotettiin keskittymistä ammatillisen koulutuksen vetovoiman ja laadun parantamiseen. Tässä yhteydessä korostettiin koulutuksen laadunvarmistusta EU:n neuvoston päätelmien mukaisesti (9599/2004, 18.5.2004). Toisena painopisteenä

korostettiin ammatillisen koulutuksen yhteisten välineiden kehittämistä ja toteuttamista, johon liittyen nostettiin esiin neuvoston päätelmissä mainitun yhteisen laadunvarmistuksen viitekehyksen periaatteet, jotta edistetään laadunparantamiseen tähtäävää ajattelua ja laajempaa osallistumista ammatillisen koulutuksen eurooppalaiseen laadunvarmistusverkostoon (ENQA-VET). Kolmantena painopisteenä korostettiin keskinäisen oppimisen vahvistamista. Tässä yhteydessä korostettiin yhteisiä Euroopan tasolla sovittuja käsitteitä ja määritelmiä, jotka helpottavat kansallisten ratkaisujen, mallien ja standardien ymmärtämistä sekä hyvien käytäntöjen vaihtamista. Neljäntenä painopisteenä Helsingin julkilausumassa nostettiin esiin kaikkien sidosryhmien osallistuminen ammatillisen koulutuksen kehittämiseen.

Ammatillisen koulutuksen yhteisen laadunvarmistuksen viitekehyksen periaatteiden määrittelyä pidetään yhtenä ensisijaisena tehtävänä Kööpenhaminan julistuksen täytäntöönpanon yhteydessä. Yhteiset puitteet koostuisivat seuraavista integroiduista osatekijöistä:

- sopiva malli, jolla helpotetaan jäsenvaltioissa asianmukaisilla tasoilla tapahtuvaa järjestelmien suunnittelua, arviointia ja tarkistamista,
- tarkoituksenmukainen järjestelmien tarkistusmenetelmä, kuten esimerkiksi itsearviointi, jonka avulla jäsenvaltiot voivat asianmukaisella tasolla arvioida omaa toimintaansa ja pyrkiä jatkuviin parannuksiin,
- kansallisella tai alueellisella tasolla asianmukaisesti toteutettava seuranta, johon mahdollisesti yhdistetään vapaaehtoinen vertaisarviointi,
- kansallisella tai alueellisella tasolla kehitettävät mittausvälineet, jotka auttavat jäsenvaltioita toteuttamaan omien järjestelmiensä seurantaa ja arviointia.

Ammatillisen koulutuksen laadunvarmistuksen kehittämistä varten on perustettu eurooppalainen yhteistyöverkosto (European network on Quality assurance in VET), jonka tavoitteena on kehittää ja edistää laadunvarmistuksen yhteisten puitteiden toimeenpanoa ja soveltamista jäsenmaissa ja koulutuksen järjestäjätasolla. Sen tavoite on näiltä osin samantyyppinen kuin mitä korkeakoulutuksen osalta on ollut ENQA:n tavoitteena. Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta tulevien vuosien suuri haaste on eurooppalaisen laadunvarmistuksen yhteisen viitekehyksen (Common Quality Assurance Framework) käyttöönotto ja soveltaminen kansallisella tasolla EU:n neuvoston suosituksen mukaisesti. Sen puitteissa pyritään luomaan yhteisiä periaatteita ja menettelytapoja, joilla ammatillisen koulutuksen laatua varmistetaan eri jäsenvaltioissa ja täten lisäämään laadunvarmistuksen läpinäkyvyyttä ja uskottavuutta.

Ammatillisen koulutuksen osalta keskeinen haaste on kehittää kansallista laadunvarmistusjärjestelmää ja tukea sitä kautta koulutuksen järjestäjiä laadunhallinnassa. Tätä kautta voidaan myös lisätä laadunvarmistuksen läpinäkyvyyttä ja uskottavuutta kansainvälisellä tasolla.

3.1.3 Yleissivistävä koulutus

Yleissivistävän koulutuksen sekä myös ammatillisen laadunvarmistukseen ja arviointiin liittyvälle eurooppalaiselle yhteistyölle on luotu puitteita Euroopan parlamentin ja neuvoston antamassa suosituksessa eurooppalaisesta yhteistyöstä kouluopetuksen laadun arvioinnissa (2001/166/EY). Suosituksen lähtökohtana on, että kouluopetuksen korkea laatu on taattava koulutuksen kaikilla tasoilla ja aloilla koulutuksen tavoitteissa, menetelmissä ja opetus-tarpeissa ilmenevistä eroista sekä mahdollisista koulujen välisistä tasoluokitteluista riippu-

matta. Jäsenvaltioiden olisi tästä syystä autettava oppilaitoksia parantamaan tarjoamiensa palveluiden laatua. Eurooppalainen yhteistyö ja kansainvälinen kokemusten vaihto nähdään keinoina edistää tehokkaiden ja hyväksyttävien laadunarviointimenetelmien määrittämistä ja levittämistä. Suosituksessa korostetaan, että kouluopetuksessa laadunvarmistamisjärjestelmien on oltava joustavia ja mukautettavissa uusiin olosuhteisiin, jotka johtuvat muutoksista oppilaitosten rakenteissa ja tavoitteissa. Koulutuksen kulttuuriulottuvuus on myös otettava huomioon. Lisäksi todetaan, että laadunvarmistamisjärjestelmät vaihtelevat jäsenvaltiosta ja oppilaitoksesta toiseen oppilaitosten koossa, rakenteessa, rahoituksessa, institutionaalisissa ominaispiirteissä ja sovellettavassa pedagogiikassa esiintyvien erojen mukaan.

Euroopan parlamentti ja neuvosto suosittelevat, että jäsenvaltiot tukevat oman taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen tilanteensa mukaisesti ja eurooppalaisen ulottuvuuden asianmukaisesti huomioon ottaen kouluopetuksen laadun arvioinnin parantamista seuraavasti:

- 1 Tukevat ja tarvittaessa perustavat selkeitä laadunarviointijärjestelmiä, joiden tarkoituksena on varmistaa koulutuksen korkealaatuisuus ja koulutuksen jatkuva kehittäminen edistäen samalla yhteiskunnallista osallisuutta. Tämän ohella halutaan kannustaa oppilaitoksia itsearviointiin ja laadun jatkuvaan parantamiseen siten, että koulun itsearvioinnin ja ulkopuolisen arvioinnin käytön olisi oltava keskenään tasapainossa. Tähän liittyen korostetaan koulujen itsearvioinnin tarkoituksen ja edellytysten selventämistä sekä sen varmistamista, että lähestymistapa itsearviointiin on yhdenmukainen muiden sääntelymuotojen kanssa. Lisäksi tulisi kehittää ulkopuolista arviointia metodologisen tuen tarjoamiseksi koulujen itsearvioinnille sekä ulkopuolisen näkemyksen antamiseksi koulusta siten, että kannustetaan jatkuvaan kehitysprosessiin ja huolehditaan siitä, että ei rajoituta pelkästään hallinnollisiin tarkastuksiin.
- 2 Kannustavat ja tarvittaessa tukevat koulun sidosryhmien, kuten opettajien, oppilaiden, johdon, vanhempien ja asiantuntijoiden osallistumista koulujen ulkoiseen arviointiin ja itsearviointiin yhteisvastuullisuuden edistämiseksi koulujen kehittämisessä.
- 3 Tukevat itsearvioinnin välineiden käsittelyä ja käyttöä koskevaa koulutusta tarkoituksena a) saada koulujen itsearviointi toimimaan tehokkaasti välineenä, jolla vahvistetaan koulujen valmiuksia kehittyä; b) varmistaa hyviä toimintatapoja koskevien esimerkkien ja uusien itsearviointivälineiden tehokas levitys.
- 4 Tukevat koulujen valmiuksia oppia toinen toisiltaan kansallisella ja Euroopan tasolla tarkoituksena a) kartoittaa ja levittää hyviä toimintatapoja sekä tehokkaita välineitä kuten indikaattoreita ja vertailuarvoja kouluopetuksen laadun arvioinnin alalla; b) muodostaa koulujen välisiä verkostoja kaikilla tarkoituksenmukaisilla tasoilla tukemaan toinen toistaan ja vauhdittamaan ulkopuolelta arviointiprosessia.
- 5 Edistävät kaikkien kouluopetuksen laadunarviointiin osallistuvien viranomaisten välistä yhteistyötä ja niiden eurooppalaista verkottumista, mm. tietojen vaihtoon, keruuseen ja indikaattoreihin liittyen sekä asiantuntijoiden välisten yhteyksien parantaminen alan eurooppalaisen asiantuntemuksen kehittämiseksi ja koulujen laadunarvioinnin kehittämistä koskevien kansainvälisten tutkimusten tulosten hyödyntämiseen liittyen.

3.1.4 Eurooppalainen tutkintojen viitekehys

Eurooppalaista tutkintojen viitekehystä (EQF⁶) valmistellaan komissiossa. Sen tarkoituksena on vahvistaa luottamusta ja helpottaa kommunikaatiota eri toimijoiden välillä, edistää liikkuvuutta sekä tukea elinikäistä oppimista eri tasoilla.

EQF on tarkoitettu "metakehikoksi", jonka puitteissa kansalliset tutkinnot ja pätevyudet voidaan suhteuttaa toisiinsa. Tarkoitus on lisätä järjestelmien läpinäkyvyyttä ja vertailtavuutta ja siten helpottaa liikkuvuutta Euroopassa. Eurooppalainen tutkintojen viitekehys kattaisi sekä korkea-asteen koulutuksen että muun ammatillisen koulutuksen. Se sisältää tutkintojen viitekehysten, eri tasojen kuvaajat sekä yhdessä määritellyt periaatteet, joiden perusteella kansalliset tutkinnot on mahdollista sijoittaa eri tasoille. EQF:n käyttö olisi vapaaehtoista ja sen tarkoitus ei olisi ohittaa kansallisia tutkintojen viitekehysmäärittelyjä. Lisäksi EQF:n tarkoituksena on toimia laadunvarmistuksen ja koulutuksen kehittämisen viitekehystenä. EQF:n on tarkoitus hyödyntää Bolognan prosessissa kehiteltäviä korkeakoulututkintojen viitekehysjä sekä Kööpenhaminan prosessissa ammatillisen koulutuksen viitekehysjä liittyen tehtyä työtä.

Tutkintojen viitekehukseen liittyy läheisesti monia muita käynnissä olevia tai tulevia eurooppalaisia hankkeita: laadunvarmistus, epävirallisen oppimisen ja arkioppimisen tunnistaminen, ohjaus ja neuvonta, perustaidot, Europassi (liikkuvuusasiakirjat), Ploteus (nettipalvelin opiskelusta Euroopassa) sekä eurooppalaiset opintosuoritusten siirtojärjestelmät ECTS (European Credit transfer and accumulation system) ja ECVET (European Credit (Transfer) System for Vocational Education and Training.)

Eurooppalaisen tutkintojen viitekehysten EQF:n perusta muodostuu kahdeksasta viitetasosta, jotka kuvaavat oppijan taitoja, tietoja ja osaamista – hänen oppimistuloksiaan – riippumatta siitä, missä järjestelmässä tutkinto on suoritettu. EQF-viitetasot eivät siis painota perinteiseen tapaan opiskelupanoksia (kuten opintojen pituutta ja oppilaitostyyppiä). Kun keskitytään oppimistuloksiin, saadaan työmarkkinoiden tarpeet (tiedot, taidot ja pätevyys) ja koulutuksen tarjonta kohtaamaan paremmin toisensa helpotetaan epävirallisen ja arkioppimisen validointia helpotetaan tutkintojen siirtoa ja käyttöä eri maissa ja eri koulutusjärjestelmissä. Elinikäisen oppimisen edistäjänä EQF sisältää yleissivistävän ja aikuiskoulutuksen sekä ammatillisen ja korkea-asteen koulutuksen. Sen kahdeksan viitetasoa kattavat koko tutkintojen kirjon oppivelvollisuuskoulutuksen päättymisestä korkeimpaan akateemisen ja ammatillisen koulutuksen tasoon. Suositusluonnoksen mukaan jäsenvaltioiden olisi vahvistettava yhteydet oman tutkintojärjestelmänsä ja EQF-kehysten välillä (vuoteen 2009 mennessä). Tällöin yksittäiset ihmiset ja työnantajat voisivat käyttää EQF-kehystä välineenä, jolla vertaillaan eri maiden ja eri koulutusjärjestelmien (esimerkiksi ammatti- ja korkeakoulutuksen) tuottamien tutkintojen tasoa. EQF toimii siis välineenä, joka auttaa selkeyttämään tutkintojen ja eri järjestelmien vastaavuuksia. EQF-suosituksen yhteydessä on tarkoitus vahvistaa myöskin yhteiset periaatteet koulutuksen laadunvarmistukselle koskien koko koulutusjärjestelmää. Keskeisinä periaatteina nostetaan esiin muun muassa

- laadunvarmistusta koskevien linjausten ja menettelytapojen koskeminen koulutusjärjestelmien kaikkia tasoja
- laadunvarmistuksen integroiminen osaksi koulutuksen järjestäjien toimintaa

⁶ Commission staff working document. Towards a European Qualifications Framework for Lifelong Learning. SEC(2005) 957.

- ulkopuolisten arviointitahojen toteuttaman koulutusinstituutioiden tai koulutusohjelmien säännöllisten ulkopuolisten arviointien kytkeytyminen osaksi laadunvarmistusta
- ulkopuolisesta arvioinnista vastaavien tahojen toiminnan altistaminen säännölliselle seurannalle
- kontekstiin, panoksiin, prosesseihin ja tuloksiin/vaikuttavuuteen liittyvien näkökulmien sisältyminen laadunvarmistukseen sekä erityisen painoarvon antaminen tuloksille ja oppimistuloksille (learning outcomes)
- laadunvarmistusjärjestelmien tulee sisältää seuraavat elementit
 - selkeät ja mitattavissa olevat tavoitteet ja standardit
 - toteutusta koskevat ohjeet (sisältäen sidosryhmien osallistumisen)
 - tarkoituksenmukaiset resurssit
 - arviointimenetelmät, jotka kytkevät itsearvioinnin ja ulkopuoliseen arviointiin
 - jatkuvaa parantamista tukevat palautejärjestelmät
 - arviointitulosten laaja julkistaminen
- laadunvarmistustoimien koordinoitavuus niin paikallisella, kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla arviointien yhtenäisyyden, synergian sekä järjestelmän kattavien analyysien tuottamisen varmistamiseksi
- laadunvarmistuksen yhteistyöprosessi, johon osallistuvat kaikki keskeiset toimijat eri tasoilla
- toisilta oppimisen mahdollisuuksia tarjoaminen EU:n tasolla yhteisten puitteiden avulla

Ehdotus viedään seuraavaksi neuvoston ja Euroopan parlamentin käsiteltäväksi ja hyväksytäneen vuoden 2007 loppuun mennessä.

3.2 Muu kansainvälinen yhteistyö

Koulutuksen arvioinnin ja laadunvarmistuksen näkökulmasta OECD:n puitteissa tapahtuva yhteistyö on merkittävää. OECD tuottaa runsaasti koulutusjärjestelmiä koskevaa kansainvälistä vertailutietoa sekä arviointeja. OECD:n puitteissa tuotetaan koulutusindikaattoreita (Education at a glance) sekä tehdään laajasti koulutuspolitiikkaan ja sen osa-alueisiin liittyviä selvityksiä ja tutkimuksia ja vertailuja, kuten maa- ja teematutkintoja sekä oppimistulosten arviointeja. Oppimistulosten arvioinnit on toteutettu pääasiallisesti PISA-ohjelman puitteissa. PISA-ohjelman ohella OECD:n tavoitteena on laajentaa koulutuksen tuloksia koskevien indikaattorien tuottamista myös aikuisväestön taitojen tutkimiseen. Tätä varten toimii PIAAC-projekti (Program for International Assessment of Adult Competencies). PIAACin on tarkoitus olla monivaiheinen arviointiohjelma, joka rakentuisi viiden vuoden syklien varaan.

OECD:n maa- ja teematutkinnat ovat jäsenmaille tilaustyönä toteutettuja asiantuntijapuheenvuoroja, joissa osoitetaan koulutuspolitiikan hyviä ratkaisuja ja ongelmakohtia sekä ehdotetaan toimenpiteitä, joilla havaittuja ongelmia voitaisiin yrittää ratkaista. Ehdotukset sidotaan tutkittavan maan omaan kontekstiin, jolloin otetaan huomioon kehityshistoria, nykytilanne, asetetut tavoitteet ja koulutuksen relevanssi yhteiskunnan laajemmassa kontekstissa. Saadut ehdotukset ja palautteet ovat päättäjien käytettävissä, kun he tekevät ratkaisujaan politiikan suuntaamisesta.

Suomi on tällä vuosikymmenellä ollut tai on parhaillaan mukana kahdeksassa teema-

tutkinnassa. Koulutuksesta työelämään -teematutkinnan loppuraportti valmistui vuonna 2000 (OECD 2000). Varhaiskasvatusta ja esiopetusta koskevan teematutkinnan loppuraportti valmistui vuonna 2001 (OECD 2001a). Aikuiskoulusta koskevan teematutkinnan loppuraportti ilmestyi vuonna 2003 (OECD 2003a). Ohjausta koskevan teematutkinnan loppuraportti ilmestyi vuonna 2004 (OECD 2004). Korkeakoulutuksen teematutkinnan loppuraportti valmistui vuonna 2005 (OECD 2005)

Yleissivistävän koulutuksen laadunvarmistuksen näkökulmasta keskeinen kansainvälisen yhteistyön kohde on OECD:n jäsenmaiden yhteinen tutkimusohjelma PISA, joka tuottaa tietoa koulutuksen tilasta ja tuloksista sekä koulun ulkopuolella tapahtuvasta oppimisesta kansainvälisessä vertailukehyksessä. PISA-ohjelmassa arvioidaan 15-vuotiaiden nuorten osaamista matematiikassa, luonnontieteissä, lukutaidossa ja ongelmanratkaisussa. PISA-tutkimuksissa ollaan kiinnostuneita myös oppimista tukevista opiskeluasenteista ja -taidoista. Oppilas- ja koulukyselyillä selvitetään monipuolisesti opiskelu ympäristöä kotona ja koulussa, kodin sosiaalista asemaa ja tukea opiskelulle, oppilaiden ajankäyttöä sekä heidän suhtautumistaan kouluun ja oppimiseen. PISA 2003:ssa päähuomio kohdistui matematiikan osaamiseen. Ensimmäisessä PISA-tutkimuksessa päähuomio oli lukutaidossa, ja vuonna 2006 päärooli on luonnontieteillä.

4 Arviointitoiminnan nykytila

4.1 Arviointitoimintaa koskeva lainsäädäntö

4.1.1 Arviointi koulutusta koskevassa lainsäädännössä

Koulutuksen arviointia koskevat säännökset on sisällytetty kaikkeen 1 päivänä tammikuuta 1999 voimaan tulleessa koulutusta koskevassa lainsäädännössä tarkoitettuun koulutukseen. Koulutuksen arvioinnista on säädetty samansisältöisesti perusopetuslain (628/1998) 21 §:ssä, lukiolain (629/1998) 16 §:ssä, ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (630/1998) 24 §:ssä, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain (631/1998) 15 §:ssä, vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) 7 §:ssä sekä taiteen perusopetuksesta annetun lain (633/1998) 7 §:ssä. Koulutusta koskevien lakien koulutuksen arviointisäännökset on uudistettu 1 päivänä maaliskuuta 2003 voimaan tulleilla laeilla, joilla perustettiin opetusministeriön yhteyteen erillinen koulutuksen arviointineuvosto.

Edellä mainittujen säännösten mukaan koulutuksen järjestäjän tulee itse arvioida antamaansa koulutusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Ulkopuolista arviointia varten opetusministeriön yhteydessä on erillinen koulutuksen arviointineuvosto, joka organisoii arviointitoiminnan yliopistojen, opetushallituksen ja muiden arviointiasiantuntijoiden verkostona. Ministeriö voi kuitenkin antaa yksittäisen arvioinnin suorittamisen myös muun kuin koulutuksen arviointineuvoston tehtäväksi.

Koulutuksen arviointitoimintaa koskevasta työnjaosta ja vastuusta sekä koulutuksen arviointineuvoston tehtävistä ja kokoonpanosta säädetään tarkemmin arviointiasetuksessa. Arviointiasetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan ulkopuolisesta arviointitoiminnasta ja sen kehittämistä vastaavat opetusministeriö ja sen yhteydessä toimiva koulutuksen arviointineuvosto. Paikallisesta arviointitoiminnasta ja sen kehittämistä vastaavat ensisijaisesti koulutuksen järjestäjät. Pykälän 2 momentin mukaan opetushallitus osallistuu osana koulutuksen arviointiasiantuntijoiden verkostoa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaisten oppimistulosten arviointiin.

Koulutusta koskevan lainsäädännön mukaan arviointien keskeiset tulokset tulee julkaista. Arviointiasetuksen 4 §:n 4 momentin mukaan arvioinnissa mukana olleille koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille tulee toimittaa niitä koskevat arviointitulokset.

4.1.2 Arviointi korkeakouluja koskevassa lainsäädännössä

Päävastuu opetuksen, tutkimus- ja kehittämistoiminnan, tieteellisen tutkimuksen ja muun toiminnan laadusta on korkeakouluilla itsellään. Korkeakoulujen vastuulle kuuluu se, että niiden tarjoama koulutus ja niiden myöntämät tutkinnot vastaavat kansainvälisiä vaatimuksia.

Yliopistolain 2 §:n mukaan yliopistoilla on itsehallinto. Niiden tulee lain 4 §:n 3 momentin mukaan järjestää toimintansa siten, että tutkimuksessa, koulutuksessa ja opetuksessa saavutetaan korkea kansainvälinen taso eettisiä periaatteita ja hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen. Lain 5 §:n mukaan yliopistojen tulee arvioida koulutustaan, tutkimustaan sekä taiteellista toimintaansa ja niiden vaikuttavuutta. Yliopistojen on myös osallistuttava ulkopuoliseen toimintansa arviointiin. Pykälän 2 momentin mukaan yliopiston tulee julkistaa järjestämänsä arvioinnin tulokset.

Ammattikorkeakoululain 3 §:n mukaan ammattikorkeakoululla on sisäisissä asioissaan itsehallinto. Lain 9 §:ssä säädetään ammattikorkeakoulujen laadunarvioinnista. Pykälän 1 momentin mukaan ammattikorkeakoulun tehtävänä on vastata järjestämänsä koulutuksen ja muun toiminnan laatutasosta ja jatkuvasta kehittämisestä sekä osallistua määrääjain ulkopuoliseen laadunarviointiin. Pykälän 2 momentin mukaan ammattikorkeakoulun tulee julkistaa järjestämänsä arvioinnin tulokset. Pykälän 3 momentissa todetaan, että opetusministeriön yhteydessä on korkeakoulujen arviointineuvosto, josta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

4.1.3 Opetushallituksen arviointitoimintaa koskeva lainsäädäntö

Opetushallituksesta annetun lain (182/1991) 1 §:n mukaan opetustoimen kehittämis- ja hallintotehtäviä varten on opetusministeriön alaisena asiantuntijavirastona opetushallitus. Lain 2 §:n mukaan opetushallituksen tehtävänä on muun muassa vastata toimialaansa kuuluvan koulutuksen kehittämisestä, edistää koulutuksen tuloksellisuutta sekä seurata koulutuksen järjestämistä. Opetushallituksen tulee lisäksi huolehtia niistä tehtävistä, jotka sille erikseen säädetään tai määrätään sekä suorittaa ne toimeksiannot, jotka opetusministeriö sille antaa. Opetushallituksen toimialaan kuuluvasta koulutuksesta ja muusta toiminnasta säädetään Opetushallituksesta annetussa asetuksessa (183/1991).

Arviointiasetuksen 4 §:n 2 momentin mukaan opetushallitus osallistuu osana koulutuksen arviointiasiantuntijoiden verkostoa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaisten oppimistulosten arviointiin. Arviointiasetusta selventävän muistion⁷ mukaan 2 momentissa korostetaan opetushallituksen roolia opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaisten oppimistulosten arvioinnissa. Koulutuksen arviointisäännösten uudistamista koskevan hallituksen esityksen perusteluiden mukaan⁸ tarkoituksena on ollut, että Opetushallitus osallistuu arviointiverkoston jäsenenä oppimistulosten arviointitiedon tuottamiseen. Opetushallituksen tehtävänä on vastata toimialaansa kuuluvan koulutuksen seurannasta ja kehittämisestä sekä siihen liittyvän arviointitoiminnan tulosten hyödyntämisestä yhdessä opetusministeriön kanssa.

⁷ Ehdotus valtioneuvoston asetukseksi koulutuksen arvioinnista. Muistio 20.2.2003, s. 3.

⁸ HE 135/2002 vp, s. 7.

Opetusministeriö ja Opetushallitus ovat sopineet kehittämis-, seuranta- ja arviointihankkeista osana tulossopimusmenettelyä.

4.1.4 Arviointi muussa lainsäädännössä

Koulutusta koskevaa arviointia toteuttavat arviointineuvostojen ja Opetushallituksen ohella rajatussa määrin myös muut tahot. Kuntalain (365/1995) 13 §:n mukaan valtuusto vastaa kunnan toiminnasta ja taloudesta. Sen tulee muun muassa päättää toiminnan ja talouden keskeisistä tavoitteista. Kuntalain mukaan kunnassa tulee olla valtuuston asettama tarkastuslautakunta, jonka tehtävänä on arvioida valtuuston asettamien toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumista. Kunnan johtamis- ja arviointijärjestelmä kattaa kuntalain ja opetustoimen lainsäädännön velvoitteiden mukaiset sekä muut paikalliset arvioinnit. Kunnan arviointijärjestelmään sisältyvät valtuuston ja lautakunnan arvioinnit, toimintayksiköiden arvioinnit ja itsearviointit. Arviointi tuottaa valtuustolle tietoa siitä, miten sen asettamien tavoitteiden toteutumisessa on onnistuttu. Arvioinnista saatavaa tietoa käytetään toiminnan ohjaamiseen, johtamiseen ja sisäiseen valvontaan.

Suomen Akatemiasta annetun lain (368/1994) 2 §:n mukaan Suomen Akatemian tehtävänä on muun muassa toimia asiantuntijaelimenä tiedepolitiikkaa koskevissa kysymyksissä. Suomen Akatemia laatii tiedepoliittisia linjauksia, antaa lausuntoja tieteelliseen tutkimukseen vaikuttavista asioista, tekee tiedepoliittisia selvityksiä sekä ehdotuksia ja suunnitelmia tutkimustoiminnan kehittämiseksi. Tutkimuksen arviointi on Akatemian ydintoimintoja. Suomen Akatemian toiminnasta ja tavoitteista sovitaan yksityiskohtaisemmin opetusministeriön ja Akatemian välisissä tulossopimuksissa. Opetusministeriön ja Suomen Akatemian vuosien 2004–2006 tulossopimusta täydentävän vuotta 2006 koskevan sopimuksen mukaan Suomen Akatemian toiminnan tavoitteena on parantaa suomalaisen tutkimuksen laatua.

Lääninhallitukset arvioivat lääninhallituslain (22/1997) 2 §:n 2 momentin mukaan opetusministeriön ohjauksessa alueellisesti opetustoimen peruspalveluja. Arvioinnin avulla selvitetään kansalaisten asemaa suhteessa tuotettuihin palveluihin eri puolilla maata. Lääninhallitusten toteuttamat peruspalveluiden arvioinnit perustuvat peruspalvelujen arviointisuunnitelmaan, jonka kunnallistalouden ja -hallinnon neuvottelukunta hyväksyy. Lääninhallitusten opetustoimeen liittyvistä arviointitehtävistä sovitaan vuosittain opetusministeriön ja lääninhallitusten välisillä tulossopimuksilla. Tulossopimukseen sisältyvien arviointien pohjana on peruspalveluiden arviointiohjelma, jossa sovitaan eri ministeriöiden välillä peruspalveluiden arvioinnista. Peruspalvelujen arviointiohjelmaan on koottu sivistystoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen palveluja koskevat valtakunnalliset ja alueelliset arvioinnit, jotka valtion viranomaiset toteuttavat. Arvioinnit ovat luonteeltaan pääasiallisesti seurantoja. Alueellisten arviointien tavoitteena on yleensä toiminnan kehittäminen.

Peruspalvelujen arviointisuunnitelmaan on koottu sivistystoimen, sekä sosiaali- ja terveystoimen palveluja koskevat valtakunnalliset ja alueelliset arvioinnit, jotka valtion viranomaiset toteuttavat. Arvioinnit ovat luonteeltaan pääasiallisesti seurantoja.

Opetusministeriön ja lääninhallitusten tulossopimusten mukaan opetustoimen alueellisen arvioinnin vuosien 2004–2007 arviointikohteita ovat muun muassa perusopetuksen ja lukion jälkeinen koulutukseen sijoittuminen sekä ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen.

4.2 Ulkopuolisen arviointitoiminnan organisointi

4.2.1 Koulutuksen arviointineuvosto

Koulutusta koskevan lainsäädännön mukaan ulkopuolista arviointitoimintaa varten on erillinen koulutuksen arviointineuvosto. Koulutuksen arviointineuvoston pääasiallisesta tehtävästä säädetään lain tasolla; arviointineuvosto organisoii ulkopuolisen arviointitoiminnan yliopistojen, opetushallituksen ja muiden arviointiasiantuntijoiden verkostona.

Arviointineuvoston tehtävistä säädetään tarkemmin arviointiasetuksen 5 §:ssä. Sen mukaan opetusministeriön yhteydessä toimivan koulutuksen arvioinnin asiantuntijaelimen tehtävänä on 1) avustaa opetusministeriötä sekä tukea koulutuksen järjestäjiä koulutuksen arviointia koskevissa asioissa, 2) laatia neuvoston toimikaudeksi koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin ohjelma opetusministeriön osoittamien suuntaviivojen ja taloudellisten voimavarojen puitteissa, 3) organisoida koulutuspolitiikkaan ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä ulkopuolisia arviointeja arviointiasiantuntijoiden verkostona ja huolehtia arviointien keskeisten tulosten julkistamisesta sekä 4) tehdä ehdotuksia koulutuksen arvioinnin kehittämiseksi ja edistää koulutuksen arviointia koskevaa tutkimusta ja yhteistyötä.

Arviointineuvoston kokoonpanosta säädetään valtioneuvoston arviointiasetuksen 6 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan koulutuksen arviointineuvostossa on enintään 14 jäsentä. Opetusministeriö nimeää jäsenet enintään neljäksi vuodeksi kerrallaan. Pykälän 2 momentin mukaan neuvoston kokoonpanossa tulee olla edustettuna opetushallinto, koulutuksen järjestäjät, opetustoimen henkilöstö ja opiskelijat sekä työelämä. Kokoonpanossa tulee ottaa huomioon eri koulutusmuodot ja molemmat kieliryhmät. Opetusministeriö määrää jäsenten keskuudesta puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan neuvoston toimikaudeksi. Nykyisen arviointineuvoston toimikausi päättyy vuoden 2007 lopussa.

Koulutuksen arviointineuvostoon voidaan arviointiasetuksen 7 §:n mukaan perustaa opetusministeriön päätöksellä asioiden valmistelua varten jaostoja. Opetusministeriö määrää jaoston puheenjohtajan. Jaoston varapuheenjohtajan valitsee jaosto keskuudestaan. Jaoston jäseneksi voidaan määrätä myös koulutuksen arviointineuvostoon kuulumattomia henkilöitä. Koulutuksen arviointineuvostoon ei ole perustettu jaostoja.

Koulutuksen arviointineuvoston kokouksista säädetään arviointiasetuksen 9 §:ssä. Sen mukaan arviointineuvosto kokoontuu puheenjohtajan tai hänen estyneenä ollessaan varapuheenjohtajan kutsusta. Arviointineuvosto on päätösvaltainen kun puolet jäsenistä, kokouksen puheenjohtaja mukaan lukien, on saapuvilla. Asiat ratkaistaan yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Koulutuksen arviointineuvosto on vahvistanut periaatepäätöksen noudatettavista hallintomenettelyistä. Periaatepäätös on tullut voimaan 15 päivänä kesäkuuta 2005. Periaatepäätöksessä on asetusta tarkentavia periaatteita neuvoston tehtävistä sekä asioiden käsittelystä ja toimeenpanosta.

Sihteeristö

Arviointiasetuksen 10 §:ssä säädetään koulutuksen arviointineuvoston sihteeristöstä. Sen mukaan arviointineuvostossa ja sen jaostossa käsiteltävien asioiden valmistelua ja toimeenpanoa varten on sihteeristö. Opetusministeriö sopii arviointineuvoston pääsihteeristä ja muusta sihteeristöstä sekä toimistotehtävien hoitamisesta Jyväskylän yliopiston kanssa.

Arviointineuvoston sihteeristö toimii Jyväskylän yliopiston erillislaitoksena. Laitos on

osa yliopiston organisaatiota. Laitoksen toimintaa ohjaa ja valvoo johtokunta, ja sen johtajana toimii pääsihteeri. Tarkempia määräyksiä arviointisihteeristön toiminnasta sekä johtokunnan ja pääsihteerin tehtävistä on annettu 1 päivänä huhtikuuta 2003 voimaan tullessa johtosäännössä.

Johtosäännön perusteella on arviointisihteeristölle vahvistettu 1 päivänä lokakuuta 2005 voimaan tullut työjärjestys. Työjärjestyksessä määrätään muun muassa sihteeristön tehtävistä, asemasta ja organisaatiosta sekä henkilöstön tehtävistä ja asian käsittelystä arviointisihteeristössä.

Sihteeristö koostuu viidestä pääsuunnittelijasta ja kolmesta projektisuunnittelijasta. Pääsuunnittelijat edustavat perusopetusta ja lukiokoulutusta, ammatillista koulutusta ja aikuis-koulutusta sekä ruotsinkielistä opetusta. Sihteeristön henkilöstö on määräaikaissä virka-suhteissa Jyväskylän yliopistoon.

4.2.2 Korkeakoulujen arviointineuvosto

Korkeakoulujen arviointineuvosto toimii opetusministeriön yhteydessä. Siitä sääde-tään korkeakoulujen arviointineuvostosta annetussa asetuksessa (1320/1995). Asetuksen 1 §:n mukaan korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävänä on 1) avustaa korkeakouluja ja opetusministeriötä korkeakoulujen arviointia koskevissa asioissa, 2) huolehtia ammatti-korkeakoulujen toimilupahakemusten perustamishankkeiden arvioinnista, 3) järjestää kor-keakoulujen toimintaan sekä korkeakoulupolitiikkaan liittyviä arviointeja, 4) tehdä korkea-koulujen arviointia ja sen kehittämistä koskevia aloitteita, 5) huolehtia arviointia koskevasta kansainvälisestä yhteistyöstä, 6) edistää korkeakoulujen arviointia koskevaa tutkimusta sekä 7) arvioida korkeakoulujen järjestämiä erikoistumisopintoja ja hyväksyä ne korkeakoulu-tutkintojen järjestelmästä annetun asetuksen (464/1998) 14 §:ssä tarkoitettuun rekisteriin sekä pitää mainittua rekisteriä. Lisäksi arviointineuvosto hoitaa Ahvenanmaan maakunnassa suoritetuista ammattikorkeakoulututkinnoista annetussa tasavallan presidentin asetuksessa (548/2005) sille säädetyt tehtävät.

Korkeakoulujen arviointineuvoston jäseniksi opetusministeriö kutsuu asetuksen 2 §:n mukaan neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan 12 korkeakoulujen arviointiin perehtynyttä henkilöä. Enemmistö jäsenistä kutsutaan korkeakouluihin kuuluvista henkilöistä. Käy-tännössä jäsenet edustavat yliopistoja, ammattikorkeakouluja, opiskelijoita ja työelämää. Asetuksen mukaan jäseneksi ei voida kutsua henkilöä, joka on ollut jäsen kaksi alkavaa toimikautta välittömästi edeltänyttä täyttä toimikautta. Opetusministeriö määrää jäsen-ten keskuudesta puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan neuvoston toimikaudeksi. Nykyi-sen korkeakoulujen arviointineuvoston opetusministeriö on asettanut nelivuotiskaudeksi 1.1.2004–31.12.2007.

Korkeakoulujen arviointineuvostoon voidaan opetusministeriön päätöksellä perustaa jaostoja asioiden valmistelua varten. Opetusministeriö määrää jaoston puheenjohtajan ja jäsenet. Jaosto valitsee keskuudestaan varapuheenjohtajan. Jaoston jäseneksi voidaan mää-rätä myös korkeakoulujen arviointineuvostoon kuulumattomia henkilöitä. Korkeakoulujen arviointineuvostossa toimii työvaliokunta ja erikoistumisopintojen lautakunta.

Arviointineuvosto kokoontuu puheenjohtajan tai hänen estyneenä ollessaan varapu-heenjohtajan kutsusta. Arviointineuvosto on päätösvaltainen kun kuusi jäsentä, heidän jou-kossaan kokouksen puheenjohtaja, on saapuvilla. Asiat ratkaistaan yksinkertaisella äänten enemmistöllä. Äänten mennessä tasan ratkaisee puheenjohtajan ääni.

Arviointineuvoston ja sen jaoston puheenjohtajan, jäsenen ja asiantuntijan palkkioiden ja korvausten perusteista päättää asetuksen 7 §:n mukaan opetusministeriö.

Erikoistumisopintojen lautakunta

Erikoistumisopinnot ovat ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (352/2003) 12 §:n mukaan ammattikorkeakoulututkintoon pohjautuvia laajoja täydennyskoulutusohjelmia. Niiden laajuus on pääsääntöisesti 30–60 opintopistettä. Yliopistojen erikoistumisopinnot ovat puolestaan korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen 12 §:n mukaan tutkintojärjestelmää täydentäviä, ammatillista kehittymistä edistäviä opintoja, joita yliopistot järjestävät vähintään 20 opintoviikon laajuisena täydennyskoulutuksena korkeakoulututkinnon suorittaneille ja muille riittävät opiskeluvalmiudet omaaville.

Korkeakoulujen arviointineuvoston jaostona toimii korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen 3 a §:n mukaan erikoistumisopintojen lautakunta. Se päättää korkeakoulun järjestämien erikoistumisopintojen hyväksymisestä korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen 14 §:ssä tarkoitettuun rekisteriin.

Erikoistumisopintojen lautakuntaan kuuluu vähintään kahdeksan ja enintään 12 jäsentä. Kullakin jäsenellä on henkilökohtainen varajäsen. Opetusministeriö määrää lautakunnan puheenjohtajan ja jäsenet. Lautakunnan päätöksentekotavasta määrätään johtosäännössä, jonka arviointineuvosto hyväksyy. Lautakunnan päätösten muutoksenhausta on voimassa mitä hallintolainkäyttölaisissa (586/1996) säädetään.

Vuosina 1999–2006 erikoistumisopintojen lautakunta on suorittanut yhteensä 112 erikoistumisopintokokonaisuuden arvioinnin, joista 84 koski ammattikorkeakoulujen erikoistumisopintoja ja 28 yliopistojen erikoistumisopintoja. Erikoistumisopintojen arviointitoiminnan piirissä on ollut 24 ammattikorkeakoulua ja 13 yliopistoa. Kun vuonna 1999 erikoistumisopintojen arviointeja suoritettiin yhteensä 25, vastaava luku vuonna 2006 oli yhdeksän. Korkeakoulut ovat pääsääntöisesti lähettäneet lautakunnan arvioitaviksi sellaisia tuotteita (esimerkiksi MBA:t), joita ne järjestävät säännöllisin väliajoin ja joiden laadulliseen kehittämiseen korkeakoulut haluavat panostaa. Erikoistumisopintojen lautakunnan vuoden 2007 budjetti on 170 000 euroa, josta noin 150 000 euroa on arvioitu opetusministeriön osuudeksi.

Sihteeristö

Korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen 6 §:n mukaan arviointineuvostossa ja lautakunnassa käsiteltävien asioiden valmistelua ja toimeenpanoa varten neuvostossa on sihteeristö. Sihteeristö toimii tällä hetkellä opetusministeriön toimitiloissa.

Sihteeristössä toimii pääsihteerin ohella neljä suunnittelijaa ja kuusi projektisuunnittelijaa. Sihteeristön henkilöstö on virka- tai työsuhteessa joko opetusministeriöön tai korkeakouluihin. Virka- ja työsuhteet ovat määräaikaisia vaihdellen vuodesta neljään vuoteen.

Korkeakoulujen arviointineuvoston sihteeristön henkilöistä viisi on laskettu opetusministeriön koulutus- ja tiedepolitiikan osaston korkeakoulu- ja tiedeyksikön henkilökehyyseen. Muun henkilökunnan palkat maksetaan korkeakoulujen kehittämiseen tarkoitetuista kehittämismäärärahoista. Käytännössä yli puolet sihteeristön henkilökunnasta on teknisesti palkattu korkeakouluihin, vaikka he työskentelevät arviointineuvostossa. Korkeakoulujen arviointineuvoston henkilöstöä on tosiasiallisesti viiden eri työnantajan palveluksessa.

Sihteeristön johdossa toimii pääsihteeri. Pääsihteerin kelpoisuusvaatimuksena on asetuksen 6 §:n 2 momentin mukaan tohtorin tutkinto.

4.2.3 Opetushallitus

Opetushallituksen organisaatio on uudistettu 1 päivästä huhtikuuta 2006 lukien. Viraston organisoitumisessa on siirrytty koulutusmuotokohtaisesta jaosta toimintayksikköjakoon. Opetushallituksesta annetun asetuksen 2 §:n mukaan Opetushallituksessa on seuraavat toimintayksiköt: 1) kehittäminen, 2) laadunhallinta ja seuranta, 3) toimialapalvelut ja 4) ruotsinkielinen koulutus. Laadunhallinta ja seuranta -toimintayksikön tehtävänä on kehittämistä palvelevan tiedon tuottaminen koulutuksen päätöksentekijöille ja opettajille. Tavoitteena on vaikuttaa koulutukseen, koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten toimintaan, jotta ne saavuttaisivat paremmin koulutukselle asetetut tavoitteet. Toimintayksikön toiminnan painopisteenä on tiedon jalostaminen ja tutkimustiedon hyödyntämisen vahvistaminen.

Opetushallituksesta annetun asetuksen 10 §:n mukaan opetushallituksessa on johtokunta, joka osallistuu opetushallituksen strategiseen suunnitteluun ja johtamiseen sekä seuraa ja arvioi opetussuunnitelmien perusteiden kehittämistarpeita. Johtokunnan tehtävänä on muun muassa seurata ja arvioida opetussuunnitelmien perusteiden uudistamista ja kehittämistä.

4.3 Ulkopuolisen arviointitoiminnan kohteet, menetelmät ja lähestymistavat

4.3.1 Koulutuksen arviointineuvosto

Koulutuksen arvioinnin toteuttamisen periaatteista säädetään arviointiasetuksen 3 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan koulutusta tulee arvioida suunnitelmallisesti ja koulutuksen tavoitteisiin nähden kattavasti. Arviointiasetusta koskevan muistion mukaan kattavuus sisältää vaatimuksen kaikkien koulutusmuotojen mukanaolosta ja koulutuksen koko tavoitteenasettelun huomioonottamista. Tavoitteet puolestaan määritellään säädöksissä sekä niiden nojalla tehtävissä valtakunnan tason ja paikallistason koulutuspoliittisissa päätöksissä, kuten opetussuunnitelmien perusteissa ja paikallisissa opetussuunnitelmissa. Arvioinnin tulee käsitellä kattavasti sekä tiedollisia että kasvatuksellisia tavoitteita.⁹

Arviointiasetuksen 3 §:n mukaan arvioinnin tulee olla monipuolista, avointa ja oikeudenmukaista. Arviointitiedon tulee puolestaan olla luotettavaa ja vertailukelpoista. Pykälän 2 momentin mukaan arvioinnissa tulee hyödyntää olemassa olevaa tilasto- ja rekisteritietoa sekä muuta tietoa. Arviointiohjelmien ja -suunnitelmien valmistelussa tulee arviointiasetuksen 4 §:n 3 momentin mukaan pyrkiä ottamaan huomioon ulkopuolisen arvioinnin, paikallisen arvioinnin ja peruspalvelujen arvioinnin yhteydet.

Koulutuksen arviointineuvosto organisoii koulutuksen ulkopuolisen arviointitoiminnan arviointiverkoston avustuksella arviointineuvoston itse toimiessa asiantuntijaelimenä ja varsinaisen arvioinnin tapahtuessa hankintaperiaatteella kansallista ja kansainvälistä asiantuntemusta hyödyntäen. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että kullekin arviointihankkeelle on asetettu ulkopuolisista asiantuntijoista koostuvat suunnittelu- ja arviointiryhmät. Verkostomaisen toimintatavan tavoitteena on tieteen, opetushallinnon, käytännön opetustyön ja sidosryhmien sekä muiden tarpeellisten tahojen asiantuntijoiden yhteistyön edistäminen.

⁹ Ehdotus valtioneuvoston asetukseksi koulutuksen arvioinnista. Muistio 20.2.2003, s. 2.

Koulutuksen arviointineuvoston toiminta perustuu arvioinnin ohjelmallisuuteen. Arviointiasetuksen 5 §:n 3 kohdan mukaan koulutuksen arviointineuvoston tehtävänä on laatia neuvoston toimikaudeksi koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin ohjelma opetusministeriön osoittamien suuntaviivojen ja taloudellisten voimavarojen puitteissa. Tätä varten arviointineuvosto on valmistellut vuosia 2004–2007 koskevan arviointiohjelman¹⁰. Vuosien 2003–2008 koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman mukaan koulutuksen arviointineuvoston arviointiohjelmassa tulee ottaa huomioon käynnistettävät kansainväliset ja kansalliset arviointihankkeet sekä alue- ja paikallistason arviointitarpeet. Arviointitoiminnan tulosten tulee olla hyödynnettävissä käytännön opetustyössä ja koulutuspoliittisessa päätöksenteossa ja myös uusien tavoitteiden asettamisessa.

Arviointineuvoston toteuttamissa arviointihankkeissa panostetaan koulutuksen kehittämiseen ja arvioinnin vaikuttavuuteen. Arviointiohjelman mukaan arviointi on riippumattonta, osallistuvaa ja kehittävää, ja se perustuu avoimuuteen. Tavoitteena on, että arviointi on osuvaa ja että se uudistuu. Arviointia kehitetään ja syvennetään arviointitutkimuksen avulla.

Koulutuksen arviointineuvoston toteuttamat arvoinnit ovat olleet järjestelmä-, tila- ja teema-arviointeja. Arviointihankkeiden tiedonkeruu on tehty pääosin otosperusteisesti. Useissa hankkeissa se on perustunut pääasiallisesti koulutuksen järjestäjien/oppilaitosten itsearviointiin, jota on täydennetty muilla menetelmillä, kuten tilasto- ja indikaattoriaineistoilla, arviointiraadeilla sekä arviointiryhmän suorittamilla ulkopuolisilla arviointikäynneillä. Arviointimenetelmiä on kehitetty siten, että ne sopivat monitahoarviointiin, vertaisarviointiin ja toisilta oppimiseen. Itsearviointia varten on tuotettu yhdessä oppilaitosten ja koulutuksen järjestäjien kanssa oppaita. Vuoteen 2006 mennessä koulutuksen arviointineuvosto on toteuttanut/käynnistänyt seitsemän arviointihanketta¹¹. Varsinaista seuranta-arviointeihin ei ole liittynyt. Koulutuksen arviointineuvosto on lisäksi toteuttanut maksullisena palvelutoimintana joitakin opetushallinnon ulkopuolisia arviointi- ja kehittämishankkeita.

4.3.2 Korkeakoulujen arviointineuvosto

Korkeakoulujen arviointineuvosto määrittelee kunkin nelivuotisen toimikautensa alussa oman toimintansa strategian ja yleiset suuntaviivat. Toimintasuunnitelmaa tarkistetaan vuosittain ja sen lisäksi laaditaan vuotuinen työsuunnitelma.

Korkeakoulujen arviointineuvoston toteuttamat arviointiprojektit ovat jaettavissa korkeakoulukohtaisiin arviointeihin, koulutusala-arviointeihin, korkeakoulupoliittisiin ja muihin teema-arviointeihin, laatu- ja huippuyksikköarviointeihin sekä erikoistumisopintojen arviointiin ja rekisteröintiin. Arviointineuvosto toteuttaa myös maksullisena palvelutoimintana korkeakoulutukseen liittyviä arviointeja, jotka ovat lähinnä olleet opetushallinnon ulkopuolisia, korkeakouluja koskevia arviointeja.

Suomalaisessa arviointitoiminnassa sovelletaan kansainvälisesti käytettyä toimintamallia, jonka koostuu neljästä osasta: 1) kansallisen tai muun arviointielimen valmistelu ja päätös arvioinnista, 2) arvioitavan korkeakoulun itsearviointi, 3) ulkoinen asiantuntija-arviointi (sisältää yleensä arviointivierailun kohteessa) sekä 4) arvioinnin tulosten raportointi ja

¹⁰ Koulutuksen arvioinnin uusi suunta. Arviointiohjelma 2004–2007. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisu 1.

¹¹ Arviointihankkeet olivat: 1) koulutuksen perusturvan toteutuminen perusopetuksessa ja erityis- ja tukiopetuksen sekä oppilashuollon toteutuminen; 2) lukiokoulutuksen erityisopetuksen tarve; 3) työpaikalla tapahtuva oppiminen; 4) lukion ja ammatillisen koulutuksen yhteistyö; 5) aikuisten opiskelumahdollisuudet ja järjestäjäverkko toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa; sekä 6) vapaan sivistystyön oppilaitosrakenne, palvelukyky ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus, 7) ammatillisen koulutuksen aluekehitysvaikutukset.

julkistaminen. Korkeakoulujen arvioinnille on ollut tyypillistä peer review-periaatteen eli vertaisarviointien käyttäminen. Siinä arviointiryhmän ytimen muodostavat korkeakoulujen asiantuntijat, jota täydennetään opiskelijoiden ja useimmiten myös työelämän edustajilla. Opiskelijoiden systemaattisella osallistumisella arviointiin ryhmän jäsenenä on pitkät perinteet erityisesti pohjoismaissa, muualla opiskelijat ovat voineet osallistua arviointeihin lähinnä yhtenä korkeakouluvierailuilla haastateltavana ryhmänä.

Arvioinnit on toteutettu projekteina. Arviointiprojektin alussa määritellään projektin tavoitteet ja käytännön toteutus. Samalla rajataan arvioinnin näkökulma sekä valitaan projektiin sopivat arviointimenetelmät. Prosessista ja menetelmistä päätettäessä pyritään ottamaan arviointikohteen erityispiirteet huomioon ja rakentamaan kokonaisuus, joka parhaalla mahdollisella tavalla vastaa arviointitarpeita. Pääsääntöisesti arviointiprosessi etenee siten, että arviointineuvosto nimeää arvioinnin johtoryhmän, joka suunnittelee arvioinnin, tekee esityksen arviointiryhmäksi ja valmistelee projektisuunnitelman. Arviointineuvosto nimeää arviointiryhmän ja hyväksyy suunnitelman. Arvioinnin kohteena olevat korkeakoulut laativat itsearviointiraportit arviointineuvostolle. Arviointiryhmä vierailee korkeakoulussa ja laatii arviointiraportin, joka julkistetaan arvioinnin päätteeksi.

Korkeakoulujen arviointineuvoston arvioinneissa on alusta alkaen noudatettu Suomessa hyväksi koettua kehittävän arvioinnin periaatetta, jonka tarkoituksena on antaa korkeakoululle kehittämissuosituksia sekä tunnistaa ja välittää hyviä käytäntöjä, joita muut korkeakoulut voivat hyödyntää oman toimintansa kehittämisessä. Edellä luvussa 2.1 todettiin, että kehittävään arviointiin kuuluu arviointimenetelmien räätelöinti siten, että arvioinnin toteutuksesta olisi mahdollisimman suuri hyöty korkeakouluille. Lisäksi korkeakoulujen arviointineuvoston käyttämään kehittävän arvioinnin toimintatapaan liittyy ranking-listojen välttäminen.

Suomessa korkeakoulujen arviointineuvosto on kymmenvuotisen historiansa aikana toteuttanut edellä mainitusta toimintamallin mukaisesti usean tyyppisiä arviointeja, joilla on pyritty tukemaan korkeakoulujen toiminnan kehittämistä eri näkökulmista. Arvioinnin kohde ja tarkoitus ovat vaikuttaneet arvioinnin toteuttamistapaan. Toiminnan alkuvaiheessa neuvostoa työllistivät runsaasti ammattikorkeakoulujen vakinaistamiseen ja laajentamisesityksiin liittyvät arvioinnit.

Vuodesta 2004 lukien korkeakoulujen arviointineuvoston toiminnan painopistealueena on ollut korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointi. Auditoinnin tavoitteena on varmistaa, että korkeakoululla on toiminnan jatkuvaa kehittämistä tukeva laadunvarmistusjärjestelmä, joka toimii tavoitteidensa mukaisesti, saa aikaan kehittämistoimenpiteitä ja on kansainvälisesti luotettava. Auditoinnin pilottivaihe toteutettiin vuonna 2005 ja auditointimallin kehittämisvaihe jatkuu vuoden 2007 loppuun. Tavoitteena on, että vuonna 2011 kaikkien korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmät olisi auditoitu kertaalleen.

Korkeakoulujen arviointineuvosto ja korkeakoulut ovat sopineet laadunvarmistusjärjestelmien auditointien kokonaisuikataulusta. Vuosittain arvioidaan 6–10 korkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmät. Tähän mennessä on toteutettu 12 auditointihanketta. Auditoinnin on läpäissyt hyväksytysti kuusi ammattikorkeakoulua ja kolme yliopistoa. Uusinta-auditointipäätöksen on saanut kolme ammattikorkeakoulua.

Auditoinnin toteuttaminen perustuu arviointineuvoston ja korkeakoulun väliseen kirjalliseen sopimukseen, jossa sovitaan auditoinnin periaatteista ja käytännön toteutuksesta, kuten auditoinnin kotimaisuudesta tai kansainvälisyydestä. Sopimuksessa auditointiin osallistuva korkeakoulu sitoutuu uusinta-auditointiin, mikäli laadunvarmistusjärjestelmä ei läpäise ensimmäistä auditointia. Uusinta-auditointi toteutetaan kahden vuoden kuluttua alkuperäisestä auditoinnista. Uusinta-auditointi kohdistuu niihin asioihin ja järjestelmän

osiin, jotka on havaittu aikaisemmassa auditoinnissa puutteellisiksi. Auditoinneissa noudatetaan yhtenäisiä periaatteita ja auditointikriteereitä, jotka on julkaistu neuvoston hyväksymässä auditointikäsi kirjassa.¹²

Korkeakoulujen huippu- ja laatuysikkövalintojen tehtävänä on motivoida korkeakoulujen ja niiden yksikköjä kehittämistyöhön ja laadun parantamiseen sekä tuoda esille hyviä käytäntöjä, joista muut voivat oppia. Näillä arvioinneilla on myös selkeä kilpailun luonne, ja niiden kautta korkeakouluilla ja niiden yksiköillä on mahdollisuus hakea mainetta, vetovoimaa ja hyviä opiskelijoita. Korkeakoulujen arviointineuvosto on toteuttanut laatu- ja huippuyksikkökilpailujen arvioinnit ja tehnyt näistä laatuarviointien perusteella esityksensä opetusministeriölle, joka on suorittanut lopullisen nimeämisen ja jakanut vastaavat laaturapalkkiot. Opetusministeriö on tehnyt päätökset tähän saakka arviointineuvoston esitysten mukaisesti. Joihinkin näistä arvioinneista on kuulunut edellä mainitun toimintamallin mukainen vierailu korkeakouluissa, osa valinnoista on hakijoiden suuren määrän vuoksi toteutettu kirjallisiin dokumentteihin perustuneina arviointeina.

Korkeakoulujen arviointineuvosto on vuodesta 1999 lähtien toteuttanut myös korkeakoulujen erikoistumisopintojen arviointeja, joihin osallistuminen on korkeakouluille vapaaehtoista. Tämä toiminta on luonteeltaan lähellä kansainvälisesti tunnettua akkreditointia, joskin suomalaisessa mallissa korostuu vahvasti kehittävän arvioinnin periaate. Arviointimalliin sisältyy kolmihenkisen arviointiryhmän suorittama arviointivierailu erikoistumisopintoja toteuttavaan korkeakouluun. Ryhmä arvioi kriteeristöä vasten mm. erikoistumisopintojen toteuttamisen perusedellytyksiä, työelämärelevanssia ja sisältöä, pedagogista toteutusta sekä laadunvarmistusta. Arvioinnin tuloksena erikoistumisopinnot voidaan merkitä rekisteriin (akkreditointi) neljäksi vuodeksi. Korkeakoulu voi käyttää saamaansa ns. laatuleimaa esimerkiksi koulutuksensa markkinoinnissa. Erikoistumisopintojen arviointi- ja rekisteröintitoimintaa hoitaa arviointineuvoston jaostona toimiva, opetusministerin nimeämä erikoistumisopintolautakunta, joka koostuu yliopistojen, ammattikorkeakoulujen, opiskelijajärjestöjen sekä muun työelämän edustajista. Lautakunta toimii erikoistumisopintojen arvioinnin ja rekisteröinnin valmistelu- ja päätöksentekovelimenä.

Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditointien lisäksi korkeakoulujen arviointineuvosto toteuttaa tällä hetkellä korkeakoulujen laatu- ja huippuyksikköarviointeja ja teema-arviointeja, kuten esimerkiksi käynnistynyt virtuaaliammattikorkeakoulutoiminnan arviointi sekä toimintasuunnitelman mukaisia aiemmin toteutettujen arviointien seuranta-arviointeja.

4.3.3 Opetushallituksen arviointi- ja seurantatoiminta

Opetushallitus osallistuu arviointiasetuksen 4 §:n 2 momentin mukaan osana koulutuksen arviointiasiantuntijoiden verkostoa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaisten oppimistulosten arviointiin. Opetushallituksessa on tuotettu koulutusindikaattoreita ja arvioitu oppimistuloksia. Arvioinnit ovat olleet kansallisia, paikallisia tai kansainvälisiä. Kokonaisarvioinneissa on koottu tietoja koulutuksen järjestämisestä.

Perusopetuksen oppiaineiden oppimistulosten arvioinneissa ja seurannassa on vaihdeltu tavoitealueiden ja sisältöjen painotuksia. Näissä arvioinneissa tiedonhankintamenetelmänä on käytetty pääasiassa joukkokokeita, jotka on toteutettu kaksivaiheisena ositettuna otantana suomenkielistä ja ruotsinkielistä opetusta antavissa kouluissa. Lisäksi on käytetty

¹² Korkeakoulujen laadunvarmistuksen auditointi. Auditointikäsi kirjassa vuosille 2005–2007. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisu 4:2005.

erilaisia taustakyselyitä, kuten kyselyjä kokeeseen osallistuvilta oppilailta, otoskoulujen rehtoreilta ja oppiaineen opettajilta. Pitkittäisseurannassa on hyödynnetty aiemmin toteutettujen joukkokokeiden aineistoja. Analyyseja varten Opetushallituksen laskentapalveluista on saatu kunkin koulun opetuksen järjestäjää koskevia taloustietoja sekä Tilastokeskuksesta koulun alueeseen liittyviä sosiaalisia indikaattoreita kouluittain. Lisäksi on hyödynnetty oppilas-, rehtori- ja opettajakyselyistä saatuja tietoja. Seurannat on suunniteltu asiantuntijoiden verkostossa, jossa on edustettuna oppiaineen ja didaktiikan akateemisia asiantuntijoita sekä oppiaineen opettajia.

Opetushallitus saattaa vuosien 2006–2007 aikana loppuun seuraavat aiemmin aloitetut oppimistulosten arvioinnit ja seurannat: 1) äidinkieli ja kirjallisuus -oppiaineen (su/ru) osaamisen tasoa arvioidaan perusopetuksen 6. luokan jälkeen opetussuunnitelman perusteiden pohjalta; 2) perusopetuksen 6. luokalla opetussuunnitelman perusteiden pohjalta tapahtuvassa matematiikka-oppiaineen osaamisen tason arvioinnissa tavoitteena on saada vertailutietoa osaamisen mahdollisista muutoksista suhteessa samalle vuosiluokalle 7 vuotta aikaisemmin järjestetyn arvioinnin tuloksiin; 3) perusopetuksen ympäristö- ja luonnontiedon oppimistulosten arvioinnissa tavoitteena on arvioida, miten hyvin opetussuunnitelman perusteissa asetetut tavoitteet on saavutettu ympäristö- ja luonnontiedossa neljän ensimmäisen vuosiluokan aikana. Opetusministeriön ja Opetushallituksen vuosien 2007–2009 tulosopimuksessa ei ole sovittu uusien oppimistulosten arviointien käynnistämisestä.

Opetushallitus on lisäksi vastannut opetusministeriön toimeksiannosta ammatillisen koulutuksen laatupalkintojen sekä oppisopimuskouluttajien laatupalkintojen arviointiprosessin käytännön organisoinnista.

4.3.4 Muu arviointitoiminta

Koulutuksen ja opetuksen arvioinnin ohella toteutetaan tieteellisen tutkimustoiminnan arviointeja. Niistä vastaa Suomen Akatemia, jonka arviointitoiminta koostuu monenlaisista ja monentasoisista osista, kuten esimerkiksi asiantuntijalausunnoista (niin sanottu vertaisarviointi), tutkimusohjelmien vaikutusten arvioinneista, tieteenala-arvioinneista sekä koko tutkimusjärjestelmää koskevista selvityksistä. Tutkimusrahoituspäätösten valmistelussa hyödynnetään ulkopuolisten asiantuntijoiden tekemiä arviointeja hakemuksista. Omien toimenpiteidensä vaikuttavuutta Akatemia arvioi muun muassa arvioimalla tutkimusohjelmansa niiden päätyttyä. Lisäksi Akatemia laatii kerran toimikuntiansa kolmivuotisen toimikauden aikana selvityksen tieteen tilasta ja tasosta Suomessa. Tärkeä osa arviointitoimintaa on tiede- ja teknologiaindikaattoreiden kehittäminen.

Kuten aiemmin tässä luvussa on todettu lääninhallitukset toteuttavat sivistystoimen arviointeja. Näiden arviointien kohteet on johdettu hallituksen strategia-asiakirjasta. Koulutoimessa peruspalvelujen alueen seurantakohteita ovat muun muassa perusopetuksen ja lukion jälkeinen koulutukseen sijoittuminen, koulutuksen keskeyttämisen sekä ammatillisen tutkinnon suorittaneiden työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen. Seurannan aineistona käytetään pääasiassa Tilastokeskuksen tilastoaineistoa (oppilastilastot, sijoittumispalvelu ja tutkintorekisteri).

4.4 Arviointitoiminnan resurssit

4.4.1 Koulutuksen arviointineuvosto

Koulutuksen arviointineuvoston toimintaa rahoitetaan valtion talousarviossa opetusministeriön hallinnonalan pääluokasta. Vuonna 2006 koulutuksen arviointineuvoston kokonaisrahoitus oli noin 1,2 miljoonaa euroa. Vuoden 2006 valtion talousarvion mukaan koulutuksen arviointiin on varattu 600 000 euroa. Tämä määräraha on tarkoitettu pääasiassa sihteeristön palkkaukseen, välineistön ja kaluston hankkimiseen sekä arviointineuvoston muihin toimintamenoihin. Henkilöstövoimavaroja koulutuksen arviointisihteeristössä oli vuonna 2006 noin 9,75 henkilötyövuotta.

Opetusministeriö on rahoittanut koulutuksen arviointineuvoston arviointitoimintaa myös hankekohtaisesti. Vuonna 2005 hankerahoitus oli 342 406 euroa ja vuonna 2006 noin 350 000 euroa. Lisäksi arviointineuvosto on saanut tuottoja liiketaloudellisesta maksupalvelutoiminnasta, joka on koostunut julkaisu-, arvioinnin kehittämishanke- ja arvioinnin ulkoisen tuen konsulttituloista. Tämän toiminnan volyymi vuonna 2005 oli noin 62 000 euroa ja vuonna 2006 noin 75 000 euroa. Hanketoiminnan ja koulutuksen osuus maksupalvelutoiminnasta oli noin 90 prosenttia. Osa arviointineuvoston kokonaisrahoituksesta muodostuu myös aikaisempien vuosien siirtomäärärahoista.

4.4.2 Korkeakoulujen arviointineuvosto

Korkeakoulujen arviointineuvoston toimintaa rahoitetaan valtion talousarviossa opetusministeriön hallinnonalan pääluokasta. Vuoden 2006 kokonaisrahoitus oli 1,2 miljoonaa euroa. Siitä 22 prosenttia on rahoitettu opetusministeriön toimintamomentilta. Tämä kattaa neljän henkilötyövuoden palkat (241 000) ja muut toimintamenot (25 000). Muista toimintamenoista vähennetään nettobudjetoitina erikoistumisopintolautakunnan maksutulot, jotka ovat olleet vuosittain noin 15 000 euroa. Opetusministeriön kansainvälisen toiminnan momentilta rahoitetaan korkeakoulujen arviointineuvoston ulkomaanmatkat (15 000 euroa). Korkeakoulujen arviointineuvoston resursseista 78 prosenttia (kaikki arviointihankkeet) rahoitetaan opetusministeriön korkeakoulujen kehittämiseen osoitetuista määrärahoista.

Korkeakoulujen arviointineuvostolla on hankekohtaisesti ollut käytettävissä myös muiden ministeriöiden osoittamaa rahoitusta. Maksullisena palvelutoimintana on toteutettu sellaisten korkeakoulujen arviointeja, jotka eivät kuulu opetusministeriön hallinnonalaan¹³.

4.4.3 Opetushallitus

Opetushallituksen tilinpäätöskertomuksen mukaan vuonna 2005 oppimistulosten arvioinnin henkilöstöresurssit olivat 70 henkilötyökuukautta (noin 6 henkilötyövuotta) ja hankekustannukset 363 500 euroa. Lisäksi muuhun arviointitoimintaan käytettiin 99 henkilötyökuukautta (noin 8 henkilötyövuotta) ja hankekustannukset olivat 647 500 euroa.

Muu arviointitoiminta käsitti ensisijaisesti yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen laadunhallinnan tukeen, selvitysten tekemiseen sekä paikallisen arvioinnin tukeen liittyviä kehittämistehtäviä. Tähän liittyviä hankkeita oli yhteensä yhdeksän.

¹³ Maanpuolustuskorkeakoulu 2001, Ålands yrkeshögskola 2001

Maksullisena palvelutoimintana toteutettiin 59 arviointitilausta. Vuonna 2005 kouluille ja koulutuksen järjestäjille tarjottiin mahdollisuus tilata suomen- ja ruotsinkielellä oppimistulosten arviointi keväällä äidinkielessä ja kirjallisuudessa (9. lk) sekä syksyllä äidinkielessä ja matematiikassa (3. lk). Tilauksia tuli yhteensä 91, jotka kohdistuivat 479 kouluun. Maksullisissa arvioinneissa oli mukana 20 900 oppilasta. Itsearvioinnin tuen ja ulkoisen auditoinnin hankkeita oli käynnissä kuusi, ja ne kohdistuivat erityisesti ammatillisen koulutuksen ja aikuiskoulutuksen organisaatioihin.

5 Nykytilan arviointia

5.1 Koulutuksen arviointijärjestelmä kokonaisuutena

Koulutuksen arviointijärjestelmän analyysin perusteella työryhmä toteaa, että nykyinen arviointia koskeva lainsäädäntö ja ulkopuolisen arvioinnin organisointimalli muodostaa edelleenkin toimivan perustan arviointitoiminnalle. Järjestelmää tulee siksi kehittää edelleen nykyiseltä pohjalta. Vaikka arviointineuvostojen toiminnassa on monia yhtäläisyyksiä, niiden välillä on myös sellaisia eroja, jotka puoltavat nykyisen kahden neuvoston toimintamallin käyttöä toistaiseksi. Korkeakoulujen arviointitoiminta poikkeaa koulutuksen arvioinnista erityisesti siinä, että kansainväliset linjaukset ja yhteistyö vaikuttavat voimakkaammin arviointitoimintaan. Lisäksi arviointineuvoston tehtävät poikkeavat toisistaan. Korkeakoulujen ulkopuolisessa arvioinnissa päätehtävä on korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arviointi, kun taas koulutuksen arvioinnissa painopiste on tila-, teema- ja järjestelmäarvioinneilla sekä oppimistulosten arvioinneilla. Koulutuksen arvioinnin toimintakenttä on laajempi ja moniulotteisempi kuin korkeakoulujen arvioinnin, koska koulutuksen arviointi kattaa esi- ja perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen, vapaan sivistystyön ja aikuiskoulutuksen.

Arviointineuvostojen yhteistyötä on kuitenkin tarpeen tiivistää, jotta arviointiin kohdennettuja voimavaroja ja arviointiasiantuntemusta voitaisiin hyödyntää nykyistä tehokkaammin ja joustavammin. Arviointisihteeristöjen toiminta ja yhteistyö on keskeisessä roolissa tässä neuvostojen yhteistyön ohella. Kummallakin arviointineuvostolla on edelleenkin perusteltua olla oma sihteeristönsä, koska neuvostojen tehtävät ja toimintakenttä ovat erilaisia. Sihteeristöjen toimintoja voidaan kuitenkin yhdistää, ja ne voidaan sijoittaa samaan yhteyteen ja tiloihin, jolloin toiminnan kustannustehokkuutta ja joustavuutta voidaan parantaa. Tällöin esimerkiksi erilaiset tuki- ja sihteeripalvelut on helpompi järjestää yhteisesti. Lisäksi koulutusasteet ylittävien arviointien suunnittelu ja toteuttaminen on helpompaa, koska sihteeristöt sijaitsevat samassa yhteydessä.

Arviointineuvostojen yhteistyön kehittämiseksi on tarvetta tiivistää arviointineuvostojen sekä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä, jotta asiantuntemusta voitaisiin hyödyntää tehokkaasti. Erityisesti korkeakoulujen arviointineuvoston ja Suomen Akatemian välistä yhteistyötä tulee tiivistää, jotta koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnit tukisivat tehokkaasti toisiaan. Tähän tarpeeseen viitattiin muun muassa OECD:n julkaisemassa korkeakoululaitoksen tilaa ja tulevaisuuden haasteita koskevassa raportissa.

5.2 Koulutuksen ulkopuolinen arviointi

Koulutusta koskevan lainsäädännön nojalla toteutettavan koulutuksen arvioinnin keskeisiksi kehittämishaasteiksi nousivat nykytilan arvioinnin pohjalta arviointitoiminnan pitkäjänteisyyden ja ennakoitavuuden lisääminen, arviointitoiminnan rahoituspohjan vahvistaminen, koulutuksen ulkopuoliseen arviointiin liittyvän koordinoinnin lisääminen ja työnjaon selkeyttäminen sekä koulutuksen arviointineuvoston toimintaan liittyvän riippumattomuuden selkeyttäminen.

Koulutuksen arvioinnin ja laadun kehittämiseen eri koulutussektoreilla vaikuttaa enenevässä määrin kansainvälinen ja eurooppalainen kehitys, kuten korkeakoulutuksessakin. Kehityksessä on kuitenkin eroja koulutussektorista riippuen. Näyttää siltä, että laadunvarmistuksen osalta tavoitteena on samantyyppinen kehitys kuin korkeakoulujen Bolognan prosessin puitteissa on tapahtunut. Ammatillisen koulutuksen osalta kehitys näyttää kulkevan varsin voimakkaasti samaan suuntaan kuin korkeakoulusektorilla, mikä lisää laadunvarmistuksen painoarvoa tulevaisuudessa. Yleissivistävän koulutuksen osalta suurimmat haasteet ovat pääasiallisesti kansallisia ja Euroopan unionin tasolla huomio on kiinnittynyt muun muassa yhteisten indikaattoreiden kehittämiseen. Aikuiskoulutus kytkeytyy erilaisiin eurooppalaisiin kehittämisprosesseihin yhä vahvemmin.

Kaikkien koulutussektoreiden kannalta merkittävä kehittämisprosessi on eurooppalainen tutkintojen viitekehyksen valmistelu. Se pitää sisällään muun muassa laadunvarmistukseen liittyviä tavoitteita, jotka koskevat kaikkea koulutusta. EQF:n valmisteluprosessi on vielä kesken, joten sen lopullisista linjauksista ja vaikutuksista ei ole vielä tarkkaa kuvaa tässä vaiheessa. EQF:n todennäköiseen käyttöönottoon ja siitä mahdollisesti seuraaviin arviointitoimintaan ja laadunvarmistukseen liittyviin kehittämistoimiin on kuitenkin varauduttava.

Koulutusta koskevien lakien nojalla toteutettavan koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin osalta nykyinen säädöspohja on edelleen pääsääntöisesti toimiva ja mahdollistaa arviointia ja laadunvarmistusta koskevien kansallisten tarpeiden ja eurooppalaisten linjausten huomioon ottamisen. Koulutuksen arviointitoimintaa koskevassa lainsäädännössä on yleisellä tasolla säädetty sekä koulutuksen järjestäjien itsearviointista että osallistumisesta ulkopuoliseen arviointiin. Arvioinnin peruseräaatteista ja organisoinnista säädetään kunkin koulutusmuodon peruslaeissa samansisältöisesti. Arvioinnin organisoinnista säädetään tarkemmin asetuksella.

Koulutuksen ulkopuoliseen arviointiin liittyvät ongelmat ja kehittämiskohteet kytkeytyvät arvioinnin lyhytjänteisyyteen sekä arviointitoimijoiden työnjakoon ja toiminnan organisointiin. Lisäksi täsmenämistä edellyttää koulutuksen arviointineuvoston asema toimintansa ja sen tulosten suhteen riippumattomana toimijana.

Koulutuksen ulkopuolista arviointia ja seuranta toteuttavat tällä hetkellä koulutuksen arviointineuvosto sekä opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaisten oppimistulosten osalta Opetushallitus. Toistaiseksi arviointitoiminnan jakautuminen usean eri arviointiorganisaation tehtäväksi on toiminut kohtuullisen hyvin. Arviointitoiminta ja sen organisointi on kuitenkin ollut osin koordinoimatonta, eikä eri toimijoiden välinen työnjako ole aina ollut selkeä. Lisäksi yhteistyö eri arviointitoimijoiden välillä ei kaikilta osin ole toiminut. Asiantuntemus on hajautunut eri tahoille ja voimavarat ovat saattaneet kohdentua osin epätarkoituksenmukaisesti, koska yhteistyö eri tahojen välillä ei aina ole riittävän tiivistä. Arviointihankkeet ovat rajautuneet arviointiorganisaatioiden sisäisiksi eikä esimerkiksi eri koulutusasteet kattavia arviointeja ole vielä toteutettu.

Nykyinen koulutuksen arviointia koskeva asetus edellyttää täsmennyksiä, jotta arviointineuvoston tehtävät ja rooli arviointitoiminnan organisoimisessa selkeytyisi. Esimerkiksi

arviointitoiminnan koordinoinnin vahvistaminen ja pitkäjänteisyyden lisääminen edellyttää näiden asioiden tarkempaa huomioon ottamista arviointia koskevassa asetuksessa. Tällä hetkellä arviointitoiminnan kokonaisuutta ei koordinoita kovinkaan vahvasti ja arviointien rahoitus on sidottu valtion talousarvioon, jolloin aikajänne arviointihankkeiden näkökulmasta voi olla lyhyt.

Koulutuksen arviointineuvoston toiminnan organisointiin liittyy myös tekijöitä, joita tulisi tämentää. Nykyisin sekä koulutuksen arviointineuvosto että korkeakoulujen arviointineuvosto toimivat opetusministeriön yhteydessä. Niiden toimintaa rahoitetaan valtion talousarviossa opetusministeriön toimintamomentilta. Koulutuksen arviointineuvoston sihteeristö toimii Jyväskylän yliopiston erillislaitoksena. Sihteeristö on siten osa Jyväskylän yliopiston organisaatiota ja sen henkilöstö Jyväskylän yliopiston henkilöstöä. Koulutuksen arviointisihteeristöllä on oma johtokunta, jonka Jyväskylän yliopisto asettaa. Arviointineuvoston ohjaussuhde arviointisihteeristöön on siten jossain määrin epäselvä.

Koulutuksen arviointineuvoston organisoimat perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen, aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön arvioinnit ovat olleet pääasiallisesti teema- tai tila-arviointeja. Ne ovat perustuneet arviointineuvoston laatimaan arviointisuunnitelmaan. Koulutuksen arviointineuvosto ei ole toteuttanut oppimistulosten arviointeja.

Koulutuksen ulkopuoliset arvioinnit on toteutettu kehittävän arvioinnin periaatteella, ja ne ovat pääsääntöisesti perustuneet itsearviointeihin, tilasto- ja indikaattoriaineistoihin sekä niiden pohjalta toteutettuihin ulkopuolisiin arviointikäynteihin. Arvioinnit on toteutettu pääasiallisesti riippumattomien arviointiryhmien toimesta. Toimintamallien hyviä puolia ovat laajan asiantuntemuksen hyödyntäminen, arvioinnin monitahoisuuden ja riippumattomuuden toteutuminen sekä työmäärään nähden kohtuulliset kustannukset sekä tulosten hyödynnettävyys vahvan itsearviointipainotuksen seurauksena. Haittapuolina voidaan pitää arviointimallin raskautta ja sen edellyttämää suurta työmäärää koulutuksen järjestäjille.

5.3 Korkeakoulujen ulkopuolinen arviointi

Kansainvälinen kehitys on asettanut suuria haasteita korkeakoulujen ulkopuoliselle arvioinnille. Kansallisessa ja kansainvälisessä toimintaympäristössä tapahtuneiden muutosten myötä koulutuksen arviointitoiminnalle asetetut vaatimukset ovat kasvaneet. Bolognan prosessiin liittyvä yhteistyö (muun muassa ENQA) sekä erityisesti koulutuksen laadunvarmistusta koskevat linjaukset ja periaatteet ovat asettaneet uusia vaatimuksia kansalliselle arviointijärjestelmille. Vaatimukset heijastuvat niin korkeakoulujen omiin laadunvarmistusjärjestelmiin kuin ulkopuoliseen arviointiin laajemminkin.

Korkeakoulujen laadunvarmistuksen eurooppalaisissa linjauksissa korostuvat esimerkiksi laadunvarmistuksesta vastaavien elinten menettelyihin ja menetelmiin liittyvä riippumattomuus, arvioinnin kytkeytyminen arvioitavien kontekstiin, keskeisten sidosryhmien mukanaolo arvioinnissa, ulkopuolisen arvioinnin ja itsearvioinnin yhteydet, arvioinnista vastaavien tahojen vastuunjako sekä kansainvälinen yhteistyö. Korkeakoulujen näkökulmasta eurooppalaiset suositukset korostavat kansallisten laadunvarmistusjärjestelmien kehittämistä yhteisesti sovittujen periaatteiden ja linjausten mukaisesti.

Nordic quality assurance network in higher education (NOQA) julkaisi vuonna 2006 raportin, jossa arvioitiin pohjoismaisia korkeakoulutuksen ulkopuolista arviointia ja laadunvarmistusta toteuttavia elimiä suhteessa ENQA:n laadunvarmistusta koskeviin kriteereihin. Hankkeen tulosten perusteella korkeakoulujen arviointineuvoston toiminta vastasi

valtaosiltaan ENQA:n kriteereitä. Keskeisinä kehittämiskohteina nähtiin arviointineuvoston tehtävään ja rahoitukseen liittyvän riippumattomuuden lisääminen, arviointineuvoston asiantuntemuksen pysyvyyden turvaaminen, arviointiin liittyvien valitus/oikaisumenettelyiden selkeyttäminen.

NOQA:n hankkeen yksi keskeinen johtopäätelmä oli, että eurooppalaisiin linjauksiin ja kriteereihin sisältyy varsin runsaasti tulkinnanvaraisuutta. Tästä syystä arvioitaessa ENQA:n kriteerien toteutumista, laadunvarmistusta tulee tarkastella kansalliseen kontekstiin sidoksissa olevana kokonaisuutena, jolloin esimerkiksi ulkopuolisesta arvioinnista vastaavan elimen toimintaa arvioidaan kansallisessa kontekstissa.

Yhteenvetona voidaan todeta, että korkeakoulujen arviointia koskeva nykyinen säädöspohja vastaa pääsääntöisesti korkeakoulujen laadunvarmistusta koskevia eurooppalaisia linjauksia ja kriteereitä. Säädösperstaa on kuitenkin tarpeen täsmentää korkeakoulujen laadunvarmistusvelvollisuuden osalta sekä korkeakoulujen arviointineuvoston aseman ja tehtävien sekä toiminnan riippumattomuuden määrittelyn osalta. Tämän myötä korkeakoulujen laadunvarmistukseen liittyviä vastuukysymyksiä on tarpeen selkeyttää lainsäädännössä siten, että korkeakoulujen velvollisuutena olisi osallistua laadunvarmistusjärjestelmiensä arviointiin säännöllisesti. Korkeakoulujen arviointineuvoston asemaa korkeakoulujen laadunvarmistuksesta vastaavana kansallisena elimenä tulee vahvistaa ja sen toimintaan liittyvää riippumattomuutta selkeyttää.

Nykyinen korkeakoulujen arviointineuvostoa koskeva asetetus ei kaikilta osin vastaa laadunvarmistuksen eurooppalaisia linjauksia. Esimerkiksi nykyiset korkeakoulujen arviointineuvoston toteuttamat korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditoinnit perustuvat arviointineuvoston ja korkeakoulun väliseen sopimukseen. Näiltä osin tulisi tarkistaa, että arviointia koskeva säädöspohja mahdollistaa arviointitoiminnalle asetettujen vaatimusten täyttämisen ja että arviointitoimijoilla on riittävät valtuudet tehtävien hoitamiseen. Samassa yhteydessä myös arviointineuvoston toteuttamiin arviointeihin liittyvät vastuu- ja seurauskysymykset on tarpeen arvioida uudelleen. Korkeakoulujen arviointineuvoston riippumattomuutta suhteessa opetushallintoon tulee selkeyttää. Huomiota tulee kiinnittää siihen, että arviointineuvostolla on riittävä riippumattomuus suhteessa arviointien toteuttamiseen ja tulosten raportointiin.

Korkeakoulujen arviointineuvoston henkilöstöresurssien määräaikaisuus on arvioinnin pitkäjänteisyyden ja arviointiasiantuntemuksen kehittämisen kannalta ongelmallinen tekijä. Korkeakoulujen arviointineuvoston sihteeristöstä osa on laskettu opetusministeriön henkilöstökehykseen ja osa on ollut eri korkeakoulujen palveluksessa. Käytännössä yli puolet korkeakoulujen arviointineuvoston henkilöstöstä on teknisesti palkattu eri korkeakouluihin. Tilannetta ei voida pitää arviointineuvostojen riippumattomuuden kannalta täysin tyydyttävänä.

Korkeakoulujen arviointineuvoston järjestämät arvioinnit ovat painottuneet korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arviointiin. Lisäksi on toteutettu jonkin verran muita ulkopuolisia arviointeja. Korkeakoulujen opetuksen ja tutkimuksen arviointeja on toteutettu vaihtelevasti. Tuorein molempia lohkoja kattanut arviointi koski tohtorikoulutusta ja se toteutettiin yhteistyössä korkeakoulujen arviointineuvoston ja Suomen Akatemian kanssa. Jatkossa koulutuksen ja tutkimuksen arviointiin liittyvää yhteistyötä tulisi tiivistää, jotta koulutuksen ja tutkimuksen arvioinnin rajapintoja voitaisiin kattaa arvioinneilla systemaattisemmin. Samoin arviointiin liittyvää tutkimustoimintaa tulisi edistää, koska se on ollut tähän asti varsin vähäistä ja hajanaista.

Korkeakoulujen arviointineuvoston järjestämät arvioinnit on toteutettu kehittävän arvioinnin periaatteen mukaisesti. Menettely soveltuu hyvin kansalliseen arviointiin, joskin se on vaativa ja usein raskas toteuttaa.

6 Työryhmän ehdotukset

6.1 Koulutuksen ja korkeakoulujen arviointijärjestelmän kehittämisen periaatteet

Suomessa koulutuksen ja korkeakoulujen arviointi ja laadunvarmistus ovat perustuneet koulutuksen järjestäjien ja korkeakoulujen vahvaan rooliin sekä kehittämistä tukevaan ulkopuoliseen arviointiin. Työryhmän näkemyksen mukaan kehittävän arvioinnin periaate on edelleenkin tärkeä lähtökohta suomalaisen koulutusjärjestelmän kehittämisessä ja laadunvarmistuksessa. Koulutuksen arviointijärjestelmää tulee kehittää edelleen sen mukaisesti. Myös nykyinen lähtökohta, jonka mukaan koulutuksen arvioinnin tulokset eivät vaikuta suoraan voimavarojen kohdentamiseen, tulee säilyttää. Työryhmä pitää lisäksi tärkeänä, että koulutuksen arviointitoiminta on pitkäjänteistä ja jatkuvaa, ja että ulkopuolinen arviointitoiminta tuottaa tietoa koulutuspoliittisen päätöksenteon tueksi ja koulutuksen kehittämiseksi. Ulkopuoliset arviointielimet eivät osallistu koulutuksen kehittämistoimintaan eivätkä koulutuspoliittiseen päätöksentekoon.

Työryhmän näkemyksen mukaan nykyinen arviointia koskeva säädösperusta sekä kansallinen arviointijärjestelmä, joka perustuu itsearviointiin, kehittävän arvioinnin perusteella toteutettavaan ulkopuoliseen arviointiin sekä indikaattoreihin, ovat edelleenkin peruslähtökohdiltaan toimivia ja suomalaisen koulutusjärjestelmään sopivia. Järjestelmää tulee kuitenkin kehittää edelleen, jotta se vastaa kasvaviin kansallisiin ja kansainvälisiin haasteisiin. Huomiota tulee kiinnittää siihen, että koulutuksen ja korkeakoulujen ulkopuolisesta arvioinnista säädetään samoin periaattein, jolloin arviointitoiminnan roolia ja tehtäviä samoin kuin neuvostojenkin asemaa ja tehtäviä voidaan selkeyttää ja vahvistaa.

- 1 Koulutuksen ja korkeakoulujen ulkopuolista arviointia tulee jatkossakin toteuttaa kehittävän arvioinnin periaatteen mukaisesti. Ulkopuolisia arviointeja ja niiden tuloksia ei käytetä koulutuksen rahoituksen määräytymisperusteena.

Korkeakoulujen arvioinnin ja laadunvarmistuksen keskeinen haaste on eurooppalaisten linjausten ja periaatteiden huomioon ottaminen kansallisessa ja korkeakoulutasoisessa arvioinnissa ja sitä kautta korkeakoulujen laadunvarmistuksen vahvistaminen. Myös kansalliset kehittämishaasteet edellyttävät arviointijärjestelmän kehittämistä. Koulutuksen arvioinnin osalta eurooppalainen kehitys näyttää kulkevan samaan suuntaan kuin korkeakoulujen arvioinnin ja laadunvarmistuksen osalta. Tulevaisuudessa nämä haasteet tulevat

siten koskemaan kaikkea koulutusta. Työryhmä toteaa, että tässä vaiheessa koulutuksen arviointia koskeva eurooppalainen kehitys etenee eri vaiheissa eri koulutussektoreilla, jolloin yhteisiä periaatteita ja linjauksia ollaan vasta muodostamassa. Tähän kehitystyöhön tulee osallistua aktiivisesti ja varautua ottamaan sen tuloksia huomioon kehitettäessä koulutuksen arviointia edelleen. Tärkeää on, että kansallisella tasolla koulutuksen arviointijärjestelmä tukee tehokkaasti ja joustavasti koulutuksen kehittämistä, tuloksellisuutta ja laadun parantamista.

Työryhmän näkemyksen mukaan koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin organisointia tulee kehittää nykyisen järjestelmän pohjalta. Koulutuksen ja korkeakoulujen ulkopuolisen arvioinnin organisointi on tarkoituksenmukaista toteuttaa siten, että siitä vastaa kaksi arviointineuvostoa kuten tähänkin asti. Neuvostojen ja muiden arviointiin osallistuvien toimijoiden välistä yhteistyötä tulee kuitenkin tiivistää, jotta arviointitoiminta olisi koordinoitua ja että arviointiin suunnatut voimavarat voitaisiin hyödyntää mahdollisimman tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

- 2 Koulutuksen ja korkeakoulujen ulkopuolista arviointia varten tulee jatkossakin olla kaksi arviointineuvostoa: koulutuksen arviointineuvosto ja korkeakoulujen arviointineuvosto.

Koulutuksen arviointitoimintaan kohdennettujen voimavarojen tehokkaan käytön ja arviointiasiantuntemuksen hyödyntämisen kannalta on perusteltua, että molempien arviointineuvostojen arviointisihteeristöjen yhteistyötä tiivistetään ja että ne sijoitetaan yhteisiin tiloihin. Tämä mahdollistaa tuki- yms. palveluiden hoitamisen keskitetysti, mikä osaltaan lisää toiminnan tuottavuutta ja voimavarojen suuntaamista arviointitoimintaan. Lisäksi käytännön yhteistyö esimerkiksi sektorirajat ylittävien arviointien osalta helpottuisi, koska sihteeristöt voivat tehdä joustavammin käytännön yhteistyötä arviointien suunnittelussa ja organisoinnissa. Ministeriö (tai palvelukeskus) vastaa sihteeristön tuki- yms. toiminnoista, mutta ei ohjaa sihteeristöjen toimintaa. Työryhmän näkemyksen mukaan arviointisihteeristöjen ensisijainen sijoituspaikka tulee olla Helsinki, koska tällöin korkeakoulujen, koulutuksen ja tutkimuksen arviointia koskevaa asiantuntemusta (esimerkiksi KKA, KAN, OPH, SA) saadaan tehokkaasti koottua ja käytännön yhteistyötä tiivistettyä. Myös logistisesti Helsinki on optimaalinen sijaintipaikka. Kansainvälisen yhteistyön lisääntymisen myötä arvioinneissa käytetään enenevässä määrin kansainvälisiä asiantuntijoita ja myös arviointisihteeristöjen asiantuntijat osallistuvat yhä enemmän yhteistyöhön ulkomailla. Arviointiryhmien asiantuntijoiden matkakustannukset muodostavat nykyisellään varsin merkittävän osan arviointisihteeristöjen kustannuksista ja kansainvälisen yhteistyön lisääntyminen lisää niitä edelleen.

- 3 Lisätään koulutuksen arviointiin kohdennettujen taloudellisten ja asiantuntijaresurssien tuottavuutta sijoittamalla koulutuksen arviointisihteeristö ja korkeakoulujen arviointineuvoston sihteeristö samoihin tiloihin. Kustannustehokkuuden ja logistiikan toimivuuden näkökulmasta sijaintipaikan tulee olla Helsinki.

Koulutuksen ja korkeakoulujen arviointia koskevien taloudellisten resurssien vakautta ja arviointitoiminnan itsenäisyyttä voidaan kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan lisätä kohdentamalla korkeakoulujen ja koulutuksen arviointia koskevat määrärahat valtion talousarviossa omalle nettobudjetoidulle momentilleen opetusministeriön pääluokkaan. Arviointitoimintaa koskevalle momentille kohdennetaan korkeakoulujen ja koulutuksen arviointineuvostojen arviointitoiminnan perusvoimavarat. Perusvoimavarat sisältävät määrä-

rahat, jotka on tarkoitettu arviointineuvostojen henkilöstö- ja toimintameneihin, kansallisessa arviointisuunnitelmassa linjattujen ulkopuolisen arvioinnin hankkeiden toteuttamiseen sekä muihin arviointineuvostojen harkinnan mukaan kohdennettaviin tarkoituksiin. Kansallisessa arviointisuunnitelmassa linjattuja arviointihankkeita rahoitetaan lisäksi muista lähteistä, kuten opetusministeriön kehittämismäärärahoista. Järjestelyä on kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan pidettävä perusteltuna, koska kansallinen arviointisuunnitelma on luonteeltaan arviointitoimintaa selkeyttävä ja ohjaava asiakirja, eikä sillä voida luoda oikeudellisesti sitovia velvollisuuksia.

Arviointitoiminnan momentille kohdennetut määrärahat ovat kaksivuotisia siirtomäärärahoja. Momentin sisällä määrärahat voidaan kohdentaa erikseen korkeakoulujen arviointineuvostolle ja koulutuksen arviointineuvostolle. Opetusministeriön tilijaottelussa momentti voidaan alajaotella. Opetusministeriön tilipuitteissa sekä korkeakoulujen arviointineuvosto että koulutuksen arviointineuvosto saavat omat vastuualuenumerot, joiden avulla määrärahoja seurataan. Arviointineuvostojen määrärahat vahvistetaan opetusministeriön sisäisessä budjetissa.

- 4 Lisätään arviointineuvostojen resurssien ennakoitavuutta ja vakautta kohdentamalla arviointineuvostojen perusvoimavaroja koskevat määrärahat koulutuksen ja korkeakoulujen arviointia koskevalle opetusministeriön pääluokan momentille valtion talousarviossa.

6.2 Kansallinen arviointisuunnitelma

Koulutuksen ulkopuolisen arviointitoiminnan tehokkuuden ja vaikuttavuuden kannalta on tärkeää, että arviointitoiminta on koordinoitua ja että sitä voidaan suunnitella riittävän pitkällä aikajänteellä. Lisäksi on tärkeää, että arviointia toteuttavien tahojen työnjako on selkeä ja yhteistyö vahvaa. Arviointitoiminnan koordinoitua voidaan selkeyttää laatimalla kansallinen koulutuksen arviointisuunnitelma määräajoin. Sen laatimisen pohjana toimivat hallitusohjelma, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma sekä muut arvioinnin kannalta merkittävät strategiset asiakirjat. Arviointisuunnitelman tehtävänä on tunnistaa koulutuksen arviointitoimintaan eri koulutussektoreilla kohdistuvia tarpeita ja haasteita pidemmällä aikajänteellä ja määritellä niiden pohjalta suuntaviivoja ulkoisen arviointitoiminnan kohdentamiselle, järjestämiselle ja voimavaroille. Arviointisuunnitelman avulla voidaan sovittaa sisällöllisesti ja aikataulullisesti yhteen esimerkiksi eri koulutussektoreilla ja -asteilla toteutettavia arviointeja. Suunnitelma auttaa lisäksi selkeyttämään eri tahojen toteuttamien arviointien, tutkimusten ja selvitysten roolia päätöksenteon pohjaksi tarvittavan tiedon tuotannossa sekä koordinoimaan kansainvälisten arviointien ja selvitysten sekä kansallisten arviointien toteuttamista. Arviointisuunnitelmalla voidaan myös edistää oppimistulosten arviointitietojen ja muiden seurantatietojen hyödyntämistä muissa ulkopuolisissa arvioinneissa, arviointiin osallistuvien tahojen yhteistyötä, arviointien tuloksien laajaa hyödyntämistä koulutuksen kehittämisessä sekä paikallisen arvioinnin ja ulkopuolisen arvioinnin synergiaa.

Koulutuksen kansallinen arviointisuunnitelma on tarkoitettu ensisijaisesti arvioinnista vastaavien tahojen toiminnan suunnittelun ja toteuttamisen tueksi. Tämän lisäksi se on tarkoitettu arviointiin osallistuvien tahojen käyttöön. Arviointisuunnitelman tehtävänä on luoda yhteiset puitteet, jonka pohjalta arvioinnista vastaavat tahot voisivat tehdä omia arviointiin liittyviä ohjelmiaan/strategioitaan sekä selkeyttää keskinäistä työnjakoaan. Lisäksi suunnitelma tukee eduskunnan kahden vuoden välein edellyttämien arviointia koskevien kertomusten laatimistyötä.

Arviointisuunnitelman tehtävänä on:

- 1 Määritellä ulkopuolisen arvioinnin yleiset tavoitteet, painopisteet ja kehittämissinjaukset sekä alustavat rahoituspuitteet.
- 2 Todeta ja linjata 1 kohtaan liittyen
 - a. koulutuksen arviointineuvoston koordinoimat kansalliset koulutuksen ulkopuoliset arvioinnit, niiden ajoitus ja tavoitteet ja rahoituspuitteet
 - b. korkeakoulujen arviointineuvoston koordinoimat ulkopuoliset arvioinnit, niiden ajoitus ja tavoitteet ja rahoituspuitteet
 - c. muut opetusministeriön rahoittamat kansalliset ja kansainväliset arvioinnit, kuten
 - i. opetushallituksen toteuttamat oppimistulosten arvioinnit
 - ii. lääninhallitusten toteuttamat peruspalveluiden arvioinnit sivistystoimen osalta
 - iii. muut kansalliset ja kansainväliset arvioinnit (esimerkiksi PISA)

Opetusministeriö vastaa suunnitelmasta sekä sen toteutumisen seurannasta. Opetusministeriö valmistelee kansallisen arviointisuunnitelman yhdessä koulutuksen arviointineuvoston ja korkeakoulujen arviointineuvoston kanssa. Muita arvioinnin keskeisiä sidosryhmiä kuullaan suunnitelmaa laadittaessa. Kehittämistyöryhmä korostaa, että kansallisen arviointisuunnitelman toimivuuden kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että arviointiin osallistuvat eri tahot tekevät tiivistä yhteistyötä omien arviointistrategioidensa, -ohjelmiensa tai vastaavien suunnitelmien valmistelussa ja yhteensovittamisessa. Lisäksi on tärkeää, että opetusministeriö huolehtii arviointisuunnitelmaan liittyvästä tiedottamisesta arvioinnin keskeisille sidosryhmille ja toimijoille.

Kansallisen arviointisuunnitelman tulee kattaa ajallisesti koulutuksen ja korkeakoulujen arviointineuvostojen toimikaudet, jotta voidaan luoda puitteita pitkäjänteiselle ja koordinoitulle arviointitoiminnalle. Arviointisuunnitelman laadintaprosessi tulee ajoittaa siten, että siihen voivat osallistua sekä toimikautensa päättävät että toimikautensa aloittavat arviointineuvostot. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että ensimmäinen arviointisuunnitelma laaditaan arviointineuvostojen vuonna 2008 alkavalle toimikaudelle, joka päättyy 2011. Seuraavan suunnitelman laatiminen tulisi käynnistää vuoden 2010 aikana. Arviointisuunnitelmaa tulee voida tarkistaa tarvittaessa, jotta erilaiset toimintaympäristössä tai koulutuspolitiikassa tapahtuvat muutokset voidaan ottaa siinä huomioon. Näin voidaan myös edistää arviointien hyödyntämistä koulutuksen kehittämisessä.

Arviointisuunnitelma auttaa osaltaan arvioimaan ja määrittämään arviointitoimintaan käytettävissä olevia voimavaroja. Tästä syystä arviointisuunnitelman laatiminen tulee sovittaa yhteen valtiontalouden kehysvalmistelun kanssa. Suunnitelman avulla opetusministeriö voi ennakoita arviointien toteuttamisen edellyttämiä voimavaroja.

Arviointisuunnitelma helpottaa koulutuksen järjestäjiä ennakoimaan ja varautumaan ulkopuolisen arvioinnin hankkeisiin ja sovittamaan paikallista arviointitoimintaa ja valtakunnallisia suunnitelmia yhteen. Näiltä osin se auttaa myös vähentämään koulutuksen järjestäjiin kohdistuvaa tiedonhankintaa ja poistamaan siihen liittyviä mahdollisia päällekkäisyyksiä.

- 5 Selkeytetään koulutuksen ulkopuolisen arviointiin liittyvää koordinointia ja lisätään ennakoitavuutta valmistelemalla koulutuksen arviointia koskeva kansallinen suunnitelma

yhteistyössä arviointitoimintaan liittyvien keskeisten tahojen kanssa. Opetusministeriö vastaa kansallisen arviointisuunnitelman laatimisesta, siihen liittyvästä tiedottamisesta, suunnitelman vuosittaisesta päivittämisestä sekä sen toteutumisen seurannasta.

- 6 Koulutuksen arviointineuvosto ja korkeakoulujen arviointineuvosto osallistuvat kansallisen arviointisuunnitelman laatimiseen.

6.3 Koulutuksen ulkopuolinen arviointi

Koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin nykytilan arvioinnin pohjalta keskeisiksi kehittämissaasteiksi nousivat kansallisen tason arviointitoiminnan pitkäjänteisyyden ja ennakoitavuuden lisääminen, arviointitoiminnan rahoituspohjan vahvistaminen, koulutuksen ulkopuoliseen arviointiin liittyvän työnjaon selkeyttäminen ja päällekkäisyyksien poistaminen sekä yhteistyön lisääminen sekä koulutuksen arviointineuvoston toimintaan liittyvän riippumattomuuden vahvistaminen.

Nykytilan arvioinnin perusteella työryhmä toteaa, että koulutuksen arviointitoimintaa koskeva lainsäädäntö on edelleen pääsääntöisesti toimiva ja antaa puitteet uskottavan ja riippumattoman ulkopuolisen arviointitoiminnan järjestämiselle. Arviointia koskeviin säännöksiin koulutusta koskevissa laeissa ei ole tarpeen tehdä muutoksia, mutta arviointiasetusta on tarpeen muuttaa joiltakin osin. Luvussa 6.2 esitetty kansallinen arviointisuunnitelma lisää osaltaan arviointitoiminnan pitkäjänteisyyttä ja selkeyttää koordinoitua.

6.3.1 Arvioinnin järjestäminen

Arviointiasetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan ulkopuolisesta arviointitoiminnasta ja sen kehittämisestä vastaavat opetusministeriö ja sen yhteydessä toimiva koulutuksen arviointineuvosto. Asetuksen 4 §:n 2 momentin mukaan Opetushallitus osallistuu osana koulutuksen arviointiasiantuntijoiden verkostoa opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden mukaisten oppimistulosten arviointiin. Pykälän 2 momentin tulkinnasta on ollut erilaisia näkemyksiä, mikä on johtanut epäselvyyksiin työnjaossa. Opetushallituksesta annetun lain 2 §:n mukaan opetushallituksen tehtävänä on seurata koulutuksen järjestämistä. Oppimistulosten arviointi on opetushallituksessa tulkittu lain nojalla tapahtuvaksi seurannaksi, koska kyseessä on opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamisen seuraaminen. Koulutuksen arviointineuvoston näkökulmasta oppimistulosten arviointi on nähty ulkopuolisena arviointina.

Työryhmä toteaa, että oppimistulosten arviointia ei voida yksiselitteisesti määrittää minäkään tahon yksinomaiseksi tehtäväksi. Työryhmä pitää tärkeänä, että koulutuksen arviointineuvostolle määritellään selkeät puitteet organisoida kansallista koulutuksen ulkopuolista arviointitoimintaa lainsäädännössä asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Tämän ohella työryhmä pitää tärkeänä, että Opetushallitus voi lakisääteisten tehtäviensä perusteella edelleenkin seurata välittömästi opetussuunnitelmien ja tutkintojen perusteiden kehittämiseen liittyvien oppimistulosten kehitystä ja arvioida niitä suhteessa opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin tavoitteisiin. Koska oppimistulosten arvioinnin voidaan katsoa olevan Opetushallituksen yksi perustehtävä, sen organisointi toteutetaan ensisijaisesti perusvoimavarojen puitteissa. Opetushallituksen ohella myös muut tahot voivat tehdä oppimistulosten arviointeja. Oppimistulosten arvioinneista ja niiden suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyvästä yhteistyöstä tulee siksi linjata kansallisessa arviointisuunnitelmassa. Tämä mahdollistaa sen, että erilaiset tila-, teema-, järjestelmä- ja oppimistulosten arvioinnit muodostavat koordinoi-

dun ja toisiaan tukevan kokonaisuuden. Työryhmä korostaa, että eri arviointitoimijoiden arviointiasiantuntemusta tulee voida hyödyntää laajasti oppimistulosten arvioinnissa, kuten muussakin arviointitoiminnassa.

Koulutuksen arviointineuvoston ja Opetushallituksen työnjakoa tulee selkeyttää ja yhteistyötä tiivistää, jotta arviointitoimintaan liittyvät päällekkäisyydet voidaan poistaa ja voimavaroja käyttää mahdollisimman tehokkaasti. Tähän liittyen koulutuksen arviointiasetuksen 4 §:n 2 momentti tulee poistaa, koska momentti nykymuodossaan aiheuttaa erilaisia tulkintoja sen tarkoituksesta. Lisäksi on tärkeää, että koulutuksen arviointineuvosto ja Opetushallitus tiivistävät yhteistyötään ja sovittavat yhteen arviointiin ja seurantoihin liittyviä hankkeitaan kansallisen arviointisuunnitelman suuntaviivojen mukaisesti.

- 7 Selkeytetään koulutuksen ulkopuoliseen arviointiin liittyvää työn- ja vastuunjakoa koulutuksen arviointineuvoston ja Opetushallituksen välillä poistamalla arviointiasetuksen 4 §:n toinen momentti.

Koulutusta koskevan lainsäädännön mukaan arviointien keskeiset tulokset tulee julkistaa. Arviointiasetuksen 4 §:n mukaan arvioinneissa mukana olleille koulutuksen järjestäjille ja oppilaitoksille tulee toimittaa niitä koskevat arviointitulokset. Julkistamisen voidaan katsoa tarkoittavan aktiivista tiedottamista arviointien keskeisistä tuloksista. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan arvioitaessa arviointitulosten julkistamista tulisi päätöksenteon pohjaksi ottaa mahdollisimman suuri avoimuus. Siten julkistamisen tulisi olla mahdollisimman laajaa.

Koulutusta koskeva lainsäädäntö ei määrittele arviointien julkisuutta tai salassapitoa. Näiltä osin viranomaisten arviointitoiminnassa syntyvien asiakirjojen julkisuutta säätelee viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki (621/1999). Arviointitoiminnan erityiskysymys on koulutusta koskevien yksityiskohtaisten arviointitietojen julkisuus- ja salassapidon edellytykset. Kehittämistyöryhmä ei tässä työssään paneudu asiaan edellä esitettyä yksityiskohtaisemmin, vaan tyytyy toteamaan, että koulutusta koskevien arviointitietojen julkisuus- ja salassapitokysymykset täytyy selvittää erikseen.

Opetushallituksen järjestämien oppimistulosten arviointien tulokset ovat joissain ulkopuolisen arvioinnin hankkeissa tärkeitä tausta-aineistoa ja siksi on välttämätöntä, että arviointiaineistot ja -tulokset ovat koulutuksen arviointineuvoston käytettävissä maksutta. Koulutuksen arviointineuvoston keräämiä arviointiaineistoja tulee vastaavalla tavalla voida hyödyntää opetushallituksen kehittämistoiminnassa. Lisäksi tulee huolehtia siitä, että alan tutkijat ja koulutuksen kehittäjät voivat hyödyntää arviointiaineistoja. Tähän liittyen Opetushallitus ja koulutuksen arviointineuvosto voivat osaltaan hakemusten perusteella päättää tietosuojaan liittyvät tekijät huomioon ottaen aineistojen käyttöluvista ja -ehdoista.

- 8 Opetushallituksen oppimistulosten arviointia koskevat tulokset ja aineistot tulee olla koulutuksen arviointineuvoston käytettävissä. Vastaavasti koulutuksen arviointineuvoston keräämiä arviointiaineistoja tulee olla käytettävissä opetushallituksen kehittämistyössä. Arviointien tulokset ja aineistot tulee saada maksutta käyttöön. Lisäksi tulee edistää sitä, että arviointiaineistoja voidaan hyödyntää tutkimustoiminnassa sekä koulutuksen järjestäjien kehittämistoiminnassa tietosuojaan ja salassapitoon liittyvät ehdot ja velvoitteet huomioon ottaen.

Toteuttamiensa oppimistulosten arviointien läpinäkyvyyden parantamiseksi ja laadun varmistamiseksi Opetushallituksen tulee osallistua säännöllisesti toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Tällöin Opetushallituksen oppimistulosten arviointitoimintaan sovellettaisiin samoja arviointiperiaatteita kuin koulutuksen arviointineuvoston ja korkeakoulujen arviointineuvoston toiminnan laadunvarmistukseen.

- 9 Opetushallituksen toteuttamaa oppimistulosten arviointitoimintaa tulee arvioida säännöllisesti ulkopuolisen tahon toimesta.

Koulutuksen arviointineuvosto ja Opetushallitus, kuten muutkin arviointiverkoston toimijat voivat lisäksi toteuttaa arviointeja maksullisena palvelutoimintana esimerkiksi koulutuksen järjestäjien toimeksiannosta. Tällöin on kuitenkin kiinnitettävä erityistä huomiota siihen, että maksullisena palvelutoimintana toteutettava arviointi ei ole ristiriidassa lakisääteisten tehtävien kanssa ja että se ei vaaranna kansallisten ulkopuolisten arviointien riippumattomuutta ja uskottavuutta. Molempien toimijoiden osalta on lisäksi tärkeää, että maksullinen palvelutoiminnan resursointi järjestetään siten, että se ei vaaranna lakisääteisten perustehtävien hoitamista.

- 10 Maksullisena palvelutoimintana järjestettävän arvioinnin osalta on huolehdittava siitä, että se ei vaaranna arviointitoimijoiden riippumattomuutta ja uskottavuutta kansallisten arviointien organisoinnissa ja muiden lakisääteisten viranomaistehtävien hoitamisessa.

Koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin järjestämisessä riippumattomuus on yksi keskeinen lähtökohta. Riippumattomuus tulee määritellä siten, että arviointitoiminnan uskottavuus ja luotettavuus voidaan turvata, ja että arviointien toteuttamisessa voidaan hyödyntää parasta asiantuntemusta. Nykyisessä arviointiasetuksessa koulutuksen arviointineuvoston rooli ja asema opetusministeriön yhteydessä toimivana asiantuntijaelimenä on määritelty siten, että se mahdollistaa arviointien organisoinnin ja tulosten suhteen riippumattoman toiminnan suhteessa opetushallintoon sekä opetuksen/koulutuksen järjestäjiin ja oppilaitosten ylläpitäjiin. Asetuksessa on kuitenkin tarpeen tuoda selvemmin esiin, että Koulutuksen arviointineuvosto on opetusministeriön yhteydessä toimiva asiantuntijaelin, joka on toimintansa ja arviointiensa tulosten suhteen riippumaton.

- 11 Selkeytetään säädöksiä koulutuksen arviointineuvoston toiminnan riippumattomuuteen liittyen koulutuksen arviointia koskevassa asetuksessa siten, että siinä todetaan arviointineuvoston riippumaton asema suhteessa opetusministeriöön ja koulutuksen järjestäjiin organisoimiensa ulkopuolisten arviointien ja niiden tulosten julkistamisen osalta.

6.3.2 Arvioinnista vastaavan elimen tehtävät

Nykyisessä arviointiasetuksessa koulutuksen arviointineuvoston tehtävät on pääsääntöisesti määritelty siten, että ne mahdollistavat koulutuksen arviointineuvoston toiminnan riippumattomana asiantuntijaelimenä koulutuksen arviointia koskevissa asioissa. Asetuksessa on kuitenkin tarpeen tuoda selvemmin esiin koulutuksen arviointineuvoston merkittävä palvelutehtävä opetusministeriötä, muuta opetushallintoa ja koulutuksen/opetuksen järjestäjiä arviointiasioissa tukevana asiantuntijaelimenä.

- 12 Muutetaan koulutuksen arviointia koskevaa asetusta siten, että koulutuksen arviointineuvoston tehtävänä on tukea opetusministeriötä, sekä muuta opetushallintoa ja koulutuksen järjestäjiä arviointia koskevissa asioissa

Koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin kehittämisessä kansainvälisen yhteistyön merkitys on kasvanut. Kansainväliseen yhteistyöhön osallistuminen on tärkeää kansallisen arvioinnin kehittämisen kannalta, mutta myös siksi, että voidaan aktiivisesti osallistua sen kehittämiseen. Tästä syystä koulutuksen arviointineuvoston tehtäviä on tarkoituksenmukaista myös täsmentää siten, että neuvosto osallistuu arvioinnin ja arviointiorganisaatioiden kehittämistä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön.

- 13 Täsmennetään asetuksessa koulutuksen arviointineuvoston tehtäviä siten, että sen tehtävänä on osallistua koulutuksen arviointitoiminnan sekä arviointiorganisaatioiden kehittämiseen liittyvään kansainväliseen yhteistyöhön.

Koulutuksena arviointineuvoston toiminnan läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja laadun vahvistamiseksi arviointineuvoston on tarkoituksenmukaista osallistua säännöllisesti oman toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Arviointivelvollisuuden myötä koulutuksen arviointineuvoston toiminta on yhdensuuntaista korkeakoulujen arviointineuvoston kanssa.

- 14 Vahvistetaan koulutuksen arviointineuvoston toimintaan liittyvää läpinäkyvyyttä sekä laadunvarmistusta säätämällä arviointia koskevassa asetuksessa neuvoston velvollisuudesta osallistua säännöllisesti toimintansa ulkopuoliseen arviointiin

Eduskunta on koulutuspoliittista selontekoa koskevassa lausumassaan edellyttänyt, että hallitus valmistelee tarvittavat säännösmuutokset niin, että eduskunta saa joka toinen vuosi käsiteltäväkseen koulutuksen arviointikertomuksen, jossa on kootusti esitetty keskeiset koulutuksen arviointitulokset sekä työryhmien ja selvitysmiesten raporttien keskeiset tulokset ja kehittämisehdotukset. On tärkeää, että koulutuksen arviointineuvosto osallistuu arviointikertomuksen laatimiseen yhdessä opetusministeriön, korkeakoulujen arviointineuvoston ja muiden sidosryhmien kanssa.

- 15 Muutetaan koulutuksen arvioinnista annettua asetusta siten, että koulutuksen arviointineuvoston tulee raportoida säännöllisesti toiminnastaan ja sen tuloksista sekä osallistua eduskunnalle määräajoin annettavan arviointikertomuksen laatimiseen.

6.3.3 Arvioinnista vastaavan elimen organisointi

Koulutuksen arviointineuvoston kokoonpanoa ja asettamista koskevat säädökset ovat pääsääntöisesti edelleen toimivat. Niitä tulee kuitenkin selkeyttää nykyisestä siten, että arviointineuvoston asettamisen ja kokoonpanon ohella säädetään myös neuvoston jäsenten kutsumista koskevista rajoituksista sekä siitä, että opetusministeriö määrää neuvoston jäsenille maksettavista palkkioiden perusteista. Muutosten myötä koulutuksen arviointineuvoston ja korkeakoulujen arviointineuvoston asettaminen tapahtuu samojen periaatteiden mukaisesti. Kuten korkeakoulujen arviointineuvostonkin osalta, jäsenten kutsumisessa koulutuksen arviointineuvostoon on kiinnitettävä ensisijaisesti huomiota siihen, että neuvostossa on riittävän laaja-alainen, monipuolinen ja syvällinen asiantuntemus eri koulutusmuodoista sekä arviointitoiminnasta.

- 16 Koulutuksen arviointineuvoston kokoonpanosta päätettäessä erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että neuvostolla on laaja-alainen, monipuolinen ja syvälinen asiantuntemus eri koulutusmuodoista sekä koulutuksen arvioinnista.
- 17 Säädetään koulutuksen arviointia koskevaan asetukseen koulutuksen arviointineuvoston jäsenistä siten, että jäseneksi ei voida kutsua henkilöä, joka on ollut arviointineuvoston jäsen kaksi alkavaa toimikautta välittömästi edeltänyttä toimikautta.
- 18 Lisätään koulutuksen arviointia koskevaan asetukseen pykälä, jonka mukaan opetusministeriö päättää arviointineuvoston jäsenten palkkioiden ja korvausten perusteista.

Voimassa olevan arviointiasetuksen mukaan opetusministeriö voi päättää arviointineuvoston esityksestä jaostojen asettamisesta. Koulutuksen arviointineuvoston toiminnan riippumattomuuden vahvistamiseksi, sille tulee antaa oikeus harkintansa mukaan asettaa jaostoja neuvostossa päätettävien asioiden valmistelua varten. Arviointineuvoston tulee voida päättää myös jaostojen puheenjohtajista. Jaostojen jäsenet valitaan neuvoston jäsenistä, mutta jäsenenä voi olla myös ulkopuolisia asiantuntijoita. Neuvosto kuitenkin tekee kokonaisuutena päätökset käsittelemistään asioista. Koulutuksen arviointineuvosto vastaa jaostojen toiminnasta aiheutuvista kustannuksista.

- 19 Muutetaan koulutuksen arviointia koskevaa asetusta siten, että koulutuksen arviointineuvosto voi asettaa neuvostossa käsiteltävien asioiden valmistelua varten jaostoja ja päättää niiden kokoonpanosta. Jaoston jäsenenä voi olla myös arviointineuvostoon kuulumattomia koulutuksen arviointiin perehtyneitä asiantuntijoita.

Koulutuksen arviointineuvoston sihteeristöä koskevia säännöksiä on tarpeen täsmentää siten, että arviointisihteeristön asema suhteessa koulutuksen arviointineuvostoon määritellään nykyistä selkeämmin. Nykyinen ratkaisu, jossa koulutuksen arviointisihteeristö on yliopiston erillislaitos, jota ohjaa yliopiston asettama johtokunta, ei ole kaikilta osin selkeä. Erityisesti koulutuksen arviointineuvoston ohjaussuhde sihteeristöön edellyttää selkeyttämistä, jotta arviointisihteeristö voi toiminnallaan tukea mahdollisimman tehokkaasti arviointineuvoston toimintaa valmistelemalla ja toimeenpanemalla arviointineuvoston päätöksiä Yliopiston erillislaitoksen sijaan arviointisihteeristö tulee sijoittaa hallinnollisesti opetusministeriön yhteyteen, kuten arviointineuvostokin. Arviointisihteeristön henkilöstö on tällöin palvelussuhteessa opetusministeriöön, mutta arviointineuvosto ohjaa sihteeristön toimintaa. Tällöin koulutuksen arviointineuvoston organisointi on myös samoin periaattein toteutettu kuin korkeakoulujen arviointineuvostonkin. Koulutuksen arviointineuvoston tehtäviä tulee täsmentää siten, että sillä on vahvempi rooli sihteeristön ohjaamisessa, esimerkiksi määrärahojen käytön ja henkilöstökysymysten osalta.

- 20 Sijoitetaan koulutuksen arviointisihteeristö opetusministeriön yhteyteen ja vahvistetaan koulutuksen arviointineuvoston ohjaussuhdetta sihteeristöön.

Arviointisihteeristön henkilöstön nimittämisprosessi pysyy periaatteeltaan samanlaisena kuin nykyisinkin. Opetusministeriö nimittää henkilöstön arviointineuvoston esityksestä. Arviointisihteeristön henkilöstö on palvelussuhteessa opetusministeriöön. Samassa yhteydessä säädetään arviointisihteeristön pääsihteerin kelpoisuudesta tehtävään. Työryhmä katsoo, että pääsihteerin tehtävän vaativuuden näkökulmasta virkaan tulee asettaa kelpoisuusvaatimukseksi tohtorintutkinto. Lisäksi hakuprosessissa tulee kiinnittää huomiota

arviointiasiantuntemukseen sekä käytännössä osoitetun johtamistaidon lisäksi johtamiskokemukseen. Näitä ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista kirjata kelpoisuusvaatimuksiin.

- 21 Säädetään arviointiasetuksessa, että koulutuksen arviointineuvoston sihteeristön nimittää opetusministeriö arviointineuvoston esityksestä. Sihteeristön virkamiehet ovat virkasuhteessa opetusministeriöön. Pääsihteerin kelpoisuusvaatimuksena on tohtorintutkinto.

Koulutuksen ulkopuolisen arviointitoiminnan menestyksellinen ja tehokas organisointi edellyttää, että sihteeristön asiantuntemukselle ja toiminnalle luodaan vakaat puitteet. Nykyisin arviointisihteeristö on nimitetty määräaikaisiin virkasuhteisiin. Tämä ei kaikilta osin turvaa pitkäjänteistä arviointitoiminnan koordinoitua ja kehittämistä. Arviointisihteeristön osaamisen ja toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi avainhenkilöstö tulee nimittää toistaiseksi voimassa oleviin tai pitkiin määräaikaisiin virkasuhteisiin. Tällöin pääsuunnittelijoita esimerkiksi voidaan nimittää toistaiseksi voimassa oleviin virkasuhteisiin, jolloin arviointitoiminnan jatkuvuus ja asiantuntemus turvataan neuvostojen toimikausien vaihtuessa. Arviointisihteeristön pääsihteeriksi tulee nimittää määräaikaiseen virkasuhteeseen, jonka pituus on seitsemän vuotta. Pääsihteeriksi voidaan nimittää toiseksi toimikaudeksi. Pitkä määräaikainen virkasuhde luo yhtäältä puitteita pitkäjänteiselle toiminnalle ja toisaalta tuo vaihtuvuutta sihteeristöön. Koulutuksen arviointineuvosto voi harkita arviointitoimintaan määritellyn henkilötyövuosikiintiön puitteissa pysyvän henkilöstön määrän sekä henkilöstöresurssien allokoinnin arviointihankkeisiin määräaikaisten virkasuhteiden muodossa.

- 22 Vahvistetaan koulutuksen arviointineuvoston arviointisihteeristön toimintaedellytyksiä ja toiminnan pitkäjänteisyyttä nimittämällä avainhenkilöstö pääsääntöisesti toistaiseksi voimassa oleviin virkasuhteisiin tai pitkiin määräaikaisiin virkasuhteisiin.

Koulutuksen arviointineuvosto voi omalla työjärjestyksellään täsmentää lainsäädännössä ja arviointia koskevassa asetuksessa sille määrättyjen tehtävien hoitamista sekä niiden valmistelua ja toimeenpanoa. Siinä tulee antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset arviointineuvoston, sen jaostojen ja sihteeristön tehtävistä ja toimivallasta sekä asioiden käsittelystä. Työjärjestyksen vahvistaa koulutuksen arviointineuvosto.

- 23 Tarkemmat määräykset koulutuksen arviointineuvoston, jaostojen ja sihteeristön tehtävistä ja toimivallasta sekä asioiden käsittelystä annetaan työjärjestyksessä. Työjärjestyksen vahvistaa koulutuksen arviointineuvosto.

6.3.4 Arvioinnin resursointi

Nykyisellään koulutuksen ulkopuoliseen arviointiin on osoitettu voimavaroja opetusministeriön kehittämismäärärahoista sekä toimintayksiköiden kehittämismäärärahoista. Ongelmana ovat olleet arviointien rahoituksen vahva riippuvuus opetusministeriön yksiköiden kehittämismäärärahoista ja tästä johtunut lyhyt aikajänne. Koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin voimavaroja tulee lisätä nykyisestä siten, että arviointia voidaan organisoida tarkoituksenmukaisessa laajuudessa kansallisen arviointisuunnitelman linjausten ja puitteiden mukaisesti. Tämä osaltaan lisää arviointitoiminnan pitkäjänteisyyttä ja vaikuttavuutta. Työryhmän arvion mukaan koulutuksen arviointineuvoston nykyisten toimintamäärärahojen lisääminen 600 000 eurosta noin 800 000 euroon loisi neuvoston toiminnalle riittävän vakaan perustan.

- 24 Koulutuksen arviointia koskevia määrärahoja tulee lisätä, jotta arviointitoiminnan vaikuttavuutta ja ennakoitavuutta voidaan parantaa.

Koulutuksen kansallinen arviointisuunnitelma on tärkeässä roolissa koulutuksen arviointiin liittyvien voimavarojen tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen käytön kannalta. Arviointisuunnitelman laatimisprosessissa tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että käytettävissä olevat voimavarat voidaan käyttää tehokkaasti ja että koulutustiedon tuottajien tutkimus-, selvitys- ja arviointihankkeita voidaan tarkastella koordinoituna kokonaisuutena ja siten sovittaa niitä yhteen. Koulutuksen arviointiin liittyvien toimijoiden yhteistyö on tässä keskeisessä asemassa.

- 25 Koulutuksen kansallisessa arviointisuunnitelmassa tulee kiinnittää huomiota siihen, että arvioinnin voimavaroja voidaan kohdentaa yhteistyön avulla tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti.

6.4 Korkeakoulutuksen ulkopuolinen arviointi

Korkeakoulujen ulkopuolisen arvioinnin merkitys on kasvanut ja siihen on heijastunut paljon uusia haasteita erityisesti kansainvälisen kehityksen myötä. Korkeakouluilla on päävastuu järjestämänsä koulutuksen laadusta ja koulutuksen kehittamisestä. Korkeakoulut myös vastaavat toimintansa arvioinnista, laadunvarmistuksesta ja laadunvarmistusjärjestelmien kehittamisestä. Korkeakoulut voivat kehittää koulutuksensa laatua ja laadunvarmistusta lainsäädännön ja kansallisten yleistavoitteiden puitteissa. Kukin korkeakoulu päättää laadunvarmistusjärjestelmänsä tavoitteista, rakenteesta, toimintaperiaatteista, käytettävistä menetelmistä ja sen kehittamisestä.

Kehittämistyöryhmä on ottanut ehdotustensa lähtökohdaksi korkeakoulujen laadunvarmistusta koskevat eurooppalaiset linjaukset, periaatteet ja suositukset. Työryhmä on myös ottanut huomioon elokuussa 2003 korkeakoulujen laadunvarmistusta selvittämään asetetun työryhmän ehdotukset¹⁴, erityisesti korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmiä sekä laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolista arviointia koskien. Suomessa korkeakoulujen arviointineuvosto on kehittänyt laadunvarmistusjärjestelmien auditointiin perustuvan toimintamallin sekä toteuttanut arviointeja ja varautunut toteuttamaan uusinta-arviointeja sen puitteissa. Saadut kokemukset ovat olleet myönteisiä. Tästä syystä työryhmä pitää tärkeänä, että korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisen arvioinnin tulee perustua auditointiin.

Kehittämistyöryhmän tekemän nykytilan arvion perusteella nykyinen säädöspohja vastaa pääsääntöisesti korkeakoulujen laadunvarmistusta koskevia eurooppalaisia linjauksia ja kriteereitä. Lainsäädäntöä on kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan kuitenkin tarpeen täsmentää korkeakoulujen laadunvarmistusvelvollisuuden sekä korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävien ja toiminnan riippumattomuuden määrittelyn osalta. Tämä edellyttää muutoksia korkeakouluja koskeviin lakeihin ja korkeakoulujen arviointineuvostosta annettuun asetukseen.

¹⁴ Korkeakoulutuksen laadunvarmistus. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2004:6.

6.4.1 Arvioinnin järjestäminen

Laadunvarmistusta koskevien eurooppalaisten suuntaviivojen ja periaatteiden pohjalta korkeakoulut ovat pitkälti rakentaneet ja kehittäneet omia laadunvarmistusjärjestelmiään. Vuodesta 2005 lukien korkeakoulut ovat osallistuneet laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisiin arviointeihin, jotka korkeakoulujen arviointineuvosto on toteuttanut korkeakoulujen kanssa tehtyjen sopimusten pohjalta.

Voimassa olevan yliopistolain ja ammattikorkeakoululain mukaan yliopistoilla ja ammattikorkeakouluilla on velvollisuus arvioida toimintaansa ja osallistua toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Laadunvarmistusta koskevien eurooppalaisten linjausten huomioon ottaminen edellyttää voimassa olevan korkeakouluja koskevan lainsäädännön muuttamista laadunvarmistukseen liittyvien vastuukysymysten osalta.

Voimassa olevan yliopistolain 5 §:ää ja ammattikorkeakoululain 9 §:ää tulee muuttaa siten, että pykäliin lisätään maininta korkeakoulujen velvollisuudesta osallistua säännöllisesti laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuoliseen arviointiin (auditointi). Velvollisuus osallistua säännöllisesti laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuoliseen arviointiin tarkoittaa käytännössä sitä, että arvioinnit tulee pääsääntöisesti toteuttaa kuuden vuoden välein.

Voimassa olevan yliopistolain ja ammattikorkeakoululain arviointia koskevien säännösten mukaan korkeakoulujen tulee julkistaa järjestämiensä arviointien tulokset. Lainsäädäntö ei siis varsinaisesti määrittele arviointien julkisuutta tai salassapitoa, vaan säätää aktiivisen tiedotusveloitteen. Näiltä osin viranomaisten arviointitoiminnassa syntyvien asiakirjojen julkisuutta säätelee viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki. Arviointitoiminnan erityiskysymys on korkeakouluja koskevien yksityiskohtaisten arviointitietojen julkisuus- ja salassapidon edellytykset. Kehittämistyöryhmä ei tässä yhteydessä perehdy asiaan yksityiskohtaisemmin, vaan toteaa pitävänsä korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arviointien läpinäkyvyyden ja systemaattisuuden lisäämiseksi tärkeänä, että laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisia arviointeja koskevat kriteerit, menetelmät ja tulokset ovat julkisia ja että arviointien tulokset julkistetaan. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan korkeakoulujen tulee lisäksi aktiivisesti ja oma-aloitteisesti tiedottaa toimintansa laadusta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä sisäisille ja ulkoisille sidosryhmilleen.

26 Yliopistolain 5 §:ää ja ammattikorkeakoululain 9 §:ää muutetaan siten, että niihin lisätään maininta korkeakoulujen velvollisuudesta osallistua säännöllisesti laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuoliseen arviointiin.

Viimeaikaiseen eurooppalaiseen ja kansalliseen kehitykseen voidaan kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan parhaiten vastata siten, että luodaan kansallinen laadunvarmistusjärjestelmä, joka on yhtäältä eurooppalaisten linjausten ja toisaalta kansallisten korkeakoulupoliittisten linjausten mukainen. Järjestelmä on työryhmän näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaisinta toteuttaa siten, että kansallista laadunvarmistusjärjestelmää vahvistetaan määrittämällä korkeakoulujen arviointineuvosto korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien kansallisesta auditoinnista vastaavaksi tahoksi. Ehdotus edellyttää voimassa olevan yliopistolain ja ammattikorkeakoululain arviointia koskevien säännösten muuttamista. Säännöksiin tulee lisätä maininta siitä, että korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisesta arvioinnista vastaa korkeakoulujen arviointineuvosto. Muita korkeakoulujen toimintaan liittyviä arviointeja korkeakoulut voivat teettää halutessaan muillakin tahoilla kuin korkeakoulujen arviointineuvostolla. Näitä arviointeja korkeakoulujen arviointineu-

vosto voi ottaa huomioon tekemissään laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolissa arvioinneissa, jotta päällekkäisiltä arvioinneilta vältytään.

Laadunvarmistusorganisaatioiden eurooppalaisen rekisterin toimeenpanoon liittyvät valmistelut ja järjestelyt ovat tällä hetkellä kesken. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan on tärkeää, että korkeakoulujen arviointineuvosto kansallisena korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arvioinnista vastaavana tahona on jatkossa eurooppalaisen rekisterin jäsen ja täyttää vaaditut rekisteröintiedellytykset. Tätä tarkoitusta varten korkeakoulujen arviointineuvoston tulee mahdollisimman nopeasti varmistaa rekisteriin liittyminen ulkopuolisen arvioinnin perusteella.

Korkeakoulujen arviointineuvostosta säädetään nykyisin korkeakoulujen arviointineuvostosta annetussa asetuksessa. Asetus sisältää lähinnä arviointineuvoston toimintaan liittyviä säännöksiä. Kansallisen laadunvarmistusjärjestelmän rakentaminen edellyttää kehittämissä näkemyksen mukaan, että valtioneuvoston asetuksella annetaan tarkempia säännöksiä myös esimerkiksi korkeakoulujen ulkopuolisen arvioinnin tavoitteista ja lähtökohdista. Näin ollen asetusta tulee muuttaa siten, että siihen sisällytetään korkeakoulujen arviointineuvostoa ja sen toiminnan organisoimista koskevien säännösten lisäksi säännökset korkeakoulujen ulkopuolisen arvioinnin tavoitteista ja lähtökohdista. Muutos edellyttää korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen nimen muuttamista esimerkiksi korkeakoulujen ulkopuolisesta arvioinnista annetuksi valtioneuvoston asetukseksi.

- 27 Yliopistolain 5 §:ään ja ammattikorkeakoululain 9 §:ään lisätään maininta siitä, että korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisesta arvioinnista vastaa korkeakoulujen arviointineuvosto.
- 28 Korkeakoulujen arviointineuvoston tulee mahdollisimman nopeasti varmistaa laadunvarmistusorganisaatioiden eurooppalaiseen rekisteriin liittyminen ulkopuolisen arvioinnin perusteella.
- 29 Korkeakoulujen ulkopuolisesta arvioinnista annetaan tarkemmat säännökset valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetus korkeakoulujen ulkopuolisesta arvioinnista korvaa voimassa olevan korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen.

6.4.2 Arvioinnista vastaavan elimen asema ja tehtävät

Korkeakoulujen laadunvarmistuksen eurooppalaisissa linjauksissa korostetaan muun ohella sitä, että arvioinnista vastaaville tahoille tulee olla lainsäädännössä määritelty virallinen status ja mandaatti, joka kattaa ulkopuolisen arvioinnin vaatimukset. Edelleen linjauksissa korostuvat laadunvarmistuksesta vastaavien elinten menettelyihin ja menetelmiin liittyvä riippumattomuus.

Voimassa olevan korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen mukaan korkeakoulujen arviointineuvosto toimii opetusministeriön yhteydessä. Korkeakoulujen arviointineuvoston asema on käytännössä muotoutunut sellaiseksi, että se mahdollistaa riippumattoman toiminnan arviointien järjestämisen ja niiden tulosten suhteen. Arviointineuvosto päättää toimintasuunnitelmastaan toimikausittain, määrittelee arviointitoimintansa lähtökohdat ja menetelmät sekä päättää kriteereistä, joilla se valitsee arvioitavat alat ja teemat. Valtioneuvoston asetuksessa on kehittämissä näkemyksen mukaan tarkoituksenmukaista kuitenkin tuoda nykyistä selkeämmin esiin se, että korkeakoulujen arviointineuvosto on opetusministeriön yhteydessä toimiva asiantuntijaelin, joka on toimintansa ja arviointiensä tulosten suhteen riippumaton. Kehittämissä näkemyksen mukaan

olennaista on se, että riippumattomuus määrittellään siten, että arviointitoiminnan uskottavuus ja luotettavuus voidaan turvata.

Korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävistä säädetään voimassa olevan asetuksen 1 §:ssä. Asetuksessa luetellut tehtävät vastaavat pääosin edelleen arviointineuvoston todellisia tehtäviä, mutta niihin on kuitenkin tarpeen tehdä joitakin täsmennyksiä ja muutoksia. Keskeisin muutos liittyy arviointineuvoston uuteen asemaan korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisesta arvioinnista vastaavana kansallisena tahona. Tämä tehtävä tulee lisätä valtioneuvoston asetuksen arviointineuvoston tehtäviä koskevaan pykälään.

Korkeakoulujen arviointineuvoston järjestämässä korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisissa arvioinneissa arvioidaan ja todetaan arvioitavan korkeakoulun tila suhteessa ennalta asetettuihin kriteereihin. Arvioinnit ovat luonteeltaan asiantuntijalausuntoja. Asiantuntijalausuntoina arvioinnit eivät ole viranomaispäätöksiä, joista korkeakouluille seuraa välittömiä oikeusvaikutuksia. Siten arvioinnit eivät ole ristiriidassa korkeakoulujen autonomian kanssa. Korkeakouluilla on mahdollisuus laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisen arvioinnin perusteella päättää omista kehittämistoimistaan. Kehittämistyöryhmä pitää tärkeänä, että korkeakoulu osallistuu uusinta-arviointiin silloin, kun se ei täytä ennalta asetettuja kriteereitä. Opetusministeriöllä puolestaan on mahdollisuus hyödyntää arviointien tuloksia tavoite- ja tulosohjausprosessissa. Tavoite- ja tulosohjausmenettelyssä korkeakoulut ja opetusministeriö sopivat yhdessä arviointien jatkotoimista.

Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien auditoinneista vastaavana kansallisena tahona korkeakoulujen arviointineuvosto määrittää vuorovaikutuksessa korkeakoulujen kanssa arviointien kriteerit ja menettelytavat sekä sopii korkeakoulujen kanssa arviointien järjestämisestä. Arviointineuvosto vastaa myös arviointiprosessin järjestämisestä. Korkeakoulujen arviointineuvosto yleensä asettaa asiantuntijaryhmän laadunvarmistusjärjestelmien arvioinnin suorittamista varten. Laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuoliseen arviointiin liittyvistä menettelytavoista korkeakoulujen arviointineuvosto voi yksityiskohtaisemmin määrätä työjärjestyksessään ja mahdollisissa toimintasuunnitelmissaan.

Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arviointien tavoitteena on tukea korkeakoulujen laatutyötä ja toiminnan laadun parantamista. Tähän liittyen kehittämistyöryhmä katsoo, että laadunvarmistusjärjestelmien arvioinnin lähtökohtana on kehittävä arviointi. Laadunvarmistusjärjestelmien auditointien tulee kattaa korkeakoulujen toiminta kokonaisuudessaan. Arvioinneissa tulee ottaa huomioon kunkin korkeakoulun laadunvarmistusjärjestelmän erityispiirteet.

- 30 Valtioneuvoston asetuksessa vahvistetaan korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävää toimia asiantuntijaelimenä korkeakoulujen arviointia koskevissa asioissa siten, että nykyisten tehtävien lisäksi korkeakoulujen arviointineuvostolle annetaan uudeksi tehtäväksi vastata korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisesta arvioinnista kansallisesti.

Arviointitoiminnan ja sen tulosten julkistaminen sekä levittäminen edellyttää, että korkeakoulujen arviointineuvosto raportoii säännöllisesti arviointitoiminnastaan ja sen tuloksista. Kansallisen arviointitoiminnan kokonaisuuden koordinoinnin kannalta on tärkeää, että korkeakoulujen arviointineuvosto osallistuu opetusministeriön johdolla valmisteltavan kansallisen koulutuksen arviointisuunnitelman laatimiseen. Tämän vuoksi valtioneuvoston asetukseen korkeakoulujen arviointineuvoston tehtäviä koskevaan pykälään tulee lisätä arviointineuvoston tehtäväksi velvollisuus laatia vuosittain kertomus omasta toiminnastaan ja arviointien keskeisistä tuloksista sekä velvollisuus osallistua kansallisen koulutuksen arviointisuunnitelman valmisteluun.

- 31 Korkeakoulujen arviointineuvostolla on velvollisuus laatia vuosittain kertomus toiminnastaan ja arviointien keskeisistä tuloksista.

Voimassa olevan korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen mukaan korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävänä on huolehtia ammattikorkeakoulujen toimilupahakemusten ja perustamishankkeiden arvioinnista. Opetusministeriö on tehnyt toimilupapäätöksen arviointineuvoston esityksen pohjalta.

Toimilupahakemuksiin ja perustamishankkeisiin liittyvien arviointien määrä on viime vuosina ollut vähäinen. Tämän vuoksi kehittämistyöryhmä katsoo, ettei toimilupahakemusten ja perustamishankkeiden arviointia koskevaa tehtävää ole enää tarkoituksenmukaista säilyttää valtioneuvoston asetuksessa mainittuna arviointineuvoston tehtävänä. Mahdollisten uusien toimilupahakemusten arvioinnista opetusministeriö voi sopia korkeakoulujen arviointineuvoston kanssa erikseen. Näissä tapauksissa on mahdollista hyödyntää aiemmin omaksuttua menettelyä ja kriteeristöä.

- 32 Korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävänä ei enää jatkossa ole huolehtia ammattikorkeakoulujen toimilupahakemusten perustamishankkeiden arvioinnista.

Voimassa olevan korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen 1 §:n mukaan korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävänä on muun muassa arvioida korkeakoulujen järjestämiä erikoistumisopintoja ja hyväksyä ne korkeakoulututkintojen järjestelmästä annetun asetuksen 14 §:ssä tarkoitettuun rekisteriin sekä pitää mainittua rekisteriä. Erikoistumisopintojen hyväksymisestä rekisteriin päättää arviointineuvoston jaostona toimiva lautakunta opintojen arvioinnin perustella. Erikoistumisopintojen lautakunnasta säädetään asetuksen 3 a §:ssä.

Kun korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolinen arviointi käsittää arvioitavan korkeakoulun koko toiminnan, arvioinnissa tulee käytännössä tutkintoon johtavan koulutuksen rinnalla ottaa huomioon myös korkeakoulun täydennyskoulutus, avoin korkeakouluopetus ja muu aikuiskoulutus. Siten on pidettävä todennäköisenä, että nykyisen erikoistumisopintojen arviointi- ja rekisteröintijärjestelmän merkitys jatkossa vähenee. Lisäksi on arvioitavissa, että vuoden 2005 elokuun alussa vakinaistetut ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot vähentävät käytännössä erikoistumisopintojen arviointi- ja rekisteröintijärjestelmän merkitystä.

Edellä esitetyn perusteella kehittämistyöryhmä katsoo, ettei erikoistumisopintojen arviointia ja erikoistumisopintoja koskevan rekisterin ylläpitämistä ole enää tarkoituksenmukaista säilyttää korkeakoulujen arviointineuvoston nimenomaisena tehtävänä. Muutos merkitsee, että erikoistumisopintojen lautakunnan ylläpitäminen käy tarpeettomaksi. Korkeakoulut voivat halutessaan sopia erikoistumisopintojen arvioinneista erikseen joko korkeakoulujen arviointineuvoston tai muun tahon kanssa. Näissä tapauksissa on mahdollista hyödyntää lautakunnassa hankittua kokemusta. Erikoistumisopintojen lautakunnan lakkauttaminen merkitsee, että korkeakoulututkintojen järjestelmästä annettua asetusta tulee muuttaa.

Kehittämistyöryhmä korostaa, että itse erikoistumisopinnot ovat tärkeitä ja tarpeellisia eikä kehittämistyöryhmän ehdotuksella ole tarkoitus vaikuttaa itse erikoistumisopintoihin.

- 33 Korkeakoulujen arviointineuvoston tehtävänä ei enää jatkossa ole arvioida korkeakoulujen järjestämiä erikoistumisopintoja ja ylläpitää rekisteriä hyväksytyistä erikoistumisopinnoista. Erikoistumisopintojen sekä muu korkeakoulujen aikuiskoulutuksen arviointi on osa korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmän kokonaisuutta ja sen arviointia.

Korkeakoulujen arviointineuvoston toiminnan läpinäkyvyyden lisäämiseksi ja laadun vahvistamiseksi arviointineuvoston on tarkoituksenmukaista osallistua säännöllisesti oman toimintansa ulkopuoliseen arviointiin. Valtioneuvoston asetuksen korkeakoulujen arviointineuvoston tehtäviä koskevaan pykälään lisätään maininta arviointineuvoston velvollisuudesta osallistua säännöllisesti oman toimintansa ulkopuoliseen arviointiin.

- 34 Korkeakoulujen ulkopuolisen arvioinnin läpinäkyvyyden ja laadun varmistamiseksi korkeakoulujen arviointineuvoston tulee osallistua oman toimintansa ulkopuoliseen arviointiin säännöllisesti.

6.4.3 Arvioinnista vastaavan elimen organisointi

Korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan arviointineuvoston jäseniksi opetusministeriö kutsuu neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan 12 korkeakoulujen arviointiin perehtynyttä henkilöä. Arviointineuvoston asettamisen joustavuuden lisäämiseksi valtioneuvoston asetuksessa on tarkoituksenmukaista säätää kiinteän jäsenten lukumäärän ja toimikauden pituuden sijaan jäsenten enimmäismäärästä ja arviointineuvoston toimikauden enimmäispituudesta.

Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan opetusministeriön tulee arviointineuvoston nimittämistä valmistellessaan kuulla keskeisiä korkeakoulutukseen liittyviä tahoja. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan jäsenten kutumisessa kiinnitetään edelleen huomiota siihen, että korkeakoulujen arviointineuvostossa on riittävän laaja-alainen, monipuolinen ja syvälinen asiantuntemus korkeakouluista ja arviointitoiminnasta.

- 35 Korkeakoulujen arviointineuvostoon asetetaan enintään 12 korkeakoulujen arviointiin perehtynyttä henkilöä enintään neljän vuoden määräajaksi.

Voimassa olevan korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen 3 §:n 1 momentin mukaan arviointineuvostoon voidaan opetusministeriön päätöksellä perustaa asioiden valmistelua varten jaostoja. Opetusministeriö määrää jaoston puheenjohtajan ja jäsenet. Korkeakoulujen arviointineuvoston toiminnan riippumattomuutta tulee lisätä antamalla arviointineuvostolle oikeus asettaa siellä käsiteltävien asioiden valmistelua varten jaostoja. Korkeakoulujen arviointineuvosto nimittää jatkossa jaoston jäsenet ja puheenjohtajan. Jaoston jäsenenä voi nykyiseen tapaan toimia myös arviointineuvostoon kuulumaton henkilö. Näiden henkilöiden tulee kuitenkin olla korkeakoulujen arviointiin perehtyneitä asiantuntijoita. Korkeakoulujen arviointineuvosto vastaa jaostojen toiminnasta aiheutuvista kustannuksista.

Korkeakoulujen arviointineuvoston toiminnan tukemiseksi ja kehittämiseksi sekä kansainvälisen yhteistyön lisäämiseksi arviointineuvostolla tulee jatkossa olla mahdollisuus asettaa neuvoo-antava neuvottelukunta. Neuvottelukunnan asettamismahdollisuutta koskeva säännös tulee kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan lisätä valtioneuvoston asetukseen. Neuvottelukuntaan arviointineuvosto voi kutsua kansallisia ja kansainvälisiä asiantuntijoita. Neuvottelukunnalla ei ole päätösvaltaa, vaan se toimii arviointineuvoston neuvoo-antavana elimenä. Neuvottelukunnan toiminnasta aiheutuvista kustannuksista vastaa arviointineuvosto.

- 36 Korkeakoulujen arviointineuvosto voi asettaa arviointineuvostossa käsiteltävien asioiden valmistelua varten jaostoja. Jaoston jäsenenä voi olla myös arviointineuvostoon kuulumaton korkeakoulujen arviointiin perehtynyt asiantuntija.

- 37 Korkeakoulujen arviointineuvosto voi toimintansa tukemiseksi ja kehittämiseksi asettaa kansallisista ja kansainvälisistä asiantuntijoista koostuvan neuvottelukunnan.

Voimassa olevan korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen 5 §:n 2 momentin mukaan arviointineuvosto on päätösvaltainen kun kuusi jäsentä, heidän joukossaan kokouksen puheenjohtaja, on saapuvilla. Kun arviointineuvoston jäsenten lukumäärä muutetaan kiinteästä lukumäärästä enimmäismääräksi, asetusta tulee muuttaa vastaavasti arviointineuvoston päätösvaltaisuuden osalta.

- 38 Korkeakoulujen arviointineuvosto on päätösvaltainen, kun puolet jäsenistä, kokouksen puheenjohtaja mukaan lukien, on saapuvilla.

Korkeakoulujen arviointineuvoston sihteeristöstä säädetään korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen 6 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan sihteeristön tehtävänä on valmistella arviointineuvostossa käsiteltävät asiat ja toimeenpanna ne. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan säännöstä tulee ensinnäkin täsmentää siten, että arviointisihteeristön asema suhteessa korkeakoulujen arviointineuvostoon määritellään nykyistä selkeämmin. Kehittämistyöryhmä katsoo, että sihteeristö tulee hallinnollisesti kokonaisuudessaan sijoittaa opetusministeriön yhteyteen ja että sihteeristön henkilöstö on palvelussuhteessa opetusministeriöön. Vaikka sihteeristön henkilöstö on palvelussuhteessa opetusministeriöön, arviointineuvosto ohjaa sihteeristön toimintaa. Muutos mahdollistaa sen, että arviointineuvoston ohjaussuhde sihteeristöön voidaan määritellä nykyistä selkeämmin ja varmistaa sihteeristön toiminnan riippumattomuus opetusministeriöstä ja korkeakouluista. Arviointineuvoston tehtävä tulee täsmentää siten, että sillä on sihteeristön ohjaamisessa, esimerkiksi määrärahojen käytön ja henkilökysymysten osalta nykyistä vahvempi rooli.

Toiseksi kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan voimassa olevan asetuksen sihteeristöä koskevaa säännöstä tulee täsmentää siten, että siihen lisätään maininta siitä, että opetusministeriö nimittää sihteeristön. Nimitys tulee kuitenkin tehdä korkeakoulujen arviointineuvoston esityksen perusteella.

Tällä hetkellä arviointineuvoston sihteeristössä toimii kymmenen henkilöä. Heistä osa toimii virkasuhteessa ja osa työsuhteessa joko opetusministeriöön tai korkeakouluihin. Virka- ja työsuhteet ovat määräaikaista vaihdellen vuodesta neljään vuoteen. Nykyinen järjestely ei kaikilta osin turvaa pitkäjänteistä arviointitoiminnan koordinoitua ja kehittämistä. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan korkeakoulujen ulkopuolisen arvioinnin menestyksellinen ja tehokas organisointi edellyttää, että sihteeristön asiantuntemukselle ja toiminnalle luodaan vakaat puitteet. Sihteeristön osaamisen ja toiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi avainhenkilöstö tulee jatkossa nimittää toistaiseksi voimassa oleviin tai pitkiin määräaikaisiin virkasuhteisiin. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan esimerkiksi pääsuunnittelijoiden tulee olla toistaiseksi, ei enää määräajaksi nimitettyjä. Järjestely takaa arviointitoiminnan jatkuvuuden ja sen, että asiantuntemus säilyy myös neuvostojen kokoonpanon vaihtuessa.

Kehittämistyöryhmä katsoo, että arviointisihteeristön pääsihteerin tulee nimittää pitkään määräaikaiseen virkasuhteeseen, pääsääntöisesti seitsemäksi vuodeksi. Pääsihteerin tulee voida nimittää myös toiseksi toimikaudeksi. Pitkä määräaikainen pääsihteerin virkasuhde yhtäältä luo kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan puitteita pitkäjänteiselle toiminnalle ja toisaalta tuo vaihtuvuutta sihteeristöön. Korkeakoulujen arviointineuvostolla tulee jatkossa olla mahdollisuus harkita arviointitoimintaan määritellyn henkilötyövuosikiintiön

puitteissa pysyvän henkilöstön määrän ja henkilöresurssien allokoinnin arviointihankkeisiin mahdollisesti lisäksi tarvittavien määräaikaisten virkasuhteiden muodossa.

Voimassa olevan asetuksen 6 §:n 2 momentin mukaan sihteeristön johdossa toimivalta virkamieheltä vaaditaan tohtorin tutkinto. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan pääsihteerin voimassa olevat kelpoisuusvaatimukset ovat edelleen ajanmukaiset. Kehittämistyöryhmä katsoo kuitenkin, että pääsihteerin tehtävien menestyksellinen hoitaminen edellyttää käytännössä lisäksi hyvää perehtyneisyyttä korkeakoulujen arviointiin sekä käytännössä osoitettua johtamistaitoa ja johtamiskokemusta.

- 39 Korkeakoulujen arviointineuvoston sihteeristön nimittää opetusministeriö korkeakoulujen arviointineuvoston esityksestä. Sihteeristön henkilöstö on palvelussuhteessa opetusministeriöön, ja avainhenkilöstön tulee olla toistaiseksi virkaan nimitettyjä.

Voimassa olevan korkeakoulujen arviointineuvostosta annetun asetuksen 3 a §:n 3 momentin mukaan arviointineuvoston hyväksymässä johtosäännössä määrätään erikoistumisopintojen lautakunnan päätöksentekotavasta. Kehittämistyöryhmä pitää tarpeellisena, että asetuksessa on säännös arviointineuvoston työjärjestyksestä sen jälkeenkin kun erikoistumisopintojen lautakunnan toiminta lakkaa. Tämän vuoksi asetukseen lisätään arviointineuvoston työjärjestyksestä koskeva pykälä. Työjärjestyksessä annetaan tarkemmat määräykset arviointineuvoston käytännön toimintaan liittyvistä yksityiskohdista. Työjärjestyksessä määrätään muun muassa arviointineuvoston, jaostojen, neuvottelukunnan ja sihteeristön tehtävistä ja toimivallasta sekä asioiden käsittelystä. Työjärjestyksen vahvistaa arviointineuvosto.

- 40 Tarkemmat määräykset korkeakoulujen arviointineuvoston, jaostojen, neuvottelukunnan ja sihteeristön tehtävistä ja toimivallasta sekä asioiden käsittelystä annetaan työjärjestyksessä. Työjärjestyksen vahvistaa korkeakoulujen arviointineuvosto.

6.4.4 Arvioinnin resursointi

Korkeakoulujen arviointineuvoston budjetti koostuu nykyisin opetusministeriön korkeakoulu- ja tiedeyksiköiden hallinnoimien kehittämismomenttien määrärahoista, joista arviointineuvosto joutuu käytännössä neuvottelemaan kunkin opetusministeriön toimialueen kanssa erikseen.

Vuoden 2007 korkeakoulujen arviointineuvoston kokonaisrahoitus vastaa vuoden 2006 tasoa eli on noin 1,2 miljoonaa euroa. Korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arviointien käyttöönotto vaatii käytännössä kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan myös korkeakoulujen arviointineuvoston määrärahojen lisäämistä.

- 41 Korkeakoulujen arviointitoimintaan käytettäviä määrärahoja lisätään, jotta voidaan turvata korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien ulkopuolisen arvioinnin toteuttaminen sekä koulutuspolitiikkaan liittyvien ulkopuolisten arviointien suunnittelu ja toteuttaminen riittävän pitkällä aikavälillä.

Korkeakoulujen arviointineuvoston nykyisin toteuttamien korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arviointien suurimmat kustannukset muodostuvat sihteeristön henkilöstökuluista. Ne ovat olleet noin 17 000 euroa/arviointi. Muut kustannukset, jotka ovat koostuneet muun muassa vuokratuista, arviointipalkkioista, matkakuluista ja painatuskuluista ovat vaihdelleet arvioinnista riippuen 21 000 eurosta 26 000 euroon.

Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arvioinneista aiheutuviin kustannuksiin tulee jatkossa osallistua sekä korkeakoulujen että korkeakoulujen arviointineuvoston. Tarkoituksenmukaisinta on, että korkeakoulujen arviointineuvoston määrärahoja lisätään siten, että arviointineuvoston määrärahoista kustannetaan korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arvioinnista aiheutuvat henkilöstökulut. Korkeakoulujen vastattaviksi jäisivät puolestaan laadunvarmistusjärjestelmien arvioinneista aiheutuvat muut kulut. Kehittämistyöryhmän näkemyksen mukaan edellä mainittu kustannustenjaon tulee koskea myös uusinta-arvioinneista aiheutuvia kustannuksia.

- 42 Valtio osoittaisi korkeakoulujen arviointineuvostolle määrärahoja siten, että arviointineuvoston määrärahoista kustannetaan korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmien arvioinneista aiheutuvat henkilöstökulut. Korkeakoulut puolestaan vastaavat laadunvarmistusjärjestelmien arvioinneista aiheutuvista muista kuluista. Tämä vastuunjako koskee myös mahdollisia uusinta-arviointeja.

Koulutuksen ulkopuolisen arvioinnin järjestäminen esimerkkimaissa

Korkeakoulutus	Arvioinnin tarkoitus (mihin arvioinnilla pyritään, kenelle tarkoitettu)	Arviointitoiminnan kohteet	Arvioinnin menetelmät/ lähestymistavat (suhde ohj. järjest. + rahoituksen allokointiin)	Arvioinnin organisointi (riippumattomuus, rahoitus, vastuu, hallinto, sidosryhmien mukanaolo)	Arviointiin liittyvä seuranta (seurantamekanismit, arviointien julkistaminen)	Arviointia koskeva lainsäädäntö
SE	<ul style="list-style-type: none"> - laadunvarmistus - tutkimnonanto-oikeuden - myöntäminen - lainmukaisuuden valvonta 	<ul style="list-style-type: none"> - laadunvarmistus-järjestelmät - oppiaineet ja koulutusohjelmat (joka 6 vuosi) - tutkimnonanto-oikeus - muut teemat (esim. opiskelijoiden vaikutusmahdollisuus, sukupuolten välinen tasa-arvo sekä sosiaalinen ja etninen monimuotoisuus) 	<ul style="list-style-type: none"> - ulkopuolinen arviointi * koulutusohjelma- ja oppiainearviointi (sisältyy akkreditoinnin ominaisuus) * itsearviointi, vertaisarviointiin perustuvan ulkopuolisen arviointiryhmän vierailu ja seuranta-arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> - Högskoleverket * tehtävät: tutkia / tarkastella korkeakoulutuksen laadun * arvioida niiden laatu- ja seurata tuloksia - Högskoleverket päättää arviointien fokuksinnista ja hallitus ja valtiopäivät asettavat toiminnan suuntalinjat * itsenäisen organisaatio * toiminnasta säädetään asetuksella * arviointi oma osastonsa organisaatiossa - rahoitus valtiolta 	<ul style="list-style-type: none"> - seuranta-arviointi 3 v koulutusohjelma-arviointin jälkeen. Lisäksi vuosittaiset raportit. - jos koulutusohjelma ei läpäise arviointi, korkeakoulu voi menettää tutkimnonanto-oikeuden. Uusinta-arviointi vuoden kuluttua. - seminaarit - arviointit ja niiden tulokset julkistetaan 	<ul style="list-style-type: none"> - Higher Education Act - Högskoleverketin toiminnasta säädetään med instruktion för Högskoleverket 2003:7 - korkeakouluilla vastuu toiminnan laadunvarmistuksesta
N	<ul style="list-style-type: none"> - kansallinen laadunvarmistus - kontrolloida ja kehittää korkeakoulujärjestelmää - korkeakoulujen laadunvarmistusjärjestelmät (ml. tutkimnonanto-oikeus) 	<ul style="list-style-type: none"> - ulkopuolinen arviointi * akkreditoinnit (instituutit ja koulutusohjelmat) * evaluoinnit * auditoinnit (laadunvarmistusjärjestelmät, i nstituutit, koulutusohjelmat) - akkreditoinnille ja auditoinnille on luotu kansalliset standardit ja kriteerit 	<ul style="list-style-type: none"> - ulkopuolinen arviointi * akkreditoinnit (instituutit ja koulutusohjelmat) * evaluoinnit * auditoinnit (laadunvarmistusjärjestelmät, i nstituutit, koulutusohjelmat) - akkreditoinnille ja auditoinnille on luotu kansalliset standardit ja kriteerit 	<ul style="list-style-type: none"> The Norwegian Agency for Quality Assurance in Education (NOKUT) - riippumaton * vuosibudjetti n. 4 Meuroa * päätehtävät: kontrolloida ja kehittää korkeakoulujärjestelmää akkreditoinnin, evaluointien ja auditointien avulla * toiminnasta säädetään asetuksella * ministerio asettaa peruskriteerit ja nokut voi asettaa tarkempia kriteereitä - NOKUTin nimeämät asiantuntijapaneelit toteuttavat arviointit ja auditoinnit * paneelien kokoonpano: asiantuntijat, naisia 40 %, opiskelijoiden edustus, ulkomainen jäsen, inst. akkreditoinneissa työelämän edustaja - nokutin akkreditointi edellytyksenä toiminnalle * nokut voi myös peruuttaa akkreditoinnin - virastossa toimii noin 40 henkilöä 	<ul style="list-style-type: none"> - kaikki arviointimateriaali julkista - paneelit antavat suosituksia korkeakoululle - korkeakouluilla 6 kk aikaa korjata laadunvarmistusjärjestelmän puutteet - jos korkeakouluun laadunvarmistusjärjestelmä ei täytä asettuja vaatimuksia, opetusministeriö voi evätä korkeakoululta luvan uuden koulutusohjelman perustamiseen siihen saakka kun uusi arviointi tehty ja edellytykset täytyvät - kaikki akkreditoitu koulutus kontrolliin kohteena: 5–6 vuoden välein institutionaalisia auditointeja - ministeriö ja NOKUT voivat tehdä pistokokeita 	<ul style="list-style-type: none"> - The Universities and Colleges Act - The Private Colleges Act - lainsäädännössä määritelty NOKUTin tehtävät ja riippumattomuus - korkeakoulut vastaavat toimintansa laadun kehittämisestä - yliopistoilla autonomia akkreditoida oma koulutusensa ilman NOKUTia - tutkinnonanto-oikeuteen vaaditaan instituutionaalinen akkreditointi
DK	<ul style="list-style-type: none"> - opetuksen ja oppimisen laadun parantaminen ja kehittäminen - koulutusta antavan tahon vastuuvollisuus valtiolle 	<ul style="list-style-type: none"> - koulutusohjelma-, koulutusala- ja teema-arviointit sekä instituutionaaliset ja muut arviointit - koulutusohjelmien akkreditointi - korkeakoulujen ja koulutusohjelmien auditointi 	<ul style="list-style-type: none"> - ulkopuolinen arviointi * huomio tulokseen ja laadunvarmistuksen mekanismeihin * enenevässä määrin etu-käteen määritellyt kriteerit osana arvioinnin metodologiaa * itsearviointi – ulkopuolinen asiantuntija-arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> - Danmarks Evalueringsinstitut EVA * itsenäinen opetusministeriön alaisuudessa * tehtävät: arvioida opetusta ja oppimista kaikilla koulutuksen astella * kehittää myös metodeja opetuksen ja oppimisen arviointiin - rahoitus valtiolta (budjettilaki), osa maksu-palvelutoimintana suoritetuista arvioinneista - vuosibudjetista päättävät EVA:n hallitus ja opetusministeri 	<ul style="list-style-type: none"> - korkeakoulu ja opetusministeriö vastaavat seurannasta - itsearviointin tehneiden tahojen ja valvontaviranomaisen velvollisuus tehdä seuranta-suunnitelma arvioinnista - EVA:lle ei muodollista velvoitetta valvoa arviointien seurantaan - jollei noudatettu suosituksia, opetusministeriö päättää jatko-toimenpiteistä - arviointiraporttien ja seuranta-suunnitelman julkistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - EVA:n toimintaa säätelee laki, lov om Danmarks Evalueringsinstitut - itsearviointi pakollinen laissa säännelty osa kaikkia arviointeja

<p>NL</p> <ul style="list-style-type: none"> - laadunvarmistus - koulutuksen tason määrittäminen - toimintaluvan myöntäminen - laadunvarmistuksen riippumattomuuden määrittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - koulutusohjelmien akkreditointi kuuden vuoden välein - tavoitteet ja päämäärät - rakenne ja sisällöt - henkilökunnan sitoutuminen - tilat, laitteet, valmiudet - sisäinen laadunvarmistus - tulokset - uusien koulutusohjelmien akkreditointi 	<ul style="list-style-type: none"> - ulkopuolinen arviointi -> akkreditointi - akkreditointi on rahoituksen edellytys 	<ul style="list-style-type: none"> - Hollannin akkreditointitoimisto (NVAO) - itsenäinen toimija - hankkii akkreditointipalvelut ulkopuolisilta toimijoilta - auditoi toimijat - määrittää laatuksiteerit - akkreditointitoimijat päättävät käytännön arviointitoimista - rahoitus NVAOn kautta 	<ul style="list-style-type: none"> - varsinaista seurantajärjestelmää ei ole 	<ul style="list-style-type: none"> - arviointi perustuu lain-sääntöön - akkreditointitoimiston kokoonpano ja velvoitteet
<p>SCO</p> <ul style="list-style-type: none"> - laadunvarmistus - sidosryhmien yhteiskunta, työelämä, opiskelijat - etujen valvominen 	<ul style="list-style-type: none"> - tieteenalaakohtaiset arvioinnit yksittäisissä korkeakouluissa - korkeakoulujen toiminta ja käytännöt - opiskelijoiden oppimiskokemusten näkökulmasta (ELIR) 	<ul style="list-style-type: none"> - ulkopuolinen arviointi - kehittävä arviointi - tehdään läheisessä yhteistyössä korkeakoulujen kanssa - instituutioiden arvioinnin painotus lisääntynyt - itsearviointi - arviointi ei sidoksissa rahoitukseen 	<ul style="list-style-type: none"> - QAA (Quality assurance agency for HE) - riippumaton toimija - arvioinnit suorittaa ulkopuolisten asian-tuntijoiden muodostama ryhmä - Rahoitus korkeakouluilta sekä julkisilta korkeakoulutuksen rahoitusorganisaatioilta 	<ul style="list-style-type: none"> - vuosiraportti arviointien tuloksista - seuranta-arviointi kolmen vuoden kuluessa arvioinnin päättymisestä - muutoin jatkotoimenpiteet tapauskohtaisesti - arviointituloksia käytetään vuosittain käytävissä keskusteluissa k:n ja QAA:n välillä 	<ul style="list-style-type: none"> - korkeakoulujen vastuu laadun varmistamisesta säädetty laissa
<p>EST</p> <ul style="list-style-type: none"> - korkeakoulujen ja niiden tarjoamien koulutusohjelmien laadun varmistus - toimitilat 	<ul style="list-style-type: none"> - instituutioiden akkreditointi - koulutusohjelmien (tutkintovaatimusten) akkreditointi - korkeakoulujen toiminta-edellytysten arviointi - oppimistulosten arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> - sisäinen arviointi (korkea-koulujen itsearviointi) - ulkoinen arviointi - tutkintovaatimusten akkreditointi - koulutusohjelmien akkreditointi (ei pakollista) - akkreditoinnin pohjalta voidaan myös lakkauttaa korkeakoulu tai koulutusohjelma 	<ul style="list-style-type: none"> - opm myöntää arviointia tekeville tahoille lisenssit - arviointiyksiköt toimivat ministeriön valvonnassa - ministeriö asettaa standardit tutkinto-vaatimusten akkreditoinnille - Korkeakoulutuksen laadunarviointineuvosto - viron korkeakoulutuksen akkreditointikeskus - toteuttaa arvioinnit yhdessä neuvoston kanssa - kustannukset julkisista varoista - korkeakoulut velvollisia korvaamaan osan akkreditoinnin kustannuksista 	<ul style="list-style-type: none"> - akkreditoinnit tehdään ulkopuolisen arvioinnin perusteella 	<ul style="list-style-type: none"> - ulkopuolisesta arvioinnista säädetty - korkeakoulututkintojen kansallinen standardi
<p>AUS</p> <ul style="list-style-type: none"> - laadunvarmistusjärjestelmien auditointi - laadun kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> - instituutiot 	<ul style="list-style-type: none"> - akkreditoinnit (valtio) - itse-akkreditointi (korkeakoulu) - laadunvarmistuksen viite-kehysten rekisteri - vertaisarviointit - ulkoinen arviointi - instituutionaaliset auditoinnit 	<ul style="list-style-type: none"> - alueelliset akkreditointiviranomaiset (valtio) - AQUA (Australian universities quality agency) - riippumaton elin - auditoi yliopistot viiden vuoden syklein - auditoi alueelliset akkreditointiviranomaiset - raportoi kriteerit uusien yliopistojen tunnustamiselle ja toimiluville - toteuttaa ulkopuoliset arvioinnit - DEST (Department of education, science and training) - myöntää tulosrahoitusta laadun perusteella - julkaisee vuosittain yliopistojen laadunvarmistus- ja kehittämissuunnitelmat - rahoituksesta 1/3 osa tulee kansanyhteisön hallituksesta 1/3 valtiolta ja aluehallituksilta 1/3 auditoitavilta korkeakouluilta maksumina 	<ul style="list-style-type: none"> - auditointiraportit ovat julkisia - hyvien käytäntöiden rekisteri 	<ul style="list-style-type: none"> - korkeakoulutuksen laadun-varmistuksen viitekehys - korkeakoulu vastaavat akateemisista standardeistaan - AQUAn toiminta säädetty liike-toimintalaissa

Muu koulutus	Arvioinnin tarkoitus (mihin arvioinnilla pyritään, kenelle tarkoitettu)	Arviointitoiminnan kohteet	Arvioinnin menetelmät/ lähestymistavat (suhde ohji, järjest. + rahoituksen allokointiin)	Arvioinnin organisointi (riippumattomuus, rahoitus, vastuu, hallinto, sidosryhmien mukanaolo)	Arviointiin liittyvä seuranta (seurantamekanismit, arviointien julkistaminen)	Arviointia koskeva lainsäädäntö
SE	<ul style="list-style-type: none"> - laadunvarmistus - lasten, nuorten ja aikuisten oikeuksien puollustaminen - tarkastusten tavoitteena toiminnan parantaminen - koulutukseen liittyvien ilmiöiden kuvaaminen ja selvittäminen ja arvioittaminen - tuottaa tietoa päätöksenteon pohjaksi 	<ul style="list-style-type: none"> - toimintojen laatu ja lainmukaisuus - oppimistulokset - järjestelmän, asetettujen tavoitteiden ja ohjausjärjestelmän toimivuus 	<ul style="list-style-type: none"> - tarkastus (skolverket): koulutuksen laatu ja tulokset, ohjaus, toiminnan valvonta * tilisyn-muotoisena toimintana * laadun tarkastuksena * tarkastusmalli olemassa * jokainen koulu kerran tarkastukseen 6 v aikana, kaksivuotinen prosessi (tieto-aineistoon perehtyminen, tarkastuskäynti, haastattelut, raportti) * perustuu osin itsearviointiin - Myndighet för skolutveckling laatimut arviointivälineitä (laadun kansallinen indikaattorijärjestelmä BRUK) 	<ul style="list-style-type: none"> - 3 organisaatiota: Statens skolverk, Myndigheten för skolutveckling ja Folkbildningsrådet - Skolverket: * kaikki ikäryhmittä lapsista aikuisiin * vastaa tarkastuksista, kansallisesta seurannasta ja arvioinnista * tehtävänä myös tavoitteiden asettaminen sekä mittareiden ja tunnuslukujen kehittäminen ja ohjausvälineiden kehittäminen * hallitus ohjaa toimintaa tavoitemäärityksen kautta * rahoitus valtion budjetista, kokonais-kustannukset: noin miljardi euroa, toimintameno noin 4 Meuroa (josta arviointi 9 %, tarkastus-toiminta 42 %) - Folkbildningsrådet: kansanopistojen ja sivistys-liittojen toiminnan arviointi - Myndighet för skolutveckling: tukea koulutuksen järjestäjiä toiminnan kehittämässä 	<ul style="list-style-type: none"> - systemaattinen seuranta - tarkastusraportit, joiden pohjalta kehityskuvauksia * toimii lähtökohdiana laadun parantamisessa * 3 kk kuluttua selvitys miten kritiikin kohteisiin puututtu * parantamiskohteiden toimenpiteet tarkastelemaan 2 v kuluttua (uusinta-tarkastus) * tarkastuksista raportoidaan hallitukselle - koulu- ja kuntakohtaiset tarkastusraportit ja suurin osa arviointiraportista julkisia (SIRIS-verkkopalvelujärjestelmä) - Folkbildningsrådet: vuosittainen selonteko hallitukselle - sanktiomahdollisuutta kuntien omistamien koulujen osalta ei ole 	<ul style="list-style-type: none"> - Education Act: Koulun velvollisuus suorittaa itsearviointia, kuntien velvollisuus seurata ja tuottaa raportteja - asetuksella ja skolverketin omilla määräyksillä
N	<ul style="list-style-type: none"> - laadun varmistaminen - tuottaa tietoa ja tukee kehittämistä (paikallinen taso) - avoimuuden ja vuorovaikutuksen lisääminen sekä tuottaa tietoa kehittämiseen ja päätöksenteon pohjaksi (kansallinen taso) 	<ul style="list-style-type: none"> - paikallinen taso: oppimistulokset, työskentelymenetelmät, henkilöstön kelpoisuus, hallinto ja strateginen suunnittelu - kansallinen taso: oppimistulosten arviointi (päättö-kokeiden valmistelu), koulun resurssien ja oppimisympäristön arviointi sekä tiedon tarpeisiin vastaaminen - lisäksi: järjestelmä-, tila- ja teema-arviointeja 	<ul style="list-style-type: none"> - ei tarkastustoimintaa - sääädöksissä ei määritelty menetelmiä - itsearviointi - kyselyt / rekisteri - välitetään rankinglistoja 	<ul style="list-style-type: none"> - opetus- ja tutkimusministeriön toimeenpanevana elimenä - tutkimusministeriön tutkimuskeskusten johtajien ja tutkimusjohtajien koulutuksen kehittämisen ohjaus, säädösten toimeenpano sekä arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> - tiedot kootaan raportteihin ja www-portaaliin - koulujen arviointitieto lähtökohtaisesti julkista - paikallisten viranomaisten edellytetään seuraavaan arviointituloksia ja ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin - kansalliselta tasolta tarkkailaan perus- ja toisen asteen koulutuksen vuosittainen raportti 	<ul style="list-style-type: none"> - koulutuslainsäädäntö (Act of Education) - paikallisen arvioinnin organisoinnista vastuussa koulutuksen järjestäjät ja alueet - koulutuksen järjestäjien ja koulujen velvollisuus osallistua arviointiin - lainsäädännössä ei määräyksiä käytettävistä metodeista
DK	<ul style="list-style-type: none"> - laadunvarmistus - laadun kehittäminen - taata, että ohjauspalvelut standardien mukaisia 	<ul style="list-style-type: none"> - opetus- ja oppimisympäristön kehittäminen - hallinnolliset tehtävät - resurssien käyttö (paikalliset viranomaiset) - opetusministeriön alisuudessa perusopetuksen päättökokeet 	<ul style="list-style-type: none"> - opetusministeriö laatimut laadunvarmistuksen periaatteet ja lähestymistavat (laatustandardit) * yleiset suuntaviivat, testi- ja koejärjestelmä, resurssien varmistus, sidosryhmien mukanaolo - itsearviointi (perustuu EVA:n ohjeistukseen), koulukäynti, luokkahuoneobservoinnit, kyselyt - järjestelmäarvioinnit, teema-arvioinnit, ohjelma-arvioinnit, oppimistulosten arvioinnit, kv. vertailut 	<ul style="list-style-type: none"> - Danmarks Evalueringsinstiutit (EVA) * riippumaton, itsenäinen laitos (päättää arviointien käytännön toteutuksesta) * opetusministeriö antaa lausunnon tuote- ja palvelusuunnitelmasta * kehittää laatua ja arvioinnin menetelmiä, tiedottaa, tuottaa ja välittää arviointitietoa * johtaa akkreditointeja (?) * vastaa koko koulutuksen arvioinnista 	<ul style="list-style-type: none"> - arvioinnin vaikuttavuutta ja suosituksen toimeenpanoa seurataan - jos koulu ei toteuta korjaavia toimenpiteitä, ministeriö voi pidättää julkisten varojen myöntämisen - arviointiraportit julkisia 	<ul style="list-style-type: none"> - laki - koulun toiminnan arviointi pysyvää ja pakollista toimintaa - yksityisten koulujen arviointi siltä osin kuin saavat julkista rahoitusta

<p>NL</p> <ul style="list-style-type: none"> - laadun tarkkailu, valvonta ja edistäminen - tuloksellisuuden arviointi - koulutuksen kehittäminen - oppilaitosten vertailu - päätöksenteon tuki 	<ul style="list-style-type: none"> - oppilaitokset - oppimistulokset - kielellinen ja matemaattinen taso - opiskelutaidot - opetus- ja oppimisprosessi - koulujen laatupoliittikka ja laadunhallinta-järjestelmät 	<ul style="list-style-type: none"> - tarkastustoiminta määrärajojen ulkoisena arviointina - tarkastajat asettavat kriteerit itsearviointi - koulut asettavat laatukriteerit - tarkastajat asettavat itsearviointiin viitekehityksen ala-asteen loppuasteaus (vapaaehtoinen) - ulkopuolinen arviointi osin sidoksissa rahoitukseen - ministeriö voi evätä rahoituksen, jos laadussa havaittu puutteita, eikä niitä ole korjattu 	<ul style="list-style-type: none"> - itsenäinen inspektoraatti - henkilöitä noin 180 tarkastajaa + 250 avustavaa henkilöä - vuosibudjetti noin 45 Meuroa - Tehtävät - laadun arviointi - laimukaisuuden tarkastaminen - kannustaa laadun kehittäminen - CITO: oppimistulosten arviointi 	<ul style="list-style-type: none"> - arviointitulosten julkistaminen - raportit julkisia (netti) - sisältävät suosituksia laadun parantamiseksi - puutteista voidaan raportoida ministeriölle, joka päättää jatko-toimista - voi johtaa rahoituksen menetykseen - vuotuinen raportti koulutoimen tilasta (valtakunn.) 	<ul style="list-style-type: none"> - Quality act (2002): koulut vastaavat opetuksen laadunvarmistuksesta ja kehittämisestä - k: määrittävät laatukriteerit - peruskriteerit laadulle - lainsäädännöstä - ministeriö vastaa laadusta - inspektoraatti sen valvonnasta
<p>SCO</p> <ul style="list-style-type: none"> - laadun varmistus - koulutuksen kehittäminen - päätöksenteon tuki 	<ul style="list-style-type: none"> - koulutusorganisaatiot - oppimistulokset - opetus ja oppiminen - johtaminen - laadunvarmistus-järjestelmät 	<ul style="list-style-type: none"> - tarkastustoiminta - viiden vuoden välein - arviointiohjelmat - koulujen itsearviointit - HMIE asettaa kriteerit - arviointi ei sidoksissa rahoitukseen 	<ul style="list-style-type: none"> - inspektoraatti (HMIE) - ministeriö asettaa tavoitteet ja seuraa tuloksia - toimintasuunnitelma - opetusministeriön alaisuudessa toimiva - itsenäinen yksikkö - HMIE vastaa arviointien toteuttamisesta ja tulosten raportoinnista - toiminnan rahoitus opm:n budjetista 	<ul style="list-style-type: none"> - tulokset julkistetaan - HMIE seuraa tarkastuksessa osoitettujen kehittämiskohteiden/ puutteiden korjaamista yhteistyössä - koulutuksen oppilaitoksen kanssa - tarkastajan seuranta- ja saavuttaminen, kehittämistavoitteiden julkistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - Laissa määritelty laadunvarmistus - opetushallinnon velvollisuus varmistaa laatu - koulutuksen järjestäjät: tavoitteiden saavuttaminen, kehittämistavoitteiden julkistaminen
<p>EST</p> <ul style="list-style-type: none"> - koulutuksen laadun edistäminen - koulujen tehokkuuden turvaaminen - toiminnan laillisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja tehokkuuden valvonta - kansallisen ja paikallisen päätöksenteon tuki 	<ul style="list-style-type: none"> - oppimisympäristö - ops toteutuminen - voimavarojen käyttö - oppimistulokset - toimintaedellytykset - koulutusprosessit - laadunvarmistuksen mekanismit - opettajien kelpoisuusvaatimukset - tutkintojen/ops-perusteet - koulutusluvut - oppimistulosten arvioinnit 	<ul style="list-style-type: none"> - tarkastustoiminta - sisäinen auditointi - peruskoulujen päättökokeet - tutkintojen sisältö- ja tulos-analyysit - tilastot - kansalliset standardit - peruskoulun loppututkinto - ulkopuolinen arviointi ei sidoksissa rahoitukseen 	<ul style="list-style-type: none"> - valtion tarkastusjärjestelmä (opm, lääninhall.) - opm asettaa arviointikriteerit - opm:n yhteydessä koulutuksen seurantaosasto - oppilaitosten tarkastukset: kouluverkoston hallinto- ja toimisto (LH) - tutkintotulokset arvioi kansallinen tutkinto- ja kvaalifikaatiokeskus - arviointi järjestetään normaalien toimintamenojen puitteissa, ei erillistä määrärahaa 	<ul style="list-style-type: none"> - ei erillistä arvioinnin seuranta-järjestelmää - arviointitulosten julkaiseminen 	<ul style="list-style-type: none"> - sisäinen auditointi perustuu lainsäädäntöön - ministeriön valvonta-velvollisuus säädetty laissa - kouluille velvollisuus arvioida opetuksen laatua
<p>AUS</p>					

Sanastoa

Arviointi

Arvon määrittäminen, arvon esiin nostaminen (engl. evaluation), tai tavoitteisiin vertaaminen, suorituksen “mittaaminen” (engl. assessment, esim. quality assessment). Arviointi voidaan ymmärtää myös prosessina, jonka tavoitteena on kehittämistarpeiden ja -ehdotusten esiin nostaminen.

Arviointikohde

Arvioitava toiminta ja sen laatu.

Arviointikriteeri

Arviointikriteerien avulla määritellään ne ehdot, joilla koulutuksen laadulliset ominaisuudet tai määrälliset tunnusluvut erotellaan toisistaan. Arviointikriteerit voivat olla kynnysehdon tyyppisiä tai ne voidaan skaalata. Kynnysehtoja voidaan käyttää esimerkiksi akkreditoinnissa. Skaalattuja kriteerejä voidaan käyttää esimerkiksi koulutuksen laatuyskiköiden valinnassa. Arviointikriteerin rinnalla käytetään myös käsitettä arviointiperuste.

Arviointimalli (-menetelmä)

Arviointimallilla tai -menetelmällä tarkoitetaan amerikkalaiseen akkreditointimalliin perustuvaa lähestymistapaa, joka koostuu neljästä osasta: 1. kansallinen tai muu ulkopuolinen arviointiorganisaatio, 2. itsearviointi, 3. vertaisarviointi arviointivierailuineen ja 4. julkinen arviointiraportti.

Arviointityyppi

Arviointityypit voidaan käyttötarkoituksen mukaan tiivistää neljään pääluokkaan: 1. arviointi, 2. akkreditointi, 3. auditointi ja 4. benchmarking. Näitä arviointityyppejä käytetään kolmen erilaisen kohteen eli organisaatioiden, koulutusohjelmien ja oppiaineiden arviointiin, ja niiden käyttötarkoitus voi vaihdella toiminnan kehittämisestä tilivelvollisuuden osoittamiseen.

Akkreditointi

Sana akkreditointi (latina: ad + credere) tarkoittaa luotettavaksi ja uskottavaksi esittämistä ja julkista ansioiden tunnustamista, jopa sanktioimista. Akkreditoinnilla tarkoitetaan yleensä joko virallista, muodolliseen vallankäyttöön liittyvää koulutusorganisaatioiden tai niiden tarjoamien ohjelmien hyväksymistä tai erilaisten laatuileimojen myöntämistä koulutusorganisaatioille tai niiden ohjelmille.

Auditointi

Sana audit tarkoittaa alun perin tilintarkastusta, josta se on laajentunut tarkoittamaan sekä yleistä toiminnan arviointia että nimenomaan laadunvarmistusjärjestelmien arviointia. Auditointi on riippumatonta arviointia, jossa selvitetään, onko laadunvarmistusjärjestelmä tavoitteiden mukainen, tehokas ja tarkoitukseen sopiva.

Benchmarking

Vertailuarviointia, jossa organisaatiot vertaavat toimintaansa ja prosessejaan toisen organisaation kanssa. Ideana on etsiä uusia ideoita tai hyviä tai parhaita käytänteitä (best practice). Vertailukumppani etsitään yleensä itseä jossakin suhteessa paremmasta organisaatiosta.

Itsearviointi

Yksikön tai organisaation omaan toimintaan, sen edellytyksiin ja tuloksiin kohdistuvaa arviointia. Itsearviointi on keino kerätä tietoa arviointikohteesta ja työkalu koulutusorganisaatioille oman toimintansa kehittämiseen. Itsearviointi voi olla oma-aloitteista tai ulkopuolisen tahon edellyttämää. Systemaattisesti käytettynä itsearviointi lisää toimijoiden ymmärrystä.

Kehittävä arviointi

Kehittävällä arvioinnilla tarkoitetaan sellaisia arviointia, jonka tavoitteena on tukea koulutusorganisaatioita niiden kehittäessä koulutustaan. Kehittävä arviointi on käyttäjälähtöinen prosessi, jossa arvioinnin menetelmä räätälöidään arvioinnin tavoitteiden, arvioitavan teeman ja osallistujien tarpeiden mukaan. Kehittävän arvioinnin periaate korostaa arvioinnista vastaavien tahojen ja arvioinnin kohteiden välistä luottamusta sekä koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ylläpitäjien ja korkeakoulujen vastuuta laadunvarmistusta ja arviointia koskevissa asioissa.

Koulutuksen arviointi

Koulutukseen, koulutusinstituutioihin tai niiden toimintayksiköihin liittyvää systemaattista tiedonhankintaa ja sen pohjalta tapahtuvaa kokonaisvaltaista arvottavan analyysin tekemistä.

Koulutuksen laatu

Koulutuksen laatu voidaan määritellä monin eri tavoin. Koulutuksen laatua voidaan tarkastella seuraavista näkökulmista:

- Laatu voidaan määritellä poikkeuksellisuudeksi (exceptional) suhteessa käsitteeseen erinomaisuus (excellence). Tämä on yleinen tutkimuksen laatukäsitys.
- Laatu voidaan määritellä täydellisyydeksi (perfection) silloin, kun laadulle on asetettu tasalaatuisuuteen, sääntöjen noudattamiseen ja virheettömyyteen liittyviä vaatimuksia. Tämä on yleinen hallinnon ja tavaratuotannon laatukäsitys.
- Laatu voi merkitä tarkoituksenmukaisuutta (fitness for purpose) silloin, kun tavoitteena on täyttää sidosryhmien asettamat vaatimukset. Tämän laatukäsityksen toinen nimi on ns. asiakaslaatu. Tätä laatukäsitystä voidaan käyttää myös verrattaessa koulutuksen sisältöä, menetelmiä ja oppimistuloksia sille asetettuihin tavoitteisiin tai sen tarkoitukseen (purpose).
- Laatu voi merkitä arvoa (value for money) silloin, kun toimintayksikkö toimii optimaalisesti suhteessa kustannuksiin. Tämä laatukäsitystä voidaan käyttää esiteltäessä jonkin toiminnon kustannus-hyöty-suhdetta veronmaksajille.
- Laatu voi merkitä muutosta (transformation) silloin, kun tavoitteena on muutos nykytilasta ideaaliin tavoiteltiin. Tämä on lähinnä koulutuksen laatukäsitys.

Laadunvarmistus

Laadunvarmistuksella tarkoitetaan niitä menettelytapoja, prosesseja tai järjestelmiä, joiden avulla turvataan ja kehitetään korkeakoulun, sen järjestämän koulutuksen ja muun toiminnan laatua. Laatutyö tarkoittaa usein samaa kuin laadunvarmistus, mutta joskus laatutyöllä viitataan myös laadunvarmistusjärjestelmien kehittämiseen.

Laadunvarmistusjärjestelmä

Laadunvarmistusjärjestelmä tarkoittaa laadunvarmistuksen ja -hallinnan menettelytavoista ja mekanismeista muodostuvaa kokonaisuutta.

Oppimistulosten arviointi

Oppijan edistymisen ja saavutusten mittaamista suhteessa niille asetettuihin kriteereihin

Ulkopuolinen arviointi

Ulkopuolisen tahon toteuttamaa, koulutukseen ja sen tuloksiin sekä koulutusinstituutioihin tai niiden toimintayksiköihin liittyvää systemaattista tiedonhankintaa ja sen pohjalta tapahtuvaa kokonaisvaltaista arvottavan analyysin tekemistä.

Vertaisarviointi

Yliopistojen perinteinen arviointimenetelmä on vertaisarviointi (peer review), joka perustuu tiedeyhteisön jäsenten asiantuntemukseen ja johtaa tieteellistä laatua koskevaan arvioon. Alun perin vertaisarviointia on käytetty tieteellisten artikkelien arviointiin, myöhemmin myös virkoja täytettäessä, rahoituspäätöksiä tehtäessä ja palautteen saamiseksi omasta toiminnasta.

OPETUSMINISTERIÖ

Undervisningsministeriet

MINISTRY OF EDUCATION

Ministère de l'Éducation

ISBN 978-952-485-362-0

ISSN 1458-8102

Julkaisumyynti / Bokförsäljning

Yliopistopaino / Universitetstryckeriet
PL 4 / PB 4 (Vuorikatu 3 / Berggatan 3)
00014 Helsingin Yliopisto / Helsingfors Universitet
puhelin / telefon (09) 7010 2363
faksi / fax (09) 7010 2374
books@yopaino.helsinki.fi
www.yliopistopaino.helsinki.fi